

**Вищий навчальний заклад Укоопспілки
«Полтавський університет економіки і торгівлі»
Кафедра правознавства**

**Навчально-методичний посібник
для самостійного вивчення навчальної дисципліни**

**«Юридична деонтологія»
підготовки бакалавра спеціальності 081 «Право»**

Полтава – 2016

Автор: Сокіл А.О. – кандидат юридичних наук, доцент кафедри правознавства ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі».

Рецензенти:

Пікуль В.П. – суддя Апеляційного суду Полтавської області.

Осташова В.О. – доцент кафедри бізнес– адміністрування та права Полтавської державної аграрної академії, к. ю. н., доцент

Обговорено та схвалено на засіданні кафедри
правознавства, протокол № 10
від 31 травня 2016 р.
Зав. кафедри _____ проф. Лаврик Г.В.

УЗГОДЖЕНО

Начальник науково-методичного центру
управління якістю діяльності
«__» _____ 2016 р.
_____ доц. Огуй Н.І.

УЗГОДЖЕНО

Директор науково-навчального центру
«__» _____ 2016 р.
_____ доц. Герман Н.В.

ЗМІСТ

Вступ.....	4
Програма навчальної дисципліни	6
Тематичний план навчальної дисципліни.....	10
Методичні рекомендації до самостійного вивчення навчальної дисципліни	12
МОДУЛЬ I. Науково-методологічні засади юридичної діяльності	
<i>Тема 1.</i> Поняття, предмет та метод юридичної деонтології.....	12
<i>Тема 2.</i> Загальна характеристика юридичної діяльності.....	18
<i>Тема 3.</i> Освітня юридична діяльність	23
<i>Тема 4.</i> Наукова юридична діяльність	31
<i>Тема 5.</i> Практична юридична діяльність	39
<i>Тема 6.</i> Суб'єкти практичної юридичної діяльності.....	46
<i>Тема 7.</i> Види практичної юридичної діяльності: загальна характеристика.....	52
МОДУЛЬ II. Культурологічні компоненти у сфері юридичної діяльності	
<i>Тема 8.</i> Правова та політична культура юриста.....	60
<i>Тема 9.</i> Психологічна, етична та естетична культура юриста	68
<i>Тема 10.</i> Інформаційна, економічна та екологічна культура юриста..	74
Завдання для самостійної роботи та методичні рекомендації до їх виконання.....	83
Перелік питань для підготовки до поточного модульного контролю.....	91
Порядок і критерії оцінювання знань студентів.....	94
Система нарахування балів за видами навчальної роботи.....	101
Термінологічний словник	105
Список джерел, основної використаної та рекомендованої для поглибленого вивчення навчальної дисципліни літератури.....	122

ВСТУП

Навчальна дисципліна «Юридична деонтологія» вивчається на етапі підготовки фахівців освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр» на початку вивчення ними основних дисциплін професійно-орієнтованого циклу, коли майбутні фахівці ще не мають достатнього уявлення щодо умов їхньої майбутньої професійної діяльності. «Юридична деонтологія» є навчальною дисципліною, яка розкриває загальну картину юридичної діяльності, як практичної, так і наукової та навчальної, а також систему юридичної освіти.

Предметом навчальної дисципліни «Юридична деонтологія» є юридична діяльність як різновид соціальної діяльності, що здійснюється юристами-фахівцями для отримання правового результату, задоволення законних потреб та інтересів соціальних суб'єктів відповідно до вимог права.

Місце навчальної дисципліни в навчальному процесі визначається тим, що у структурно-логічній схемі викладання правових навчальних дисциплін навчальна дисципліна «Юридична деонтологія» розташовується після навчальної дисципліни «Теорія держави і права» та навчальної практики «Вступ до фаху (університетська освіта)» і взаємопов'язана з ними, а також являється методологічними засадами вивчення правових навчальних дисциплін у подальшому процесі навчання.

Метою вивчення навчальної дисципліни «Юридична деонтологія» є розкриття соціально-нормативного змісту професійної діяльності юриста, її принципів, особливостей та ролі в житті суспільства і держави; характеристика минулого професійної діяльності юриста, сьогодення і тенденцій подальшого розвитку. Опанування навчальної дисципліни повинно забезпечити формування ціннісних орієнтацій студента, світоглядного розуміння цілісної системи вимог, які пред'являються до юриста в цивілізованому суспільстві, що прагне до побудови демократичної правової держави.

Завдання навчальної дисципліни визначаються її специфічним значенням у процесі підготовки фахівців юридичних напрямів підготовки. Відтак, основні завдання навчальної дисципліни полягають у вивченні науково-методологічних засад юридичної діяльності, а також основ правової, політичної, етичної, естетичної, інформаційної, економічної та екологічної професійної культури, тому що модель сучасного юриста містить у собі не тільки професіоналізм як якісну характеристику фахівця в галузі юриспруденції, але й ряд особистісних властивостей, що характеризують юриста як високоморальну, висококультурну, духовну особистість, що володіє загальнокомунікативними та іншими якостями.

У результаті вивчення дисципліни «Юридична деонтологія» студенти повинні:

знати: деонтологічні вимоги щодо юридичної професії; принципи юридичної деонтології; особливості юридичної деонтології як юридичної науки; зміст вищої юридичної освіти, історію та основні тенденції розвитку; зміст, принципи та організацію навчального процесу у вищому юридичному навчальному закладі; види навчальних занять, форми контролю знань студентів; соціальні функції, права та обов'язки студентів; поняття, функції та особливості професії юриста; основні юридичні спеціальності; міжнародні стандарти професійної юридичної діяльності; поняття, класифікацію, історію розвитку і сучасний стан юридичних наук; зміст і види юридичної практики; вимоги і значення професійної етики при виконанні юристами своїх посадових функцій; основи правової, політичної, етичної, естетичної, інформаційної, економічної та екологічної професійної культури юриста.

уміти: самостійно працювати з джерелами та монографічною, навчальною, періодичною та іншою літературою; орієнтуватися в системі юридичних наук, правової практики, юридичної освіти; вести політико–правові, ділові та наукові дискусії; правильно застосовувати свої знання в юридичній практиці; завжди з високим розумінням відстоювати права, честь і гідність людей; вести дискусії на належному рівні; застосовувати у своїй діяльності основні правила правової, політичної, етичної, естетичної, інформаційної, економічної та екологічної професійної культури юриста.

Структура навчальної дисципліни включає в себе два змістові модулі.

I модуль – Науково-методологічні засади юридичної діяльності – включає в себе теми, які містять навчальний матеріал щодо поняття, предмету та методу юридичної деонтології, загальної характеристики юридичної діяльності та її окремих видів: освітньої, наукової та практичної.

II модуль – Культурологічні компоненти у сфері юридичної діяльності – містить матеріал щодо засад правової, політичної, етичної, естетичної, інформаційної, економічної та екологічної професійної культури юриста.

Робоча навчальна програма складена на основі програми навчальної дисципліни, затвердженої Вченою радою ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі» _____ 201_ р. (протокол №).

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Модуль I. Науково-методологічні засади юридичної діяльності.

Тема 1. Поняття, предмет та метод юридичної деонтології.

Виникнення деонтології як науки. Передумови виникнення юридичної деонтології. Етапи розвитку юридичної деонтології.

Поняття та загальна характеристика юридичної деонтології як науки. Предмет юридичної деонтології. Метод юридичної деонтології. Функції та принципи юридичної деонтології.

Юридична деонтологія як навчальна дисципліна. Мета та завдання юридичної деонтології як навчальної дисципліни. Структура та джерела курсу «Юридична деонтологія».

Тема 2. Загальна характеристика юридичної діяльності.

Юридична діяльність як різновид соціальної діяльності. Поняття та зміст юридичної діяльності. Види юридичної діяльності.

Система юридичної діяльності. Суб'єкти, об'єкти та засоби юридичної діяльності. Форми юридичної діяльності. Освітня, наукова та практична юридична діяльність. Методи здійснення юридичної діяльності. Функції юридичної діяльності.

Поняття та ознаки професії «юрист». Місце і соціальне призначення юридичної професії у суспільстві та державі. Сфери професійної діяльності юриста. Кадрова політика держави щодо професійної діяльності юриста.

Тема 3. Освітня юридична діяльність.

Загальні засади освіти в Україні. Поняття, види і форми юридичної освіти. Шляхи удосконалення юридичної освіти. Правова освіта населення.

Система стандартів вищої освіти. Державний стандарт вищої освіти. Галузевий державний стандарт вищої юридичної освіти. Освітньо-кваліфікаційна характеристика випускника. Освітньо-професійна програма підготовки. Засоби діагностики якості вищої освіти. Стандарт вищої юридичної освіти вищих навчальних закладів.

Завдання, права та обов'язки вищих навчальних закладів юридичної освіти в Україні. Порядок створення, реорганізації та ліквідації вищих навчальних закладів юридичної освіти. Ліцензування та акредитація вищих навчальних закладів юридичної освіти.

Правовий статус вищого навчального закладу Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі».

Структура вищого навчального закладу юридичної освіти. Управління вищим навчальним закладом юридичної освіти. Учасники навчально-виховного процесу вищих навчальних закладів юридичної освіти. Права та обов'язки педагогічних та науково-педагогічних працівників. Права та обов'язки студентів. Студентське самоврядування.

Тема 4. Наукова юридична діяльність.

Поняття та предмет юридичної науки. Функції юридичної науки. Методологія юридичної науки. Види та зміст методів юридичної науки. Загальні методи мислення. Філософські та загальнонаукові методи. Конкретно-наукові та спеціально-наукові методи юридичної науки.

Види наукових юридичних дисциплін. Теоретичні та історичні юридичні науки. Галузеві юридичні науки. Спеціальні юридичні науки. Проблеми та перспективи розвитку юридичної науки.

Науково-дослідна діяльність у сфері юридичної науки. Магістратура. Аспірантура (ад'юнктура). Докторантура. Наукові юридичні спеціальності. Наукові юридичні установи в Україні.

Тема 5. Практична юридична діяльність.

Поняття та принципи практичної юридичної діяльності. Функції практичної юридичної діяльності. Ознаки практичної юридичної діяльності. Професіоналізм, незалежність, компетентність практичної юридичної діяльності. Повага та не порушення прав, свобод і законних інтересів суб'єктів суспільних відносин. Конфліктність, інформативність, гласність і конфіденційність практичної юридичної діяльності.

Поняття та ознаки юридичної практики. Види юридичної практики. Зміст, структура і функції юридичної практики.

Поняття та види юридичного процесу. Юридична справа і її вирішення. Види процесуальних актів.

Тема 6. Суб'єкти практичної юридичної діяльності.

Основні вимоги та умови набуття права на здійснення практичної юридичної діяльності. Права та обов'язки суб'єктів практичної юридичної діяльності. Дисциплінарна відповідальність суб'єктів практичної юридичної діяльності. Вища рада юстиції України як

контрольно-наглядний орган у сфері дисциплінарної відповідальності суб'єктів практичної юридичної діяльності. Гарантії забезпечення статусу суб'єктів практичної юридичної діяльності.

Тема 7. Види практичної юридичної діяльності: загальна характеристика.

Основні види юридичної практики. Судова практика. Прокурорська практика. Адвокатська практика. Нотаріальна практика. Слідча практика. Оперативно-розшукова практика. Практика органів дізнання. Практика державної кримінально-виконавчої служби. Практика державної виконавчої служби. Практика органів реєстрації актів громадянського стану. Практика юридичної служби органів державної влади та місцевого самоврядування, державних підприємств, установ, організацій. Приватна юридична практика.

Модуль II. Культурологічні компоненти у сфері юридичної діяльності.

Тема 8. Правова та політична культура юриста.

Поняття та зміст правової культури юриста. Структура та функції правової культури юриста. Співвідношення правової культури юриста та правової культури суспільства.

Правове мислення юриста. Форми правового мислення юриста. Правове судження. Правовий умовивід. Правове поняття. Якість правового мислення юриста. Деформації правової культури юриста та шляхи їх подолання.

Поняття та зміст політичної культури юриста. Структура та функції політичної культури юриста. Рівні політичної культури юриста. Принцип політичного нейтралітету як складова політичної культури юриста.

Тема 9. Психологічна, етична та естетична культура юриста.

Поняття та зміст психологічної культури юриста. Структура психологічної культури юриста. Рівні психологічної культури юриста. Психічний склад особи юриста. Система психічних властивостей особи юриста. Психологія ділового спілкування юриста. Види конфлікту. Стилi вирішення конфлікту.

Поняття та зміст етичної культури юриста. Структура етичної культури юриста. Рівні етичної культури юриста. Професійна етика юриста. Професійний обов'язок юриста. Присяга у сфері юридичної

діяльності. Деформації етичної культури юриста та шляхи їх подолання.

Поняття та зміст естетичної культури юриста. Структура естетичної культури юриста. Рівні естетичної культури юриста. Службовий етикет юриста. Традиції і ритуали у сфері юридичної діяльності. Державна і професійно-правова символіка. Естетичні засади оформлення юридичних документів.

Тема 10. Інформаційна, економічна та екологічна культура юриста.

Поняття та зміст інформаційної культури юриста. Структура інформаційної культури юриста. Правова інформатика. Правова інформатизація суспільства.

Поняття та зміст економічної культури юриста. Структура економічної культури юриста. Економічні права у суспільстві. Економічні знання юриста. Участь юриста у здійсненні економічної політики держави.

Поняття та зміст екологічної культури юриста. Структура екологічної культури юриста. Екологічна безпека у суспільстві. Нормативи екологічної безпеки. Екологічні права та обов'язки у суспільстві.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«Юридична деонтологія» для студентів денної форми навчання
спеціальності 081 «Право»

№ 3/ П	Назва змістових модулів, тем навчальної дисципліни	Кількість годин за видами занять			
		разом	аудиторні заняття		позаа уди тно робот а
			лекції	семінарські заняття	самостійна робота
Модуль I. Науково-методологічні засади юридичної діяльності					
1.1	Поняття, предмет та метод юридичної деонтології	7	2	2	3
1.2	Загальна характеристика юридичної діяльності	5	2	–	3
1.3	Освітня юридична діяльність	7	2	2	3
1.4	Наукова юридична діяльність	7	2	–	5
1.5	Практична юридична діяльність	7	2	2	3
1.6	Суб'єкти практичної юридичної діяльності	5	2	–	3
1.7	Види практичної юридичної діяльності: загальна характеристика	7	–	2	5
	Разом	45	12	8	25
Модуль II. Культурологічні компоненти у сфері юридичної діяльності					
2.1	Правова та політична культура юриста	15	2	2	11
2.2	Психологічна, етична та естетична культура юриста	15	2	2	11
2.3	Інформаційна, економічна та екологічна культура юриста	15	2	2	11
	Разом	45	6	6	33
	Разом годин	90	18	14	58

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«Юридична деонтологія» для студентів заочної форми
навчання спеціальності 081 «Право»

№ 3/ П	Назва змістових модулів, тем навчальної дисципліни	Кількість годин за видами занять			
		разом	аудиторні заняття		позаа уди тно р обот а
			лекції	практичні заняття	самостійна робота
Модуль I. Науково-методологічні засади юридичної діяльності					
1.1	Поняття, предмет та метод юридичної деонтології	7	2	–	5
1.2	Загальна характеристика юридичної діяльності	6	–	–	6
1.3	Освітня юридична діяльність	7	–	2	5
1.4	Наукова юридична діяльність	6	–	–	6
1.5	Практична юридична діяльність	7	2	–	5
1.6	Суб'єкти практичної юридичної діяльності	6	–	–	6
1.7	Види практичної юридичної діяльності: загальна характеристика	6	–	–	6
	Разом	45	4	2	39
Модуль II. Культурологічні компоненти у сфері юридичної діяльності					
2.1	Правова та політична культура юриста	15	–	2	13
2.2	Психологічна, етична та естетична культура юриста	15	2	–	13
2.3	Інформаційна, економічна та екологічна культура юриста	15	–	–	15
	Разом	45	2	2	41
	Разом годин	90	6	4	80

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО САМАСТІЙНОГО ВИВЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ЮРИДИЧНА ДЕОНТОЛОГІЯ»

МОДУЛЬ I. Науково-методологічні засади юридичної діяльності.

Тема 1. Поняття, предмет та метод юридичної деонтології.

Методичні рекомендації до вивчення теми

Головна мета вивчення теми полягає у з'ясуванні сутності юридичної деонтології, її місця в системі інших правових явищ. Тому насамперед доцільно зосередитись на опрацюванні змісту низки понять і осмисленні логічних зв'язків між ними.

Опрацьовуючи дану тему, студентам необхідно засвоїти опорні категорії, що мають важливе логічне і методологічне значення для правильного сприйняття і розуміння навчального матеріалу. Такими основними поняттями, зокрема, є:

Юридична деонтологія як наука являє собою систему інтегрованих філософських, соціально-політичних і правових знань, за допомогою яких створюється модель належного поведіння юристів у процесі здійснення ними своєї професійної діяльності, з урахуванням особливостей професії юриста, а також науково-загальнену інформацію про якість юридичної практики на сучасному етапі, про її зміст, специфіку і закономірності розвитку.

Принципи юридичної деонтології – ідеї і положення, які повинні бути основними соціальними орієнтирами поведіння юриста в різних ситуаціях при здійсненні професійної діяльності. Основними принципами юридичної деонтології є принципи гуманності, законності, справедливості, істинності, толерантності, професійної сміливості.

Метод юридичної деонтології – спосіб, прийом, за допомогою якого здійснюється процес одержання об'єктивних знань про предмет дослідження юридичної деонтології.

Методологія юридичної деонтології – це вчення про принципи, форми і методи наукового пізнання юридично-деонтологічної матерії, теоретичне обґрунтування прийомів і способів дослідження, які використовуються у даній науці.

Загальні методи юридичної деонтології – це методи загальнофілософського світосприйняття, що базуються на цінностях і явищах, які сформовані людством протягом свого розвитку, основу яких становить філософська діалектика. Зміст цих методів опосередковує загальні принципи пізнання (об'єктивність, пізнаваність, динаміка, детермінізм, історизм, єдність теорії і практики, науковість і конкретність істини).

Спеціальні методи юридичної деонтології – це методи, що використовуються безпосередньо даною юридичною наукою, їх вибір залежить від завдань, об'єкта і предмета дослідження. Основними спеціальними методами юридичної деонтології є: історичний, логічний, системний, формально-юридичний, метод аналізу і синтезу, порівняльний, статистичний, соціально-психологічний.

Методики юридичної деонтології – способи, засоби пошуку, обробки, систематизації і використання юридично-деонтологічної інформації.

У процесі підготовки необхідно звернути увагу на те, що поняття "юридична деонтологія" вживається в двох значеннях: як наука і як навчальна дисципліна. Відповідно до цього досліджуваний матеріал умовно розділений на дві складові частини: про юридичну деонтологію як галузь юридичної науки і про юридичну деонтологію як навчальну дисципліну.

Розглядаючи питання місця і значення юридичної деонтології в системі правових наук та її співвідношення з іншими гуманітарними науками, необхідно, використовуючи системно-структурний, порівняльно-правовий та інші методи пізнання, визначити основні форми і напрямки взаємодії юридичної деонтології з теоретичними та історичними правовими науками – теорією держави і права, історією держави і права, історією вчень про державу і право, галузевими науками (конституційним, адміністративним, трудовим, цивільним правом та ін.). При цьому вихідною тезою є те, що фактичний матеріал і теоретичні узагальнення цих правових наук – одне з найважливіших джерел юридичної деонтології, що вивчає види юридичної діяльності та юридичних спеціальностей, а також основні поняття юридичної теорії, стан правової науки і практики в цілому. З іншого боку, результати теоретичних розробок юридичної деонтології використовуються в юридичній практиці, у професійній підготовці (перепідготовці, підвищенні кваліфікації) і діяльності юриста, доповнюючи і збагачуючи ті правові науки, які регламентують юридичну діяльність.

Юридична деонтологія органічно взаємозалежна не тільки з галузями правознавства, але й з іншими гуманітарними науками. Так, у систему вимог, які пред'являються до юриста, входять психологічні, політичні, професійно-правові, естетичні, етичні та ін. норми. Тому юридична деонтологія тісно пов'язана з юридичною психологією, культурологією, конфліктологією та ін.

Студентам також потрібно визначити та проаналізувати *джерела юридичної деонтології*, розрізняючи при цьому джерела юридичної деонтології як науки і як навчальної дисципліни (курсу).

Майбутнім фахівцям слід також взяти до уваги, що, на думку визнаного фахівця, професора Сливки С.С., важливу роль відіграють джерела формування внутрішнього імперативу службового обов'язку юриста або так звані джерела деонтологічних норм. Такі норми впливають з існуючої теорії професійної етики, професійно-етичних кодексів, що є результатом використання природних, моральних та правових норм. Джерелом норм юридичної деонтології є правнича етика та професійна культура взагалі.

Усвідомлення юристом наслідків власних професійних дій формує певний досвід, який враховується у майбутньому. Деонтологічні норми належно виникатимуть із зовнішніх дій тоді, коли юрист не піддається таким негативним інстинктам, як самозбереження, кар'єризм, корисливість тощо. У протилежному разі – це будуть не істинні джерела деонтологічних норм, і це повинен усвідомлювати юрист.

Лекційне заняття

План

1. Поняття та загальна характеристика юридичної деонтології як науки.
2. Юридична деонтологія як навчальна дисципліна.
3. Структура та джерела курсу «Юридична деонтологія».

Семінарське заняття

Питання для обговорення

1. Поняття та загальна характеристика юридичної деонтології як науки.
2. Юридична деонтологія як навчальна дисципліна.
3. Структура та джерела курсу «Юридична деонтологія».

Самостійна робота

Питання для самостійного опрацювання

1. Виникнення деонтології як науки.
2. Передумови виникнення юридичної деонтології.
3. Етапи розвитку юридичної деонтології.
4. Метод юридичної деонтології.
5. Функції та принципи юридичної деонтології.

Основні терміни та поняття: норма права, галузь права, інститут права, нормативно-правовий акт, юридична деонтологія, предмет юридичної деонтології, методи юридичної деонтології, джерела юридичної деонтології, принципи юридичної деонтології, функції юридичної деонтології.

Завдання для самостійної роботи та самоконтролю знань:

1. Ознайомитися з рекомендованими джерелами і літературою до теми та підготувати опорний конспект питань для обговорення на семінарському занятті.

2. Скласти термінологічний словник до теми і підготуватися до понятійного диктанту.

3. Розробити структурно-логічну схему «Джерела юридичної деонтології».

4. Виконати тестові завдання:

1. Система правових норм, що регулюють своїм особливим методом певну сферу якісно однорідних суспільних відносин – це:

- а) інститут права;
- б) галузь права;
- в) система права;
- г) правова система.

2. Термін «деонтологія» вперше запровадив:

- а) І. Бентам;
- б) Т. Гоббс;
- в) Дж. Локк;
- г) Ф. Бекон.

3. Юридична деонтологія – це:

- а) лише навчальна дисципліна;
- б) лише наука;
- в) наука та навчальна дисципліна;
- г) методика викладання права.

4. Ідеї і положення, які повинні бути основними соціальними

орієнтирами поведінки юриста в різних ситуаціях при здійсненні професійної діяльності – це:

- а) методи юридичної деонтології;
- б) принципи юридичної деонтології;
- в) система юридичної деонтології;
- г) методологія юридичної деонтології.

5. Вчення про принципи, форми і методи наукового пізнання юридично-деонтологічної матерії, теоретичне обґрунтування прийомів і способів дослідження, які використовуються у даній науці – це:

- а) метод юридичної деонтології;
- б) принципи юридичної деонтології;
- в) система юридичної деонтології;
- г) методологія юридичної деонтології.

6. Спосіб, прийом, за допомогою якого здійснюється процес одержання об'єктивних знань про предмет дослідження юридичної деонтології – це:

- а) метод юридичної деонтології;
- б) принципи юридичної деонтології;
- в) система юридичної деонтології;
- г) методологія юридичної деонтології.

7. Способи, засоби пошуку, обробки, систематизації і використання юридично-деонтологічної інформації – це:

- а) метод юридичної деонтології;
- б) принципи юридичної деонтології;
- в) методики юридичної деонтології;
- г) методологія юридичної деонтології.

8. Методи загально філософського світосприйняття, що базуються на цінностях і явищах, які сформовані людством протягом свого розвитку, основу яких становить філософська діалектика – це:

- а) система юридичної деонтології;
- б) загальні методи юридичної деонтології;
- б) принципи юридичної деонтології;
- в) методики юридичної деонтології.

9. Відомим вітчизняним дослідником юридичної деонтології є:

- а) С.С.Сливка;
- б) С.С. Алексеев;
- в) В.С. Нерсисянц;
- г) П.П.Толочко.

10. Відомим вітчизняним дослідником юридичної деонтології є:

- а) А.Е.Жалинский;
- б) С.Д. Гусарев;
- в) В.С. Нерсисянц;
- г) П.П.Толочко.

5. Вирішити ситуаційні завдання:

Ситуаційне завдання № 1

При розгляді справи у суді, провадження в якій порушено ухвалою від 10 липня 2014 р., суд застосував закон СРСР, що був прийнятий у вересні 1974 р.

Чи правомірне застосування судом зазначеного закону?

Які умови застосування на території України актів колишнього СРСР?

Обґрунтуйте свою відповідь, посилаючись на відповідні положення чинного законодавства України.

Ситуаційне завдання № 3

Нормативно-правовий акт, виданий Міністерством фінансів України, розташованим у м. Києві, було зареєстровано у Головному управлінні юстиції м. Києва.

Чи відповідає зазначена реєстрація чинному законодавству України?

Який порядок встановлено для державної реєстрації нормативно-правових актів міністерств, інших органів виконавчої влади, органів господарського управління та контролю ?

Ситуаційне завдання № 4

Реєструючий орган відмовив у скасуванні рішення про державну реєстрацію нормативно-правового акта міністерства, який був зареєстрований ним три роки тому з підстав, що нібито ЦК України встановлює трирічний строк позовної давності.

Чи правомірна зазначена відмова?

Обґрунтуйте свою відповідь, посилаючись на відповідні положення чинного законодавства України.

Ситуаційне завдання № 5

У Київському національному університеті ім. Т. Шевченка проходила міжнародна науково– практична конференція. У ході її роботи розпочалася дискусія. Професор М. стверджував, що юридична деонтологія є самостійною галуззю права, яка не має нічого спільного з іншими галуззями. Професор Б. це категорично заперечував.

Хто з науковців помиляється? Аргументуйте Вашу точку зору.

Джерела і література:

№№ 69 – 70, 74, 83, 89, 107, 115, 117– 120.

Тема 2. Загальна характеристика юридичної діяльності.

Методичні рекомендації до вивчення теми

Вивчення цієї теми має бути спрямоване насамперед на з'ясування правових засад, на яких базується юридична діяльність у правовій системі України.

Опрацьовуючи тему, студентам слід взяти до уваги, що, на думку відомого правника, професора Гусарєва С.Д., будь-яка діяльність, що відбувається в соціальному середовищі та має певну спрямованість, повинна розглядатися не тільки з точки зору її змістовності або середовища, в якому здійснюється, а ще й з інших боків – наскільки це може її охарактеризувати як соціальне явище та визначити практичну цінність для певної групи суб'єктів (суспільства в цілому). Тому, характеризуючи юридичну діяльність, необхідно мати на увазі, що вона відбувається в досить специфічному соціальному середовищі, впливає лише на ті об'єкти, що знаходяться під захистом права як певна система соціальних цінностей.

Вивчаючи тему, студентам необхідно засвоїти опорні категорії, що мають важливе логічне і методологічне значення для правильного сприйняття і розуміння навчального матеріалу. Такими основними поняттями, зокрема, є:

Соціальна діяльність — це єдність теоретичного і матеріально-практичного процесів, які здійснюються соціальними суб'єктами з метою цілеспрямованого використання та зміни навколишнього середовища в інтересах людей.

Юридична діяльність — це вид соціальної діяльності, який здійснюють юристи з використанням юридичних засобів, дотримуючись в установлених законом випадках юридичної форми з метою розв'язання різних юридичних проблем.

Юридична справа — це життєвий випадок, який існує у вигляді окремої самостійної ситуації (наприклад, правопорушення, суперечка), яка потребує розгляду і вирішення відповідно до норм права компетентним органом.

Функції юридичної діяльності — це відносно відокремлені, однорідні дії, спрямовані на певні сфери суспільного життя. Розрізняють дві групи функцій: загально-соціальні та спеціально-юридичні.

Система юридичної діяльності має дві складові: зміст і форму. До *змісту юридичної діяльності* входять суб'єкти; учасники; об'єкти; юридичні дії та операції; засоби і способи їх здійснення; результати юридичних дій.

Форми юридичної діяльності поділяються на дві групи:

внутрішню — порядок організації діяльності, який базується на послідовності юридичних процесів і процедур;

зовнішню — засоби зовнішнього прояву юридичної діяльності у вигляді процесуальних документів, юридичних дій, усних висловлювань.

Юрист – фахівець, що одержав повний набір юридичних знань, вмінь і навичок відповідно до державних стандартів освіти та володіє правом займати певні посади в різних сферах юридичної практики, тобто займатися визначеною юридичною практичною діяльністю.

Професія «юрист» – рід трудової діяльності в правовій сфері суспільства, що потребує юридичних знань, умінь і навичок, необхідних для професійного виконання прав й обов'язків.

В процесі вивчення юридичної діяльності студентам необхідно звернути увагу й на те, що серед всіх інших форм прояву соціальної діяльності юридична діяльність набула цілого ряду ознак, які дозволяють виділити її в окремих напрям або вид соціальної. Таким чином здається можливим встановити взаємодію та причинні зв'язки між окремими видами соціальної діяльності, де юридична має форми свого прояву. Юридична діяльність, окрім того, є явищем правового походження. Тому поряд із визначенням взаємозв'язків з іншими соціальними явищами необхідно особливу увагу приділити зв'язку з явищами правової системи (правові відносини, законність, система законодавства тощо).

Не менш важливим питанням, у зв'язку з проблемою причинних зв'язків, залишається питання про напрям впливу юридичної діяльності на окремі сфери соціального середовища, в яких виявляється сутність, практична цінність та спрямованість юридичної роботи. Такі напрями впливу прийнято називати функціями. Дійсно, якщо вивчається соціальне явище динамічного походження, то одним із важливих аспектів його вивчення буде аспект функціонування, тобто функції.

Визначення різноманітних компонентів, які значною мірою обумовлюють порядок здійснення, ефективність, спрямованість та причинність юридичної діяльності, дає змогу говорити про існування певної системи юридичної діяльності, що нагадує цілий комплекс

найрізноманітніших теоретичних напрямів осмислення явища, складає комплексне уявлення про предмет вивчення. Це, наприклад, визначення форм, методів, об'єктів, елементів змісту юридичної діяльності та деяких інших компонентів системного підходу.

Студентам слід взяти до уваги, що з точки зору соціальної ролі або способу прояву в науковій літературі юридична діяльність розглядається в різних аспектах, що підкреслює її багатоплановість та складний характер. Так, юридичну діяльність можна розглядати як правову форму соціальної діяльності, як інструмент соціального управління, як зміст правових відносин або правопорядку, як системоутворюючий фактор правової системи, як спосіб втілення правових норм у реальну площину життя.

Однак, для поглибленого ознайомлення, навіть в межах навчальної дисципліни, достатньо висвітлення лише основних аспектів, які матимуть не тільки теоретичне, а ще й практико-прикладне значення. Для майбутнього працівника правової сфери необхідно мати загальнотеоретичні знання про поняття юридичної діяльності, її основні ознаки, види, функціональне значення. Слід також відрізнити юридичну професію від всіх інших, що дає можливість професійної орієнтації, характеризувати окремі юридичні спеціальності та передбачати тенденції розвитку професії юриста.

Лекційне заняття

План

1. Поняття та зміст юридичної діяльності. Види юридичної діяльності.
2. Система юридичної діяльності. Суб'єкти, об'єкти, форми та засоби юридичної діяльності.
3. Поняття та ознаки професії «юрист». Місце і соціальне призначення юридичної професії у суспільстві та державі.

Самостійна робота

Питання для самостійного опрацювання

1. Освітня, наукова та практична юридична діяльність.
2. Методи здійснення юридичної діяльності.
3. Функції юридичної діяльності.
4. Кадрова політика держави щодо професійної діяльності юриста.

Основні терміни та поняття: юридична діяльність, зміст юридичної діяльності, система юридичної діяльності, суб'єкти юридичної діяльності, об'єкти юридичної діяльності, засоби юридичної діяльності, методи здійснення юридичної діяльності, функції юридичної діяльності, професія «юрист».

Завдання для самостійної роботи та самоконтролю знань:

1. Ознайомитися з рекомендованими джерелами і літературою та підготувати опорний конспект питань теми.

2. Скласти термінологічний словник до теми.

3. Розробити структурно– логічну схему «Юридична діяльність як різновид соціальної діяльності».

4. Виконати тестові завдання:

1. Юрист – це:

- а) професія;
- б) напрям підготовки;
- в) галузь знань;
- г) програма професійного спрямування.

2. Закон України «Про Національну поліцію» було прийнято у:

- а) 2015 р.;
- б) 1998 р.;
- в) 1990 р.;
- г) 2013 р.

3. Юридична практична діяльність виявляється, як правило:

- а) у подіях;
- б) у діях;
- в) у відчуттях;
- г) у концепціях.

4. Єдність теоретичного і матеріально-практичного процесів, які здійснюються соціальними суб'єктами з метою цілеспрямованого використання та зміни навколишнього середовища в інтересах людей – це:

- а) юридична діяльність;
- б) соціальна діяльність;
- в) система юридичної деонтології;
- г) методологія юридичної деонтології.

5. Вид соціальної діяльності, який здійснюють юристи з використанням юридичних засобів, дотримуючись в установлених законом випадках юридичної форми з метою розв'язання різних юридичних проблем – це:

- а) юридична справа;
- б) принципи юридичної деонтології;
- в) юридична діяльність;
- г) соціальна діяльність.

6. Життєвий випадок, який існує у вигляді окремої самостійної ситуації (наприклад, правопорушення, суперечка), яка потребує розгляду і вирішення відповідно до норм права компетентним органом – це:

- а) юридична справа;
- б) функції юридичної діяльності;
- в) юридична діяльність;
- г) соціальна діяльність.

7. Відносно відокремлені, однорідні дії, спрямовані на певні сфери суспільного життя (поділяються на загально-соціальні та спеціально-юридичні) – це:

- а) юридична справа;
- б) функції юридичної діяльності;
- в) юридична діяльність;
- г) принципи соціальної діяльності.

8. Закон України «Про Службу безпеки України» було прийнято у:

- а) 2001 р.;
- б) 1992 р.;
- в) 1997 р.;
- г) 2003 р.

9. Фахівець, що одержав повний набір юридичних знань, вмінь і навичок відповідно до державних стандартів освіти та володіє правом займати певні посади в різних сферах юридичної практики, тобто займатися визначеною юридичною практичною діяльністю – це:

- а) юрист;
- б) суддя;
- в) прокурор;
- г) адвокат.

10. Закон України «Про судоустрій і статус суддів» було прийнято у:

- а) 2001 р.;
- б) 1998 р.;
- в) 2010 р.;
- г) 2003 р.

5. Вирішити ситуаційні завдання:

Ситуаційне завдання № 1

Товариство з обмеженою відповідальністю, приватне підприємство і 3 громадянина прийняли рішення про створення публічного акціонерного товариства «Статус» і звернулися до Вас, як до юрисконсульта.

Засновників публічного АТ цікавить ряд питань:

У якій формі вони повинні укласти між собою договір і які права та обов'язки засновників публічного АТ повинні бути в ньому закріплені?

З якого часу публічне АТ вважається створеним?

В якому порядку повинно здійснюватися розповсюдження акцій публічного АТ?

Яку відповідальність несуть засновники публічного АТ перед особами, що підписалися на акції?

Ситуаційне завдання № 2

Після планової відпустки за основним місцем роботи засуджений до виправних робіт Л. звернувся до кримінально–виконавчої інспекції з клопотанням про зарахування цієї відпустки до строку відбування покарання.

Яке рішення повинен прийняти інспектор?

Роз'ясніть порядок та умови зарахування відпустки до строку покарання у виді виправних робіт.

Джерела і література:

№№ 1, 30, 32, 37, 37, 38, 43, 45, 69 – 70, 74, 83, 89, 107, 115, 117– 120.

Тема 3. Освітня юридична діяльність.

Методичні рекомендації до вивчення теми

Головна мета вивчення цієї теми, яку потрібно реалізувати у процесі опрацювання рекомендованих нормативних і літературних джерел, полягає у з'ясуванні загальних засад і особливостей правового регулювання освітньої юридичної діяльності у правовій системі України.

Опрацьовуючи матеріали теми, слід з'ясувати, що таке навчальний процес у вищих закладах юридичної освіти і як він організовується навчальними підрозділами з урахуванням науково-педагогічного потенціалу, матеріальної і навчально-методичної бази начального закладу, сучасних інформаційних технологій. Необхідно також ознайомитися з нормативними актами, що регламентують організацію

та здійснення навчального процесу у вищих закладах освіти України: законами України «Про освіту», «Про вищу освіту», «Положенням про організацію навчального процесу у вищих навчальних закладах», затвердженим наказом Міністерства освіти України від 2 червня 1993 року № 161, іншими нормативно-правовими актами з питань вищої освіти.

Студентам слід знати, що *законодавство України про вищу освіту* встановлює основні правові, організаційні, фінансові засади функціонування системи вищої освіти, створює умови для посилення співпраці державних органів і бізнесу з вищими навчальними закладами на принципах автономії вищих навчальних закладів, поєднання освіти з наукою та виробництвом з метою підготовки конкурентоспроможного людського капіталу для високотехнологічного та інноваційного розвитку країни, самореалізації особистості, забезпечення потреб суспільства, ринку праці та держави у кваліфікованих фахівцях.

Студентам необхідно взяти до уваги, що державна політика у галузі вищої освіти визначається Верховною Радою України та ґрунтується на таких *принципах*:

1) сприяння сталому розвитку суспільства шляхом підготовки конкурентоспроможного людського капіталу та створення умов для освіти протягом життя;

2) доступності вищої освіти;

3) незалежності здобуття вищої освіти від політичних партій, громадських і релігійних організацій (крім вищих духовних навчальних закладів);

4) міжнародної інтеграції та інтеграції системи вищої освіти України у Європейській простір вищої освіти, за умови збереження і розвитку досягнень та прогресивних традицій національної вищої школи;

5) наступності процесу здобуття вищої освіти;

6) державної підтримки підготовки фахівців з вищою освітою для пріоритетних галузей економічної діяльності, напрямів фундаментальних і прикладних наукових досліджень, науково-педагогічної та педагогічної діяльності;

7) державної підтримки освітньої, наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності університетів, академій, інститутів, коледжів, зокрема шляхом надання пільг із сплати податків, зборів та інших обов'язкових платежів вищим навчальним закладам, що провадять таку діяльність;

8) сприяння здійсненню державно-приватного партнерства у сфері вищої освіти;

9) відкритості формування структури і обсягу освітньої та професійної підготовки фахівців з вищою освітою.

Відповідно до ст. 4 Закону України «Про вищу освіту» громадяни України *мають право* безоплатно здобувати вищу освіту в державних і комунальних вищих навчальних закладах на конкурсній основі відповідно до стандартів вищої освіти, якщо певний ступінь вищої освіти громадянин здобуває вперше за кошти державного або місцевого бюджету. Громадяни України вільні у виборі вищого навчального закладу, форми здобуття вищої освіти і спеціальності.

Громадяни України, які не завершили навчання за кошти державного або місцевого бюджету за певним ступенем освіти, мають право повторно безоплатно здобувати вищу освіту в державних і комунальних вищих навчальних закладах за тим самим ступенем освіти, за умови відшкодування до державного або місцевого бюджету коштів, витрачених на оплату послуг з підготовки фахівців, у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України.

Право на вищу освіту гарантується незалежно від віку, громадянства, місця проживання, статі, кольору шкіри, соціального і майнового стану, національності, мови, походження, стану здоров'я, ставлення до релігії, наявності судимості, а також від інших обставин. Ніхто не може бути обмежений у праві на здобуття вищої освіти, крім випадків, встановлених конституцією та законами України.

Громадяни України мають право безоплатно здобувати вищу освіту за другою спеціальністю у державних та комунальних вищих навчальних закладах, якщо за станом здоров'я вони втратили можливість виконувати службові чи посадові обов'язки за отриманою раніше кваліфікацією, що підтверджується висновками медико-соціальної експертної комісії, та в інших випадках, передбачених законом.

Іноземці та особи без громадянства, які постійно проживають в Україні, особи, яким надано статус біженця в Україні, особи, які потребують додаткового або тимчасового захисту, та особи, яким надано статус закордонного українця, і які перебувають в Україні на законних підставах, мають право на здобуття вищої освіти нарівні з громадянами України. Здобуття вищої освіти зазначеними категоріями осіб за кошти державного бюджету здійснюється в межах квот, визначених Кабінетом Міністрів України.

Інші іноземці та особи без громадянства можуть здобувати вищу освіту за кошти фізичних (юридичних) осіб, якщо інше не передбачено міжнародними договорами України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, законодавством або угодами між вищими навчальними закладами про міжнародну академічну мобільність.

Усі особи, які здобувають вищу освіту у вищих навчальних закладах, мають рівні права та обов'язки.

Підготовка фахівців з вищою освітою здійснюється за відповідними освітньо-професійними, освітньо-науковими, науковими програмами на таких *рівнях вищої освіти*: початковий рівень (короткий цикл) вищої освіти; перший (бакалаврський) рівень; другий (магістерський) рівень; третій (освітньо-науковий) рівень; науковий рівень.

Студентам необхідно знати, що здобуття вищої освіти на кожному рівні вищої освіти передбачає успішне виконання особою відповідної освітньої (освітньо-професійної чи освітньо-наукової) або наукової програми, що є підставою для присудження відповідного *ступеня вищої освіти*: молодший бакалавр; бакалавр; магістр; доктор філософії; доктор наук.

Систему вищої освіти становлять: вищі навчальні заклади всіх форм власності; рівні та ступені (кваліфікації) вищої освіти; галузі знань і спеціальності; освітні та наукові програми; стандарти освітньої діяльності та стандарти вищої освіти; органи, що здійснюють управління у сфері вищої освіти; учасники освітнього процесу. Студентам потрібно вивчити та проаналізувати зазначені складові.

Основними завданнями вищого навчального закладу є:

1) провадження на високому рівні освітньої діяльності, яка забезпечує здобуття особами вищої освіти відповідного ступеня за обраними ними спеціальностями;

2) для університетів, академій, інститутів - провадження наукової діяльності шляхом проведення наукових досліджень і забезпечення творчої діяльності учасників освітнього процесу, підготовки наукових кадрів вищої кваліфікації і використання отриманих результатів в освітньому процесі;

3) участь у забезпеченні суспільного та економічного розвитку держави через формування людського капіталу;

4) формування особистості шляхом патріотичного, правового, екологічного виховання, утвердження в учасників освітнього процесу моральних цінностей, соціальної активності, громадянської позиції та

відповідальності, здорового способу життя, вміння вільно мислити та самоорганізовуватися в сучасних умовах;

5) забезпечення органічного поєднання в освітньому процесі освітньої, наукової та інноваційної діяльності;

6) створення необхідних умов для реалізації учасниками освітнього процесу їхніх здібностей і талантів;

7) збереження та примноження моральних, культурних, наукових цінностей і досягнень суспільства;

8) поширення знань серед населення, підвищення освітнього і культурного рівня громадян;

9) налагодження міжнародних зв'язків та провадження міжнародної діяльності в галузі освіти, науки, спорту, мистецтва і культури;

10) вивчення попиту на окремі спеціальності на ринку праці.

Вищий навчальний заклад утворюється у формі державної, комунальної, приватної установи і працює на засадах неприбутковості. Юридична особа (крім наукової установи) набуває статусу вищого навчального закладу з моменту отримання ліцензії на провадження освітньої діяльності. Вищий навчальний заклад може бути засновником (співзасновником) інших юридичних осіб, які провадять свою діяльність відповідно до напрямів навчально-науково-виробничої, інноваційної діяльності вищого навчального закладу та/або забезпечують виконання його статутних завдань.

Вищі навчальні заклади державної, комунальної та приватної форми власності *мають рівні права* у провадженні освітньої, наукової та інших видів діяльності. Вищі навчальні заклади можуть провадити освітню діяльність спільно з іноземними навчальними закладами за узгодженими освітніми програмами.

Вищий навчальний заклад діє на підставі власного *статуту*.

В Україні діють *вищі навчальні заклади таких типів*: університет; академія, інститут; коледж.

Студентам слід ґрунтовно проаналізувати порядок утворення, реорганізації та ліквідації вищого навчального закладу; принципи його діяльності, основні права та обов'язки, структуру; порядок управління вищим навчальним закладом.

Студентам потрібно також охарактеризувати *основні види навчальних занять* з теоретичної підготовки: лекції, лабораторні, практичні, семінарські, індивідуальні заняття, консультації; види самостійної роботи студента, практичну підготовку студентів, контрольні заходи: поточний та підсумковий контроль.

Майбутнім фахівцям також слід усвідомити важливість значення для успішного набуття студентом навичок дослідження, творчої діяльності таких видів самостійної діяльності студентів, як виконання курсових робіт та робіт, що виконуються на завершальній стадії підготовки бакалавра, спеціаліста та магістра.

У вищих навчальних закладах створюються *органи студентського самоврядування*, які сприяють гармонійному розвитку особистості студента, формуванню у нього навичок майбутнього організатора, керівника. Рішення органів студентського самоврядування носять дорадчий характер.

Лекційне заняття

План

1. Загальні засади освіти в Україні. Поняття, види і форми юридичної освіти.
2. Завдання, права та обов'язки вищих навчальних закладів юридичної освіти в Україні. Порядок створення, реорганізації та ліквідації вищих навчальних закладів юридичної освіти.
3. Структура вищого навчального закладу юридичної освіти. Управління вищим навчальним закладом юридичної освіти.

Семінарське заняття

Питання для обговорення

1. Загальні засади освіти в Україні. Поняття, види і форми юридичної освіти.
2. Завдання, права та обов'язки вищих навчальних закладів юридичної освіти в Україні. Порядок створення, реорганізації та ліквідації вищих навчальних закладів юридичної освіти.
3. Структура вищого навчального закладу юридичної освіти. Управління вищим навчальним закладом юридичної освіти.

Самостійна робота

Питання для самостійного опрацювання

1. Стандарти освітньої діяльності та вищої освіти.
2. Галузевий державний стандарт вищої юридичної освіти.
3. Правовий статус вищого навчального закладу Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі».

Основні терміни та поняття: освіта, юридична освіта, правова освіта населення, рівні вищої освіти, ступені вищої освіти, галузь

знань, стандарти освітньої діяльності та вищої освіти, спеціальність, спеціалізація, галузевий державний стандарт вищої юридичної освіти, вищий навчальний заклад, ліцензування вищих навчальних закладів юридичної освіти.

Завдання для самостійної роботи та самоконтролю знань:

1. Ознайомитися з рекомендованими джерелами і літературою до теми та підготувати опорний конспект питань для обговорення на семінарському занятті.

2. Скласти термінологічний словник до теми і підготуватися до понятійного диктанту.

3. Розробити структурно- логічну схему «Види і форми юридичної освіти в Україні».

4. Виконати тестові завдання:

1. В Україні встановлюються такі види документів, які засвідчують здобуття особою вищої освіти:

- а) диплом молодшого спеціаліста;
- б) диплом бакалавра;
- в) диплом спеціаліста, диплом магістра;
- г) всі вищевикладені.

2. Закон України «Про освіту» було прийнято у:

- а) 2001 р.;
- б) 1998 р.;
- в) 2014 р.;
- г) 2003 р.

3. Майно, закріплене за вищим навчальним закладом державної або комунальної форми власності, а також доходи від використання цього майна належать вищому навчальному закладу на правах:

- а) власності;
- б) оперативного управління;
- в) повного господарського відання;
- г) оперативного використання.

4. До ступенів вищої освіти належить:

- а) кваліфікований робітник;
- б) аспірант;
- в) бакалавр;
- г) юрист.

5. Визначте, які із зазначених нормативно- правових актів складають законодавство України про вищу освіту:

- а) Закон України «Про освіту»;

- б) Закон України «Про наукову і науково-технічну діяльність»;
 - в) Закон України «Про вищу освіту» та інші нормативно-правові акти, прийняті, відповідно до нього;
 - г) всі вищевикладені.
6. Основна предметна область освіти і науки, що включає групу споріднених спеціальностей, за якими здійснюється професійна підготовка – це:
- а) галузь знань;
 - б) галузь законодавства про правову освіту;
 - в) галузь юридичного законодавства;
 - г) галузь законодавства про юридичну освіту.
7. Сукупність систематизованих знань, умінь і практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей, інших компетентностей, здобутих у вищому навчальному закладі (науковій установі) у відповідній галузі знань за певною кваліфікацією на рівнях вищої освіти, що за складністю є вищими, ніж рівень повної загальної середньої освіти– це:
- а) вища освіта;
 - б) освіта;
 - в) освітня діяльність;
 - г) освітні послуги.
8. Процедура визнання спроможності юридичної особи провадити освітню діяльність за певною спеціальністю на певному рівні вищої освіти відповідно до стандартів освітньої діяльності – це:
- а) атестація;
 - б) ліцензування;
 - в) акредитація;
 - г) освітні послуги.
9. Складова спеціальності, що визначається вищим навчальним закладом та передбачає профільну спеціалізовану освітньо-професійну чи освітньо-наукову програму підготовки здобувачів вищої та післядипломної освіти – це:
- а) рівень атестації;
 - б) спеціалізація;
 - в) акредитація;
 - г) рівень освіти.
10. Діяльність вищих навчальних закладів, що провадиться з метою забезпечення здобуття вищої, післядипломної освіти і задоволення інших освітніх потреб здобувачів вищої освіти та інших осіб – це:

- а) освітня діяльність;
- б) юридична діяльність;
- в) освітній ступень;
- г) освітній рівень.

5. Вирішити ситуаційні завдання:

Ситуаційне завдання № 1

Приватне підприємство і 3 громадянина прийняли рішення про створення приватного університету в організаційно– правовій формі товариства з обмеженою відповідальністю і звернулися до Вас, як до юрисконсульта.

Які поради Ви надасте?

Обґрунтуйте свою відповідь, посилаючись на відповідні положення чинного законодавства України.

Джерела і література:

№№ 13, 39, 51 – 68, 69 – 70, 74, 83, 89, 107, 115, 117– 120.

Тема 4. Наукова юридична діяльність.

Методичні рекомендації до вивчення теми

Об'єктом вивчення в цій темі навчальної дисципліни виступають відносини щодо здійснення наукової юридичної діяльності. Головна мета – ознайомлення з правилами (правовими нормами), за якими вчиняється зазначений вид юридичної діяльності.

Опрацьовуючи дану тему, студентам необхідно засвоїти опорні категорії, що мають важливе логічне і методологічне значення для правильного сприйняття і розуміння навчального матеріалу. Такими основними поняттями, зокрема, є:

Юридична наука – це система спеціалізованих наукових знань, виражених у логічно взаємозалежних, формалізованих поняттях, категоріях, наукових конструкціях, концептуально оформлених теоріях про походження та об'єктивні закономірності розвитку держави і права, їх сутність, соціальну значущість, місце і роль в суспільному житті.

Юриспруденція – цей термін вживається в двох аспектах: як сукупність юридичних наук і як комплексне поняття, яке охоплює юридичну практику, юридичну освіту і юридичну науку (теоретична і практична юриспруденція).

Правові категорії – це фундаментальні наукові поняття теорії правознавства, які виражають найбільш загальні властивості і

відносини явищ правової дійсності в їх взаємозв'язках, змінах і розвитку.

Студентам слід проаналізувати *основні риси (ознаки) юридичної науки*, зокрема, якими є:

юридична наука – це суспільна наука, що має прикладний характер. Вона покликана обслуговувати потреби громадського життя, юридичної практики, юридичної освіти, забезпечувати юридичних робітників необхідними даними про видання і застосування законів;

юридична наука це, що має властивості точних наук. Юридична наука включає в основному конкретні знання, виражені у точних конструкціях, співвідношеннях, як і природничі науки. Юриспруденцію деякою мірою можна порівняти з медичною наукою, яка також поєднує теоретичну і прикладну (практичну) спрямованість. Юрист, як і лікар, має справу зі здоров'ям і життям. Діяльність юриста стосується «здоров'я» суспільства у цілому, духовного життя людини. Юрист проводить профілактичну роботу, «лікує» пороки у суспільному житті, духовному світі людини. У цьому полягає гуманістична спрямованість професій юриста і лікаря, які виникли за стародавніх часів.

юридична наука – це наука, що втілює у собі позитивні якості наук про мислення. Вона досліджує питання, пов'язані зі спроможністю відображати об'єктивну дійсність у правових судженнях і поняттях у процесі створення і застосування законів (вивчення обставин юридичної справи, тлумачення законів і т. і.). Так, одна із юридичних дисциплін — криміналістика присвячена специфічним питанням людського мислення, застосуванню багатьох спеціальних знань при розслідуванні злочинів.

Отже, юридична наука вбирає в себе якості всіх трьох основних галузей людських знань — суспільних наук, природничих наук, наук про мислення.

Головне призначення теоретичної юриспруденції (юридичної науки) — бути науковим орієнтиром для практики державного і правового будівництва на підґрунті пізнання і усвідомлення відповідних суспільних процесів та явищ. Юридична наука в сучасній Україні ґрунтується на досягненнях і досвіді вітчизняної юриспруденції та юриспруденції інших країн, на ідеях і цінностях прав і свобод людини, панування права і соціально-правової державності.

Студентам слід взяти до уваги, що поняття юридичної науки можна розкрити через розуміння об'єктів, предмета, методу і функцій. Під

об'єктами маються на увазі конкретні сфери (сторони) об'єктивної дійсності, під предметом науки — певний зріз (частина) об'єкта пізнання.

Об'єктами юридичної науки є держава і право — фактично два об'єкти. Проте юриспруденція, як і кожна наука, має один предмет вивчення.

Вихідним для визначення поняття юриспруденції є право, що включає у себе правове поняття держави. Держава і право пізнаються і досліджуються як складові моменти єдиного об'єкта юридичної науки. В основу їх вивчення покладено один принцип і критерій юридичності, що конкретизується в окремих сферах і напрямках юридичного пізнання держави і права. Ця конкретизація присутня в усіх окремих визначеннях і характеристиках держави і права, у системі понять юридичної науки в цілому та окремих юридичних наук.

Предмет юридичної науки — об'єктивні властивості права і держави в їх поняттєво-юридичному розумінні та вираженні, загальні та окремі закономірності виникнення, розвитку і функціонування держави і права в їх структурній багатоманітності.

Якщо предмет юридичної науки — це поняття права в усіх аспектах його теоретико-пізнавального прояву і вираження, то предмет кожної окремої юридичної науки — якийсь певний елемент юридичної дійсності.

Метод юриспруденції являє собою засіб юридичного пізнання, створення та організації юридичного знання. За допомогою юридичного методу предмет юриспруденції конкретизується і оформлюється у відповідну юридичну теорію (юридичну науку) як єдину систему знань про державу і право, висловлену в поняттях.

Основний *метод юридичної науки* — філософська діалектика (матеріалістична та ідеалістична).

Функції юридичної науки — основні напрямки розуміння і вираження юридичного знання:

онтологічна (пізнавальна) — вивчення фундаментальних якостей матерії права, найзагальніших сутнісних явищ і процесів у державному житті, відкриття раніше невідомих закономірностей буття держави і права;

евристична — пізнання нового в державно-правовому житті, відкриття раніше невідомих закономірностей буття держави і права;

прогностична — передбачення розвитку державно-правових процесів;

практично-організаційна — обслуговування практики;
методологічна — дослідження і розробка засобів вивчення правової дійсності;

ідеологічна — вплив на розвиток правової культури суспільства і людини;

політична — допомога у формуванні державно-правової політики, роз'ясненні політичних і законодавчих рішень.

Майбутнім фахівцям необхідно усвідомити, що у системі суспільних наук юридична наука (правознавство) виступає як єдина галузь знань, предметом вивчення якої є держава і право. Ця галузь знань є системою взаємозалежних юридичних наук, яка за сферами прояву може бути диференційована на цикли наук:

Теоретично-історичні (теорія держави і права, історія держави і права та ін.);

державознавчі (державне право, адміністративне право та ін.);

цивільні (цивільне право, цивільний процес, господарський процес, сімейне право та ін.);

криміналістичні (кримінальне право, кримінальний процес, виправно-трудова право та ін.).

Окреме місце посідають науки, які вивчають такі, що реалізують право, відносини між державами — міжнародне право (приватне і публічне), а також науки, що вивчають державу і право інших країн.

Кожна з зазначених наук є юридичною, має свої предмет і методи вивчення. Разом вони входять до поняття «юридична наука». Якщо предмет юридичної науки в цілому — це поняття права в усіх аспектах його теоретико-пізнавального прояву і виразу, то предмет кожної окремої юридичної науки як складової предмета юридичної науки в цілому — це один з аспектів поняття права, якась певна сторона юридичної дійсності. Відтак, юридична наука (правознавство) — єдина і водночас диференційована наука.

Опрацьовуючи матеріали теми, студентам необхідно звернути увагу на визначення *наукової діяльності* як інтелектуальної, творчої діяльності, спрямованої на одержання і використання нових знань, наводиться у ст. 1 Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність». Основними її формами закон визначає фундаментальні та прикладні наукові дослідження. Фундаментальними науковими дослідженнями є наукова теоретична та (або) експериментальна діяльність, спрямована на одержання нових знань про закономірності розвитку природи, суспільства, людини, їх взаємозв'язку. Наукова і

науково-технічна діяльність, спрямована на одержання і використання знань для практичних цілей, – це прикладне наукове дослідження.

Студентам необхідно знати, що *основними цілями державної політики у науковій і науково-технічній діяльності* згідно Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність» є:

примноження національного багатства на основі використання наукових та науково-технічних досягнень;

створення умов для досягнення високого рівня життя кожного громадянина, його фізичного, духовного та інтелектуального розвитку через використання сучасних досягнень науки і техніки;

зміцнення національної безпеки на основі використання наукових та науково-технічних досягнень;

забезпечення вільного розвитку наукової та науково-технічної творчості.

Крім цього, зазначений закон дав визначення *науково-педагогічної діяльності* як педагогічної діяльності у вищих навчальних закладах освіти, пов'язаної з науковою та(або) науково-технічною діяльністю.

Суб'єктами відносин, які виникають у галузі наукової та науково-педагогічної діяльності, згідно зі ст. 4 Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність» є: вчені, наукові працівники, науково-педагогічні працівники, а також установи, наукові організації, вищі навчальні заклади, громадські наукові організації.

Вченим цей закон визначає фізичну особу (громадянина України, іноземця або особу без громадянства), яка має повну вищу освіту та проводить фундаментальні та (або) прикладні наукові дослідження і отримує наукові та (або) науково-технічні результати.

Згідно з п. 9 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність», *науковим працівником* є вчений, який за основним місцем роботи та відповідно до трудового договору (контракту) професійно займається науковою, науково-технічною, науково-організаційною або науково-педагогічною діяльністю та має відповідну кваліфікацію незалежно від наявності наукового ступеня або вченого звання, підтверджену результатами атестації. Посади наукових працівників наукових установ та організацій (їх філіалів, відділень тощо) визначені в ч. 1 ст. 22– Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність».

Щодо науково-педагогічних працівників, то відповідно до п.10 ч.1 Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність» *науково-педагогічним працівником* є вчений, який за основним місцем роботи

займається професійно педагогічною та науковою або науково-технічною діяльністю у вищих навчальних закладах.

До посад наукових (науково-педагогічних працівників), які працюють у ВНЗ та наукових підрозділах в їхньому складі належать: керівник (ректор, президент, начальник тощо); заступник керівника (перший проректор, проректор, перший віце-президент, віце-президент) з науково-педагогічної, наукової роботи; декан; завідуючий кафедрою; професор; доцент; директор бібліотеки; науковий працівник бібліотеки; старший викладач; викладач; асистент; керівник (завідуючий, начальник, директор), заступник керівника (завідуючого, начальника, директора) наукового підрозділу (інституту, частини, відділу, лабораторії, сектору, бюро, групи); головний науковий співробітник; провідний науковий співробітник; старший науковий співробітник; науковий співробітник; молодший науковий співробітник, учений секретар.

З'ясувавши всі вищевказані питання, студенти отримають загальне уявлення про засади наукової юридичної діяльності та її правового регулювання.

Лекційне заняття

План

1. Поняття та предмет юридичної науки. Функції та методологія юридичної науки.
2. Види наукових юридичних дисциплін: загальна характеристика.
3. Науково-дослідна діяльність у сфері юридичної науки.

Самостійна робота

Питання для самостійного опрацювання

1. Теоретичні та історичні юридичні науки.
2. Галузеві юридичні науки. Спеціальні юридичні науки.
3. Проблеми та перспективи розвитку юридичної науки.
4. Магістратура.
5. Аспірантура (ад'юнктура). Докторантура.
6. Наукові юридичні спеціальності.
7. Наукові юридичні установи в Україні.

Основні терміни та поняття: юридична наука, функції юридичної науки, методологія юридичної науки, методи юридичної науки, теоретичні юридичні науки, історичні юридичні науки, галузеві

юридичні науки, спеціальні юридичні науки, науково– дослідна діяльність у сфері юридичної науки, магістратура, аспірантура (ад'юнктура), докторантура, наукові юридичні спеціальності, наукові юридичні установи.

Завдання для самостійної роботи та самоконтролю знань:

1. Ознайомитися з рекомендованими джерелами і літературою та підготувати опорний конспект питань теми.

2. Скласти термінологічний словник до теми.

3. Розробити структурно-логічну схему «Види та зміст методів юридичної науки».

4. Виконати тестові завдання:

1. Науковим ступенем є:

- а) доктор наук;
- б) декан;
- в) професор;
- г) доцент.

2. Вченим званням є:

- а) кандидат наук;
- б) доктор наук;
- в) професор;
- г) старший викладач.

3. Закон України «Про вищу освіту» було прийнято у:

- а) 2014 р.;
- б) 1998 р.;
- в) 2002 р.;
- г) 2003 р.

4. Система спеціалізованих наукових знань, виражених у логічно взаємозалежних, формалізованих поняттях, категоріях, наукових конструкціях, концептуально оформлених теоріях про походження та об'єктивні закономірності розвитку держави і права, їх сутність, соціальну значущість, місце і роль в суспільному житті – це:

- а) наука;
- б) право;
- б) юридична наука;
- в) галузь права.

5. Фундаментальні наукові поняття теорії правознавства, які виражають найбільш загальні властивості і відносини явищ правової дійсності в їх взаємозв'язках, змінах і розвитку – це:

- а) правові категорії;

- б) правовідносини;
- б) юридична наука;
- в) наукова позиція.

6. Фундаментальні наукові поняття теорії правознавства, які виражають найбільш загальні властивості і відносини явищ правової дійсності в їх взаємозв'язках, змінах і розвитку – це:

- а) правові категорії;
- б) правовідносини;
- б) юридична наука;
- в) наукова позиція.

7. Об'єктивні властивості права і держави в їх поняттєво-юридичному розумінні та вираженні, загальні та окремі закономірності виникнення, розвитку і функціонування держави і права в їх структурній багатоманітності – це:

- а) правові категорії;
- б) предмет юридичної науки;
- б) юридична наука;
- в) правова дефініція.

8. Основні напрямки розуміння і вираження юридичного знання – це:

- а) функції юридичної науки;
- б) предмет юридичної науки;
- б) юридична наука;
- в) генеза юридичної науки.

9. Молодий вчений – це:

- а) вчений віком до 30 років;
- б) вчений віком до 25 років;
- б) вчений віком до 35 років;
- в) вчений віком до 37 років.

10. Вчений, який за основним місцем роботи займається професійно педагогічною та науковою або науково-технічною діяльністю у вищих навчальних закладах освіти – це:

- а) науково-педагогічний працівник;
- б) науковий працівник;
- б) науковець;
- в) дослідник.

5. Вирішити ситуаційні завдання:

Ситуаційне завдання № 1

Працівник органів внутрішніх справ Петренко прийняв рішення і про написання та захист кандидатської дисертації з права і звернувся до Вас, як до фахівця.

Які поради Ви надасте Петренку?

Обґрунтуйте свою відповідь, посилаючись на відповідні положення чинного законодавства України про наукову діяльність.

Джерела і література:

№№ 13, 39, 51 – 68, 69 – 70, 74, 83, 89, 107, 115, 117– 120.

Тема 5. Практична юридична діяльність.

Методичні рекомендації до вивчення теми

Вивчення теми має бути спрямоване на опрацювання змісту правових відносин щодо здійснення практичної юридичної діяльності. Головною метою є ознайомлення з відповідними правовими нормами, згідно з якими вчиняється зазначений вид юридичної діяльності.

Вивчаючи зазначену тему, студентам необхідно засвоїти опорні категорії, що мають важливе логічне і методологічне значення для правильного сприйняття і розуміння навчального матеріалу. Такими основними поняттями, зокрема, є:

Юридична практика – це здійснювана компетентними суб'єктами юридична діяльність щодо прийняття, тлумачення і реалізації правових розпоряджень, узятя в єдності з накопиченим соціально-правовим досвідом.

Юридичний процес – система послідовних, взаємозалежних, урегульованих правовими (процедурними і процесуальними) нормами процесуальних дій уповноважених і зацікавлених у вирішенні юридичних справ суб'єктів (учасників процесу), спрямованих на досягнення юридичного результату.

Процесуальна форма – це сукупність процесуальних, забезпечених системою юридичних гарантій вимог до дій учасників процесу, спрямованих на досягнення конкретного правового результату та ін.

Студентам слід взяти до уваги, що, на думку професора Гусарева С.Д., *юридична практична діяльність* може розглядатися як вид соціальної діяльності — правова діяльність, поряд з іншими формами нормативно регламентованої діяльності моральною, релігійною, корпоративною, традиційною або звичасвою, а також один із видів правової діяльності чи правової форми соціальної діяльності — юридична діяльність, і наостаннє — як вид юридичної діяльності — юридична практична діяльність. Тому необхідно виділяти її загальні риси та відрізнити від інших видів соціальної і правової діяльності, правової поведінки, правовідносин, реалізації суб'єктивних прав та

обов'язків, правової активності, правових форм соціальної діяльності тощо.

Як вид соціальної, правової та юридичної діяльності *юридична практична діяльність характеризується:*

загальними ознаками, які притаманні усім видам відповідно соціальної, правової та юридичної діяльності;

особливими ознаками, які відбивають своєрідність трансформування цих загальних ознак у властивостях юридичної практичної діяльності;

унікальними ознаками, які притаманні лише юридичній практичній діяльності;

як й будь-які інші види соціальної діяльності юридична практична діяльність містить мотив, мету, планування дій, опрацювання поточної інформації, створення моделі діяльності, прийняття рішення, безпосередні діяння, перевірку результатів, корекцію результатів та подальших діань або окремі рухи, операції, діяння, діяльність в цілому;

юридична практична діяльність здійснюється у прямій або опосередкованій взаємодії, спілкуванні з іншими суб'єктами права, здійснюється для і в законних інтересах інших суб'єктів права, спрямована на їх правову поведінку;

особливість її визначається зв'язком з правом, врегульованістю ним, спрямованістю на правові явища, використанням правових засобів;

унікальною властивістю, тобто притаманною лише юридичній діяльності, є її юридичність.

Вивчаючи питання юридичного процесу, студентам слід взяти до уваги, що, на думку визнаного фахівця, професора Скакун О.Ф., *юридичний процес* (від лат. *processus* – рух уперед) – урегульований процесуальними нормами порядок діяльності компетентних державних органів, що виражається в системі їхніх процесуальних дій з підготовки, прийняття і документування юридичних рішень загального й індивідуального характеру. При цьому відповідно до процедурно– процесуальних норм застосовуються норми матеріального права, вирішення індивідуально-конкретних справ і фіксується їх розгляд у правових документах.

Ознаки юридичного процесу:

різновид соціального процесу, що притаманний будь-якій юридично значущій діяльності;

має юридичну природу, його призначення – провадження юридичних справ (правопорушення, спори про право, скарги й ін.); регламентується процесуальними нормами національних і міжнародних актів, на основі яких здійснюється;

є владною діяльністю уповноважених суб'єктів – компетентних органів і посадових осіб;

складається з процесуальних стадій – сукупності процесуальних дій, пов'язаних найближчою метою;

має на меті прийняття юридичних рішень загального (нормативні акти) або індивідуального (правозастосовні акти) характеру;

фіксується, як правило, у документально оформлених правових актах різними технічними засобами.

Юридичний процес – збірне наукове поняття, що є формою перетворення юридичних ідеальних моделей, закріплених у національному законодавстві й у міжнародних актах, на реальну систему правовідносин з її процедурною стороною, спрямованою на досягнення юридичного результату (мети).

Студентам не слід ототожнювати юридичний процес і матеріальну процедуру, хоч їх і поєднує те, що вони є формами руху (зміни) правової матерії. Звичайне здійснення регулятивних норм не має потреби у процесі (порядок одержання пенсії, нагород і т. п.). Тільки особливий спосіб зв'язку з матеріальними регулятивними правовідносинами дає змогу відокремитися процесуальним нормам і відносинам у юридичний процес. Так, державний орган, як правило, реалізує свою компетенцію в рамках матеріально-правової процедури. Наприклад, державні виконавці, виконуючи рішення державного органу (суду, нотаріату й ін.), здійснюють свої компетенційні дії примусового характеру в матеріально-правовому порядку. Лише за наявності спору в правовому змісті та зверненні з адміністративним позовом щодо дій державних виконавців до державного органу, який уповноважений вирішувати адміністративні спори, настає розгляд справи, здійснюється юридичний (адміністративний) процес. Отже, матеріально-правова процедура і юридичний процес – не те саме.

В рамках юридичного процесу існують *юридичні процедури*, при цьому юридичний процес і юридична процедура співвідносяться як загальне і часткове. Процесуальні правові приписи, як правило, можуть містити різні процедури – регламентувати окремі ділянки діяльності з реалізації права, установлювати різні варіанти досягнення передбачуваного матеріальними нормами результату. Так, цивільно-правовий процес, пов'язаний з винесенням рішення по конкретній

суперечці, може здійснюватися в рамках процедури досудового розгляду, претензійної процедури, власне судового розгляду і т. п. Процедурні приписи мають локальний характер, однак вони перебувають у системному взаємозв'язку. Кожна процедурна вимога займає своє чітко визначене місце в рамках юридичного процесу. Це дає змогу виділити основні блоки в процесуальній діяльності, конкретизувати регламентацію окремих складних або відповідальних дій, установити різні варіанти досягнення юридично значущого результату. Окремо взяті процедурні приписи виконують своєрідні «технічні» або «технологічні» функції забезпечення юридичної правильності дій, пов'язаних з реалізацією права.

Система процесуальних дій — це визначений нормами права порядок діяльності слідчих, адміністративних, судових та інших органів.

Розглядаючи основні тенденції удосконалення юридичної практичної діяльності в сучасних умовах, формування правової держави і громадянського суспільства, використовуючи публіцистичний матеріал, студентам варто сформулювати уявлення про найбільш пріоритетні напрямки її розвитку та підготувати проблемні питання для можливої наступної дискусії.

Лекційне заняття

План

1. Поняття, принципи та функції практичної юридичної діяльності.
2. Поняття, види та ознаки юридичної практики.
3. Поняття та види юридичного процесу.

Семінарське заняття

Питання для обговорення

1. Поняття, принципи та функції практичної юридичної діяльності.
2. Поняття, види та ознаки юридичної практики.
3. Поняття та види юридичного процесу.

Самостійна робота

Питання для самостійного опрацювання

1. Ознаки практичної юридичної діяльності.

2. Професіоналізм, незалежність, компетентність практичної юридичної діяльності. Повага та не порушення прав, свобод і законних інтересів суб'єктів суспільних відносин.
3. Конфліктність, інформативність, гласність і конфіденційність практичної юридичної діяльності.
4. Юридична справа і її вирішення. Види процесуальних актів.

Основні терміни та поняття: практична юридична діяльність, функції практичної юридичної діяльності, ознаки практичної юридичної діяльності, юридична практика, види юридичної практики, функції юридичної практики, юридичний процес, види юридичного процесу, процесуальний акт.

Завдання для самостійної роботи та самоконтролю знань:

1. Ознайомитися з рекомендованими джерелами і літературою до теми та підготувати опорний конспект питань для обговорення на семінарському занятті.

2. Скласти термінологічний словник до теми і підготуватися до понятійного диктанту.

3. Розробити структурно– логічну схему «Види процесуальних актів».

4. Виконати тестові завдання:

1.Юридичний процес – це:

- а) різновид соціального процесу;
- б) економічний процес;
- в) варіативний процес;
- г) система дефініцій.

2. Система процесуальних дій – це:

- а) визначений нормами права порядок діяльності слідчих, адміністративних, судових та інших органів;
- б) нормативний комплекс;
- в) визначений нормами права порядок діяльності випускників юридичних вищих навчальних закладів;
- г) визначений нормами права порядок діяльності суб'єктів практичної юридичної діяльності.

3. Правотворчий процес – це:

- а) урегульована правовими нормами система взаємозалежних процедур (стадій) по прийняттю, зміні, обнародуванню (доведенню до відома виконавців) законів і підзаконних актів уповноваженими органами держави, організаціями і посадовими особами;

б) визначений нормами права порядок діяльності суб'єктів практичної юридичної діяльності;

в) нормативний комплекс;

г) визначений нормами права порядок діяльності слідчих, адміністративних, судових та інших органів.

4. Здійснювана компетентними суб'єктами юридична діяльність щодо прийняття, тлумачення і реалізації правових розпоряджень, узята в єдності з накопиченим соціально-правовим досвідом – це:

а) юридичний комплекс;

б) економічний процес;

в) варіативний процес;

г) юридична практика.

5. Сукупність процесуальних, забезпечених системою юридичних гарантій вимог до дій учасників процесу, спрямованих на досягнення конкретного правового результату – це:

а) різновид соціального процесу;

б) процесуальна форма;

в) варіативний процес;

г) юридичний процес.

6. Здійснювана компетентними суб'єктами юридична діяльність щодо прийняття, тлумачення і реалізації правових розпоряджень, узята в єдності з накопиченим соціально-правовим досвідом – це:

а) юридичний комплекс;

б) економічний процес;

в) варіативний процес;

г) юридична практика.

7. Сукупність процесуальних, забезпечених системою юридичних гарантій вимог до дій учасників процесу, спрямованих на досягнення конкретного правового результату – це:

а) різновид соціального процесу;

б) процесуальна форма;

в) варіативний процес;

г) юридичний процес.

8. Кримінальний процесуальний кодекс України було прийнято у:

а) 2014 р.;

б) 1998 р.;

в) 2012 р.;

г) 2003 р.

8. Цивільний процесуальний кодекс України було прийнято у:

а) 2004 р.;

- б) 1997 р.;
- в) 2012 р.;
- г) 2008 р.

9. Кодекс адміністративного судочинства України було прийнято у:

- а) 2004 р.;
- б) 1995 р.;
- в) 2005 р.;
- г) 2007 р.

10. Юридична практична діяльність – це:

- а) різновид політичного процесу;
- б) вид соціальної діяльності;
- в) варіативний процес;
- г) вид економічної діяльності.

5. Вирішити ситуаційні завдання:

Ситуаційне завдання № 1

Згідно з рішенням третейського суду з Мережка на користь Рокотова було стягнуто шість тисяч двісті тридцять три гривні. Рокотов, маючи на руках рішення третейського суду, звернувся до державного виконавця міського відділу державної виконавчої служби по місцю проживання Мережка з вимогою провести примусове виконання рішення, однак державний виконавець відмовив Рокотову в задоволенні вимоги.

Чи правильно вчинив державний виконавець?

Що таке підстави виконання та виконавчі документи?

Які документи відносяться до виконавчих?

Обґрунтуйте свою відповідь з посиланням на чинне законодавство України.

Ситуаційне завдання № 2

Після відкриття виконавчого провадження державний виконавець викликав до себе громадянина М, засудженого до покарання у виді штрафу, і запропонував йому добровільно сплатити призначений у вирок суду штраф.

Оцініть дії державного виконавця з посиланням на чинне законодавство України.

Ситуаційне завдання № 3

Громадянин М. заявив у суді клопотання про виклик перекладача, зазначивши, що судочинство ведеться українською мовою, а він українську мову розуміє досить погано. Але суддя виніс ухвалу про відмову у задоволенні клопотання, мотивуючи своє рішення тим, що підсудний добре володіє російською мовою, і, у зв'язку з великою

схожістю російської та української мов, необхідності в перекладачеві немає.

Проаналізуйте дану ситуацію, посилаючись на чинне законодавство України.

Джерела і література:

№№ 11– 12, 14, 18 – 20, 32, 35– 37, 43– 48, 69 – 70, 74, 76– 79, 83, 89, 107, 115, 117– 120.

Тема 6. Суб'єкти практичної юридичної діяльності.

Методичні рекомендації до вивчення теми

Відносини, які є предметом вивчення юридичної деонтології, пов'язують суб'єктів практичної юридичної діяльності між собою та з іншими суб'єктами права. Юридичний зміст таких правовідносин утворюють права та обов'язки їх учасників. Систему суб'єктивних юридичних прав і юридичних обов'язків суб'єкта права називають його правовим статусом. Тож головною метою вивчення теми, яку потрібно реалізувати у процесі опрацювання рекомендованих нормативних і літературних джерел, полягає у з'ясуванні загальних засад правового статусу суб'єктів практичної юридичної діяльності.

Вивчаючи тему, студентам необхідно проаналізувати обов'язки та права юристів, доцільно розглянути за критерієм їх поділу на загальні, особливі та спеціальні. Слід звернути увагу на те, що однією з найбільш важливих класифікацій, яка характеризує практичну діяльність юристів, є така, що визначає види юридичної практичної діяльності за змістом юридичної роботи; в межах поняття юридичної практичної діяльності необхідно відокремлювати такі напрями її здійснення, як судову, прокурорську, слідчу, адвокатську, нотаріальну, консультативну та інші. Значні відмінності мають професійні обов'язки та права міліції, Служби безпеки України, Державної митної служби України, Державної податкової служби України та інших.

Студентам слід взяти до уваги, що *юрист* — це спеціаліст (фахівець), який має юридичні знання, причому не загальні відомості з права і держави, а професійні, тобто фундаментальні та спеціалізовані знання.

Фундаментальними називають глибокі знання, які дають розуміння внутрішніх закономірностей держави і права. Вони складаються з твердих знань усіх важливих юридичних понять і категорій.

Спеціалізованими називають конкретні юридичні знання, які використовують для потреб того чи іншого виду юридичної діяльності, наприклад слідча чи прокурорська діяльність.

Отже, юрист — це спеціаліст, який використовує свої знання на практиці, тобто має навички щодо складання юридичних документів, виконання всіх дій та операцій із застосуванням необхідних засобів і способів у процесі вирішення юридичної справи, які належать до його професійної компетенції.

Основні характеристики юридичної професії:

гуманна професія, тобто спрямована насамперед на забезпечення прав і свобод людини:

створення організаційних умов для їх реалізації;

охорону прав і свобод від їх порушень;

захист прав і свобод у випадку їх порушення;

відновлення порушених прав і свобод;

соціально значуща професія, тому що пов'язана з державою і правом, важливими соціальними явищами; при цьому часто юристи мають великі владні повноваження;

високоінтелектуальна професія, оскільки повинна охоплювати всі сфери життя суспільства з урахуванням складних заплутаних юридичних проблем;

творча професія, оскільки пов'язана з вирішенням нестандартних юридичних ситуацій; при цьому "творчість" не повинна виходити за межі права, що потребує від юриста ще більшого мистецтва щодо розв'язання юридичних проблем;

точна професія, тобто вона є діяльністю, яка спирається на конкретні юридичні факти при точному дотриманні законодавства для отримання конкретного результату;

професія має організований характер, тому що завдання юриста полягає в організації дотримання юридичних заборон, виконання обов'язків, використання прав;

професія має велику свободу і самостійність, оскільки без них неможливо вирішити складні нестандартні ситуації, які виникають у діяльності юриста, але ця свобода повинна перебувати в межах закону;

відповідальна робота, оскільки завжди пов'язана з долею людей, і

помилки не повинно бути.

Поняття юридичної професії застосовується безвідносно до того, яку конкретну роботу виконує юрист, воно дає змогу охарактеризувати всі важливі якості юридичної професії. Разом з тим види юридичної роботи різняться за змістом, конкретними функціями, професійними якостями. Тому від юридичної професії необхідно відрізнити юридичні спеціальності, з яких вона складається. Основні юридичні спеціальності — слідчий, суддя, прокурор, адвокат, юрисконсульт, нотаріус.

Спеціалізація — важлива гарантія дотримання законності, яка створює можливість, по-перше, правильно і кваліфіковано вирішувати юридичні питання, по-друге — перевіряти з різних сторін законність і обґрунтованість юридичних рішень (оскільки юридичні дії щодо однієї і тієї самої справи здійснюються різними юридичними органами, наприклад адвокатом і прокурором).

Майбутнім фахівцям необхідно визначити декілька етапів у процесі набуття суб'єктами професійних прав та обов'язків: набуття якостей, необхідних для самостійного здійснення професійних юридичних функцій; набуття права на самостійне здійснення професійної юридичної практичної діяльності; набуття професійних повноважень; припинення здійснення професійних повноважень; ліквідація права на здійснення повноважень та самостійне здійснення юридичної практичної діяльності.

Опрацьовуючи матеріали теми, студентам варто виділити як загальну відповідальність, що має непрофесійний характер і настає на загальних підставах, так і дисциплінарну відповідальність, до якої юрист притягується за вчинення дисциплінарного проступку, тобто за порушення.

Студентам також необхідно проаналізувати законодавство про *Вищу раду юстиції України* як контрольно-наглядовий орган у сфері дисциплінарної відповідальності суб'єктів практичної юридичної діяльності. Зокрема, потрібно взяти до уваги, що Вища рада юстиції є колегіальним, незалежним органом, відповідальним за формування високопрофесійного суддівського корпусу, здатного кваліфіковано, сумлінно та неупереджено здійснювати правосуддя на професійній основі, а також за прийняття рішень стосовно порушень суддями і прокурорами вимог щодо несумісності та у межах своєї компетенції про їх дисциплінарну відповідальність.

Відповідно до ст. 3 закону України «Про Вищу раду юстиції», Вища рада юстиції має наступні повноваження:

вносить подання Президенту України про призначення суддів на посади або про звільнення їх з посад;

розглядає справи і приймає рішення стосовно порушення суддями і прокурорами вимог щодо несумісності;

здійснює дисциплінарне провадження стосовно суддів Верховного Суду України і суддів вищих спеціалізованих судів;

розглядає скарги на рішення про притягнення до дисциплінарної відповідальності суддів апеляційних та місцевих судів, а також прокурорів.

Рішення з питань, віднесених до компетенції Вищої ради юстиції, приймаються за наявності попередніх висновків відповідного комітету Верховної Ради України, які є обов'язковими.

Лекційне заняття

План

1. Основні вимоги та умови набуття права на здійснення практичної юридичної діяльності.
2. Права та обов'язки суб'єктів практичної юридичної діяльності.
3. Дисциплінарна відповідальність суб'єктів практичної юридичної діяльності.

Самостійна робота

Питання для самостійного опрацювання

1. Вища рада юстиції України як контрольно-наглядовий орган у сфері дисциплінарної відповідальності суб'єктів практичної юридичної діяльності.
2. Оплата праці юристів, їх правовий та соціальний захист.
3. Гарантії забезпечення статусу суб'єктів практичної юридичної діяльності.

Основні терміни та поняття: права суб'єктів практичної юридичної діяльності, обов'язки суб'єктів практичної юридичної діяльності, дисциплінарна відповідальність суб'єктів практичної юридичної діяльності, Вища рада юстиції, гарантії забезпечення статусу суб'єктів практичної юридичної діяльності.

Завдання для самостійної роботи та самоконтролю знань:

1. Ознайомитися з рекомендованими джерелами і літературою до теми та підготувати опорний конспект питань для обговорення на семінарському занятті.

2. Скласти термінологічний словник до теми і підготуватися до понятійного диктанту.

3. Розробити структурно– логічну схему «Права та обов'язки суб'єктів практичної юридичної діяльності».

4. Виконати тестові завдання:

1. Закон України «Про Вищу раду юстиції» було прийнято у:

- а) 2001 р.;
- б) 1998 р.;
- в) 1991 р.;
- г) 2003 р..

2. Невід'ємними атрибутами залу засідань Вищої ради юстиції є:

- а) Державний Герб України та портрет Президента України;
- б) Державний Прапор України та портрет Президента України;
- в) Державний Герб України та Державний Прапор України;
- г) портрет Президента України.

3. Відповідно до Конституції України Вища рада юстиції складається:

- а) з дванадцяти членів;
- б) з двадцяти членів;
- в) з вісімнадцяти членів;
- г) з двадцяти п'яти членів.

4. До складу Вищої ради юстиції входить за посадою:

- а) Голова Верховного Суду України;
- б) Президент України;
- в) Голова Верховної Ради України;
- г) Міністр фінансів України.

5. До складу Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури входять:

- а) тридцять сім членів;
- б) тридцять членів;
- в) десять членів;
- г) двадцять членів.

6. Голова Вищої ради юстиції обирається з членів Вищої ради юстиції:

- а) на три роки;
- б) на два роки;
- в) на п'ять років;
- г) на чотири роки.

7. Вища кваліфікаційна комісія суддів України діє у складі:

- а) п'ятнадцяти членів;
- б) чотирнадцяти членів;
- в) шістнадцяти членів;

г) вісімнадцяти членів.

8. Вища кваліфікаційна комісія суддів України вважається повноважною за умови призначення до її складу:

- а) не менше восьми членів;
- б) не менше семи членів;
- в) не менше шістнадцяти членів;
- г) більше трьох членів.

9. До складу Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури входять:

- а) тридцять сім членів;
- б) тридцять членів;
- в) десять членів;
- г) двадцять членів.

10. Вища кваліфікаційно-дисциплінарна комісія адвокатури є повноважною за умови обрання:

- а) не менше двох третин її складу;
- б) не менше половини її складу;
- в) десяти членів;
- г) трьох членів.

5. Вирішити ситуаційні завдання:

Ситуаційне завдання № 1

Прокурор району звернувся з листом до начальника відділу державної виконавчої служби з проханням надати йому усі матеріали конкретного виконавчого провадження. Начальник державної виконавчої служби відмовився представити вказані матеріали, посилаючись на те, що прокурор не є суб'єктом даного виконавчого провадження.

Вирішіть дану ситуацію, посилаючись на чинне законодавство України.

Ситуаційне завдання № 2

Під час розгляду у відкритому судовому засіданні цивільної справи суддя зробив зауваження присутньому в залі журналісту з приводу того, що той веде диктофонний запис, а це не передбачено правилами судочинства. Після повторної заборони запису, за розпорядженням судді, журналіста було видалено із залу судового засідання й оштрафовано.

Проаналізуйте дану ситуацію, посилаючись на чинне законодавство України.

Ситуаційне завдання № 3

Прокурор одержав повідомлення з суду про час слухання кримінальної справи за обвинуваченням громадянина М. у пограбуванні ним громадянина С. У відповідь прокурор повідомив, що не зможе з'явитись до суду і підтримати державне обвинувачення, бо завантажений іншими справами, а його помічник перебуває у відпустці.

Проаналізуйте дану ситуацію, посилаючись на чинне законодавство України.

Джерела і література:

№№ 11– 12, 14, 18– 21, 32, 35– 37, 43– 48, 69 – 70, 74, 76– 79, 83, 89, 107, 115, 117– 120.

Тема 7. Види практичної юридичної діяльності: загальна характеристика.

Методичні рекомендації до вивчення теми

Головна мета вивчення теми, яку потрібно реалізувати у процесі опрацювання рекомендованих нормативних і літературних джерел, полягає у з'ясуванні видових особливостей правового статусу суб'єктів практичної юридичної діяльності. Опрацьовуючи матеріал цієї теми, слід зосередитися на характеристиках окремих видів практичної юридичної діяльності – судової, прокурорської, адвокатської, нотаріальної, слідчої, оперативно-розшукової, приватної та інших.

Вивчаючи тему, студентам слід взяти до уваги, що існують різні види юридичної практичної діяльності в залежності від того, що взяти за основу класифікації. Але однією з найбільш важливих класифікацій, яка характеризує практичну діяльність юристів є така, що визначає види за змістом юридичної роботи і дає можливість охарактеризувати окремі юридичні спеціальності. Так, в межах

поняття юридичної практичної діяльності слід відокремлювати такі напрями її здійснення як *суддівську, прокурорську, адвокатську, нотаріальну, слідчу, приватну* та інші.

Майбутнім фахівцям необхідно проаналізувати окремі види практичної юридичної діяльності. Зокрема, потрібно взяти до уваги, що *суддя* — це державна посадова особа, яка здійснює правосуддя, тобто виносить від імені держави остаточне рішення щодо юридичної справи. Діяльність судді має різнобічний характер. Існує спеціалізація справ і судових органів (наприклад, господарські, військові суди тощо).

Основне завдання суду полягає у винесенні справедливого рішення по юридичній справі на основі глибокого всебічного дослідження всіх доказів та відповідно до чинного законодавства.

Судова діяльність є центральною ланкою юридичної роботи, оскільки суд завершує юридичну справу, тобто визнає громадянина винним чи невинним, визначає наявність чи відсутність у громадянина прав.

До *основних видів судової діяльності* належать такі:

реконструктивна — аналіз зібраної у процесі судового розслідування інформації з метою відтворення об'єктивної картини юридичної справи і подальшого винесення справедливого законного рішення;

організаційна — управління роботою судді, судовим процесом;

засвідчувальна — передавання зібраної інформації в передбаченій законом формі (наприклад, протокол, вирок, рішення).

Прокурор — це державна посадова особа, яка здійснює нагляд за точним дотриманням закону державними органами та громадянами, а також підтримує державне звинувачення в суді по кримінальних справах. Це особа, яка відповідає перед державою за стан законності, є її охоронцем, здійснює вищий нагляд за її дотриманням.

Вищий нагляд за дотриманням законності означає таке:

повноваження прокурору безпосередньо надає Верховна Рада;

робота прокурора поширюється на всі сфери юридичної практики, тобто на слідство, роботу міліції, установ, що виконують покарання, а також на всі державні сфери суспільного життя.

Основним засобом реагування прокурора на порушення законності є винесення протесту, тобто письмового документа, що передає вимогу про необхідність застосування заходів для подолання порушення закону. Протест направляється до органу (посадової особи), який порушив закон. Окрім того, у разі потреби прокурор

може порушити кримінальну справу стосовно винних чи вимагати від відповідних органів застосування до винних заходів адміністративного чи дисциплінарного впливу, а в окремих випадках безпосередньо ліквідувати порушення законності, наприклад своїм рішенням звільнити незаконно заарештовану особу.

Розрізняють такі *види діяльності прокурора*:

пошукову — виявлення порушень законності;

організаційну — недопущення порушення законності;

засвідчувальну — передавання відповідним органам інформації у письмовій формі.

Слідчий — це спеціаліст-юрист, працівник прокуратури, Міністерства внутрішніх справ, Служби безпеки України, який готує кримінальну справу для подальшого розгляду її в суді. Ця підготовка полягає в тому, що слідчий визначає, чи є конкретний випадок злочином. Якщо це злочин, то слідчий встановлює осіб, які скоїли його або причетні до його скоєння, а також обставини скоєння злочину. Після завершення попереднього слідства слідчий передає кримінальну справу до суду, де здійснюється судове слідство, перевіряються і підтверджуються дані генерального слідства. Потім суд виносить виправдні або обвинувальні вироки і визначає конкретну міру покарання винного.

Проведення попереднього слідства кількома відомствами зумовлене різним характером кримінальних справ, їх значущістю для суспільства.

Від попереднього слідства необхідно відрізнити дізнання.

Дізнання — це первинні невідкладні слідчі дії оперативно-пошукового характеру, які здійснюють оперативні працівники міліції та інші посадові особи, зазначені у кримінально-процесуальному законі, з метою закріплення слідів злочину та затримання злочинця після скоєння ним злочину.

Найчастіше дізнання здійснюють інспектори карного розшуку. Це працівники міліції, які розкривають злочини, розшукують злочинців, допомагають слідчим розслідувати злочини, виконують роботу, пов'язану із запобіганням вчинення злочинів. За змістом їх робота близька до роботи слідчого. У свою чергу, близькою до роботи інспектора карного розшуку є робота інспектора з боротьби з економічними злочинами.

Основні види діяльності слідчого, інспектора кримінального розшуку та інспектора з боротьби з економічними злочинами:

пошуково-пізнавальна діяльність — спрямована на відшукування необхідних фактів, які стосуються злочину, та осіб, які його скоїли;

реконструктивна діяльність — спрямована на відтворення подій скоєного злочину на підставі встановлених фактів;

засвідчувальна діяльність — спрямована на перевірку, оцінювання і закріплення знайдених фактів, після чого вони стають юридичними доказами;

організаційна діяльність — передбачає управління роботою слідчого інспектора кримінального розшуку, інспектора з боротьби з економічними злочинами, поведінкою учасників розслідування (звинувачуваного, свідка), а також координацію діяльності суб'єктів розслідування;

комунікативна діяльність — передбачає спілкування слідчого з іншими учасниками і суб'єктами попереднього розслідування.

Нотаріус — це юрист, який здійснює юридичну діяльність, пов'язану з перевіркою достовірності документів, виконує дії, що підтверджують їх реальність, і на основі цього надає їм юридичної сили.

У результаті дій нотаріуса копії документів стають юридично достовірними документами. Дії, що виконуються у присутності нотаріуса, набувають характеру достовірності, істинності (наприклад, заповіт, що передається нотаріусу).

Окремі юридичні дії вважаються здійсненими тільки в разі підтвердження нотаріусом (наприклад, купівля-продаж автомобіля).

До видів діяльності нотаріуса належать такі:

пошуково-пізнавальна — дослідження поданих нотаріусу документів;

комунікативна — спілкування нотаріуса з громадянами, які звертаються до нього;

засвідчувальна — підтвердження реальності та законності документів і дій.

Адвокат — це юрист, який подає правову допомогу громадянам і організаціям.

Особливість роботи адвоката полягає в тому, що на відміну від слідчого, прокурора, судді, які захищають інтереси держави, він захищає інтереси своїх клієнтів, виконує дії відповідно до їх доручень. Адвокат допомагає громадянам та організаціям правильно формулювати їх законні вимоги, юридично правильно передавати їх, визначає найефективніші шляхи захисту прав.

Значне місце в роботі адвоката займає його участь у попередньому і судовому слідстві; він забезпечує дотримання прав звинуваченого, змагальний судовий процес, який передбачає всебічність, повноту і об'єктивність розгляду справи.

Захищаючи клієнта, адвокат під час кримінального процесу дає йому юридичні поради, складає прохання органам слідства і суду. Окрім того, виступає на судовому засіданні, передає докази невинності чи пом'якшення вини підсудного. Особливість роботи адвоката полягає в тому, що його відносини з клієнтом будуються на основі договору доручення, за яким адвокату доручається вести справи клієнта.

Розрізняють такі *основні види діяльності адвоката*:

пошукову — пошук фактів для пом'якшення вини підсудного чи доказу його невинності;

організаційну — організація дій клієнта та учасників процесу, яких запрошує адвокат;

комунікативну — спілкування з учасниками процесу.

Юрисконсульт — це юрист, який працює в державній чи недержавній установі та виконує функції правового забезпечення її діяльності.

Робота юрисконсульта близька до роботи адвоката: вони дають консультації, складають необхідні юридичні документи, виступають у суді. Особливість роботи юрисконсульта полягає в тому, що він намагається запобігти можливим правопорушенням у власній організації.

Основне завдання юрисконсульта — шляхом рекомендацій, порад, пропозиції щодо правових питань сприяти широкому використанню правових засобів для підвищення ефективності роботи організації.

Основними видами діяльності юрисконсульта є такі:

організаційна — організація правової роботи в установі, закладі та підприємстві;

комунікативна — спілкування з працівниками установи, а також з юристами інших організацій;

засвідчувальна — візування правових документів на підприємстві.

Семінарське заняття

Питання для обговорення

1. Характеристика основних видів юридичної практики.

2. Судова практика. Прокурорська практика. Адвокатська практика.
3. Приватна юридична практика.

Самостійна робота

Питання для самостійного опрацювання

1. Нотаріальна практика.
2. Слідча практика. Оперативно-розшукова практика. Практика органів дізнання.
3. Практика державної кримінально-виконавчої служби.
4. Практика державної виконавчої служби.
5. Практика органів реєстрації актів цивільного стану.

Основні терміни та поняття: судова влада, судова система України, суди загальної юрисдикції, Конституційний суд України, прокурорський нагляд, Генеральний прокурор України, міліція, принципи діяльності міліції, оперативно-розшукова діяльність, органи дізнання, Державна кримінально-виконавча служба, Державна виконавча служба, адвокат, адвокатська діяльність, нотаріат, нотаріус, органи реєстрації актів цивільного стану.

Завдання для самостійної роботи та самоконтролю знань:

1. Ознайомитися з рекомендованими джерелами і літературою до теми та підготувати опорний конспект питань для обговорення на семінарському занятті.
2. Скласти термінологічний словник до теми і підготуватися до понятійного диктанту.
3. Розробити структурно-логічну схему «Види юридичної практики».
4. Виконати тестові завдання:
 1. Закон України «Про адвокатуру і адвокатську діяльність» було прийнято у:
 - а) 2012 р.;
 - б) 2002 р.;
 - в) 1997 р.;
 - г) 2003 р.
 2. Правосуддя в Україні здійснюється:
 - а) судами та органами державної влади і місцевого самоврядування;
 - б) судами та органами місцевого самоврядування;
 - в) судами та органами державної влади;

г) виключно судами.

3. Органом конституційної юрисдикції в Україні є:

- а) Верховний Суд України;
- б) Конституційний Суд України;
- в) суди загальної юрисдикції;
- г) Конституційний Суд України і Верховний Суд України.

4. Несумісною з діяльністю адвоката є:

- а) військова або альтернативна (невійськова) служба;
- б) нотаріальна діяльність;
- в) судово-експертна діяльність;
- г) всі вищевикладені.

5. Генеральний прокурор України призначається на посаду:

- а) за згодою Верховної Ради України Президентом України;
- б) без згоди Верховної Ради України Президентом України;
- в) за згодою Голови Верховної Ради України Президентом України;
- г) Верховною Радою України.

6. Незалежна професійна діяльність адвоката щодо здійснення захисту, представництва та надання інших видів правової допомоги клієнту – це:

- а) адвокатська діяльність;
- б) адвокатське самоврядування;
- в) адвокатура;
- г) гуманітарна діяльність адвоката.

7. Загальну структуру та чисельність Міністерства внутрішніх справ України затверджує:

- а) Верховна Рада України;
- б) Голова Верховна Рада України;
- в) Президент України;
- г) Кабінет Міністрів України.

8. Суди загальної юрисдикції утворюються і ліквідовуються:

- а) Кабінетом Міністрів України;
- б) Президентом України;
- в) Головою Верховної Ради України;
- г) Верховною Радою України.

9. Кількість суддів у суді загальної юрисдикції визначається:

- а) Державною судовою адміністрацією України;
- б) Головою Верховної Ради України;
- в) Президентом України;
- г) Кабінетом Міністрів України.

10. Закон України «Про оперативно-розшукову діяльність» було прийнято у:

а) 2012 р.;

б) 2002 р.;

в) 1997 р.;

г) 1992 р.

5. Вирішити ситуаційні завдання:

Ситуаційне завдання № 1

К. подав до суду позовну заяву про поновлення на роботі і оплату за час вимушеного прогулу. До заяви позивач додав її копію та копії всіх доданих до неї документів. Суддя відмовив у відкритті провадження у справі, мотивуючи це тим, що позовна заява не містить посилання на матеріальний закон, який регулює спірні відносини, не додано документів, що підтверджують сплату судового збору та оплату витрат на інформаційне – технічне забезпечення. Після виправлення цих недоліків, К. надіслав позовну заяву до суду поштою.

Які помилки допустив суд?

Вирішіть дану ситуацію, посилаючись на чинне законодавство України.

Ситуаційне завдання № 2

Засуджений до довічного позбавлення Б., який відбуває покарання у виправній колонії 10 років звернувся до начальника колонії з проханням написати від його імені клопотання про помилування.

Яке рішення має прийняти начальник установи?

Обґрунтуйте свою відповідь з посиланням на чинне законодавство України.

Ситуаційне завдання № 3

До міської прокуратури надійшла анонімна заява, в якій повідомлялось, що адвокат Ф. є сполучною ланкою між підсудним Б. і його співлиниками по злочинній організації і передає їм телефоном та через особисті зустрічі інформацію від підсудного Б. Прокурор міста у зв'язку з цим наказав встановити спостереження за адвокатом Ф. та здійснити прослуховування його телефонних розмов.

Проаналізуйте дану ситуацію, посилаючись на чинне законодавство України.

Джерела і література:

№№ 11– 12, 14, 18– 21, 32, 35– 37, 43– 48, 69 – 70, 74, 76– 79, 83, 89, 107, 115, 117– 120.

МОДУЛЬ II. Культурологічні компоненти у сфері юридичної діяльності

Тема 8. Правова та політична культура юриста.

Методичні рекомендації до вивчення теми

Вивчення теми має бути спрямоване на засвоєння базових понять, які характеризують правову та політичну культуру юриста, що дозволить підготуватися до опрацювання навчального матеріалу щодо змісту, структури та функцій правової і політичної культури у сфері юридичної діяльності.

Майбутнім фахівцям слід взяти до уваги, що культура як історичне явище означає сукупність матеріальних і духовних цінностей, створених і створюваних людством, а також сукупність усіх видів перетворювальної діяльності, за допомогою якої формуються ці цінності. Розвиток культури залежить від змін соціально-економічних формацій і характеризується рівнем оволодіння людством силами природи, а також рівнем розвитку кожної окремої людини і людства загалом. Разом з тим культура має певну самостійність щодо змін своєї матеріальної основи. Така самостійність виявляється у спадкоємності та взаємодії культур різних народів.

Термін «культура» означає не тільки сукупність людських досягнень у підкоренні природи, у розвитку техніки, науки, освіти, моральних устоїв, а й досягнутий рівень культури, ступінь досконалості в оволодінні будь-якою галуззю знання і діяльності. У такому значенні використовують термін «культурність». Розуміння культури саме як культурності в сучасній науковій літературі відображене в термінах «культура праці», «культура управління», «культура судового процесу», «професійна культура юриста» та ін.

Студентам потрібно визначити роль і місце політичної культури у професійній культурі юриста, з'ясувати, що вона утворюється багатьма видами культур і тісно пов'язана з політичною культурою суспільства, політичною культурою соціальних груп та окремих осіб.

Вивчаючи тему, студентам слід взяти до уваги, що, на думку відомого вченого, професора Бризгалова І.В., політичній культурі належить важливе місце у професійній культурі юриста, оскільки його діяльність стосується таких важливих політичних сфер, як державна і правова. *Політична культура* — це система знань про

політику, вміння реалізовувати ці знання, а також реально втілювати їх у життя.

Політика — це складна система ідей, відносин, дій соціальних суб'єктів, які формують, формулюють, реалізують життєво важливі інтереси великих соціальних груп.

Ідея — це сукупність думок про напрямок вирішення якої-небудь проблеми. Ідеї реалізуються за допомогою дій соціальних суб'єктів. У процесі діяльності соціальні суб'єкти вступають у політичні відносини.

Зазначені ідеї, дії, відносини спрямовані на формування, формулювання і реалізацію інтересів соціальних суб'єктів. Формування — це розвиток, виховання інтересів. Формулювання — зовнішнє відображення інтересів у вигляді програм, декларацій, інших документів і вимог. Реалізація — це задоволення інтересів.

Політика спрямована на задоволення економічних, національних та інших життєво важливих інтересів великих соціальних груп (класів, націй, професійних угруповань тощо).

Отже, враховуючи викладене, *юрист повинен знати такі основні складові політики:*

- життєво важливі інтереси політичних суб'єктів;
- політичні ідеї, спрямовані на реалізацію цих інтересів;
- зміст і призначення політики на сучасному етапі;
- можливі шляхи реалізації цих ідеї;
- характер відносин між суб'єктами політики.

Політична культура юриста проявляються у реалізації здобутих знань:

- розумінні закономірностей виникнення конкретних політичних явищ;

- розумінні суті та призначення цих явищ;
- умінні прогнозувати політичні явища.

Реальне втілення політичних знань і вміння проявляються в тому, що юрист у своїй діяльності враховує такі дані:

- держава і право, як і інші політичні інститути, існують для того, щоб забезпечувати нормальне життя індивіда;

- загальнолюдські цінності та інтереси мають пріоритет перед груповими;

- громадський обов'язок повинен бути важливішим за особисті інтереси;

- ідеологічні погляди не повинні впливати на професійний обов'язок юриста;

дотримання ідей демократії і правової держави.

Опрацьовуючи матеріали теми, студентам необхідно мати на увазі, що *правова культура юриста* є однією із форм правової культури суспільства, притаманної тій спільності людей, що професійно займаються юридичною діяльністю і яка потребує фахової освіти і практичної підготовки. Це культура працівників, які є службовими особами і носіями правової культури. Правова культура юриста передбачає знання юридичних теорій, чинного законодавства, вміння і навички його реалізовувати, а також дотримання цього законодавства. Професійній правовій культурі юриста властивий вищий ступінь знання і розуміння правових явищ у відповідних галузях професійної діяльності.

Студентам слід взяти до уваги, що *правова культура юриста* — це знання юридичних теорій, чинного законодавства, вміння і навички його реалізовувати, а також дотримання цього законодавства; *правосвідомість* — це знання права, а також психічні почуття, емоції про існуюче чи бажане право. Тому у правосвідомості виокремлюють ідеологічний (знання права) і психологічний елементи (почуття, емоції про право).

ознаками правової культури юриста є:

глибокі та міцні знання юридичної теорії — основних юридичних понять, категорій, термінів та закономірностей функціонування державно-правових явищ;

знання чинного законодавства — досконале орієнтування у змісті основних законів (Конституція, інші конституційні закони) і глибоке знання юридичних норм з метою реалізації у професійній діяльності;

навички щодо реалізації законодавства — вміння тлумачити закони, тобто розуміти їх зміст, застосовувати юридичні норми в конкретних життєвих ситуаціях;

повага і дотримання чинного законодавства.

Складовою правової культури є правосвідомість юриста.

Лекційне заняття

План

1. Поняття та зміст правової культури юриста.
2. Правове мислення юриста. Форми правового мислення юриста.
3. Поняття та зміст політичної культури юриста.

Семінарське заняття

Питання для обговорення

1. Поняття та зміст правової культури юриста.
2. Правове мислення юриста. Форми правового мислення юриста.
3. Поняття та зміст політичної культури юриста.

Самостійна робота

Питання для самостійного опрацювання

1. Правове судження.
2. Правовий умовивід.
3. Правове поняття.
4. Якості правового мислення юриста.
5. Деформації правової культури юриста та шляхи їх подолання.
6. Структура та функції політичної культури юриста.
7. Рівні політичної культури юриста.
8. Принцип політичного нейтралітету як складова політичної культури юриста.

Основні терміни та поняття: права культура суспільства, права культура юриста, функції правової культури юриста, правове мислення юриста, форми правового мислення юриста, правове судження, правовий умовивід, правове поняття, політична культура юриста, функції політичної культури юриста, рівні політичної культури юриста.

Завдання для самостійної роботи та самоконтролю знань:

1. Ознайомитися з рекомендованими джерелами і літературою до теми та підготувати опорний конспект питань для обговорення на семінарському занятті.
2. Скласти термінологічний словник до теми і підготуватися до понятійного диктанту.
3. Розробити структурно-логічну схему «Структура правової та політичної культури юриста».
4. Виконати тестові завдання:
 1. Встановлення загальних взаємозв'язків у професійно – правовій сфері – це:
 - а) правове судження;
 - б) правосвідомість;
 - в) правотворчість;
 - г) правовий умовивід.
 2. Порядок, за яким рішення ухвалюються на основі безпосереднього і конкретного волевиявлення та думки всіх громадян – це:

- а) громадянське суспільство;
- б) пряма (безпосередня) демократія;
- в) політична культура;
- г) правова культура.

3. Організаційна, регулятивна і контрольна сфера суспільства, в межах якої здійснюється соціальна діяльність, спрямована головним чином на досягнення, утримання й реалізацію влади індивідами й соціальними групами задля здійснення власних запитів і потреб – це:

- а) політика;
- б) політологія;
- в) політичний устрій;
- г) політичний режим.

4. Зареєстроване згідно з законом добровільне об'єднання громадян – прихильників певної загальнонаціональної програми суспільного розвитку, що має своєю метою сприяння формуванню і вираженню політичної волі громадян, бере участь у виборах та інших політичних заходах – це:

- а) громадське об'єднання;
- б) громадська спілка;
- в) політична партія;
- г) політичний реєстр.

5. Засновниками громадської організації можуть бути громадяни України, іноземці та особи без громадянства, які перебувають в Україні на законних підставах і які:

- а) досягли 16 років;
- б) досягли 21 року;
- в) досягли 25 років;
- г) досягли 18 років.

6. Система знань про політику, вміння реалізовувати ці знання, а також реально втілювати їх у життя – це:

- а) псевдополітична культура;
- б) демократія;
- в) політична культура;
- г) правова культура.

7. Закон України «Про політичні партії в Україні» було прийнято у:

- а) 2010 р.;
- б) 2002 р.;
- в) 1995 р.;
- г) 2001 р.

7. Громадянин України може перебувати одночасно:

- а) лише в одній політичній партії;
- б) лише в двох політичних партіях;
- в) в трьох політичних партіях;
- г) в будь-яких політичних партіях без обмеження.

8. Закон України «Про громадські об'єднання» було прийнято у:

- а) 2011 р.;
- б) 2005 р.;
- в) 1991 р.;
- г) 2012 р.

10. Закон України «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності» було прийнято у:

- а) 1999 р.;
- б) 2008 р.;
- в) 1991 р.;
- г) 2012 р.

5. Вирішити ситуаційні завдання:

Ситуаційне завдання № 1

Посилаючись на конституційні норми, визначте, які права людини було порушено у зазначених ситуаціях:

а) водій автомобіля збив пішохода. Від отриманих травм останній помер у лікарні;

б) у літньому таборі відпочинку старшокласники час від часу ввечері заходили до кімнат, де проживали діти молодшого віку і заставляли їх віджиматися, пересуватися на чотирьох кінцівках, гавкати як собаки тощо, погрожуючи за невиконання та повідомлення вожатим фізичною розправою;

в) двох неповнолітніх при виході із кінотеатру затримав наряд міліції. У відділенні міліції їм не повідомили причини затримання. Через чотири дні про це було повідомлено їхніх батьків, які прийшли і забрали дітей;

г) з міліцейського протоколу: «... Двоє осіб (за свідченнями очевидців, чоловік та жінка) 03.05.2014 року, виламавши двері, проникли до дачного будинку. Проте вони не встигли нічого викрасти і змушені були втекти, оскільки до будинку під'їхав автомобіль...»;

г) директор приватного підприємства, використовуючи міні-АТС, часто прослуховував і час від часу втручався у телефонні розмови працівників, що працювали у його фірмі;

д) із газетної статті: «...Незабаром пройдуть слухання у суді, за позовом гр. К., щодо друку у місцевій газеті недостовірної інформації

про нього та членів його сім'ї, коли він балотувався у депутати до міської ради»;

е) 17-літній Андрій К. вирішив з'їздити у Польщу на запрошення свого друга. Але йому відмовили у видачі закордонного паспорта, оскільки через 8 місяців він підлягає призову до Збройних Сил України і раптом до цього часу не повернеться в Україну;

є) За рішенням глави обласної державної адміністрації місцевої телерадіостанції, кореспонденти якої у своїх репортажах гостро критикували дії місцевої влади, було відмовлено у виділенні частотного ефіру, за «підрив державної безпеки й авторитету влади»;

ж) з оголошення: «До російської школи приймаються діти, які розмовляють російською мовою, а їхні батьки є православними християнами».

Ситуаційне завдання № 2

Яких обов'язків дотримуються (не дотримуються) особи у зазначених ситуаціях? Посилайтеся на Конституцію України:

а) на приватному підприємстві заробітна плата виплачується робітникам частково за відомостями, а частково – у конвертах індивідуально кожному, без оформлення належних бухгалтерських документів;

б) громадянин Ж. на другий день після закриття сезону полювання вбив із мисливської рушниці дику козу;

в) клас учнів, перебуваючи у лісі, розпалив багаття із назбираних сухих гілок. Коли настав час йти додому, діти зібрали сміття, спалили його, а потім вогонь було ретельно затушено і присипано землею;

г) кандидат у народні депутати подав у виборчу комісію копію декларації про свої доходи, оригінал якої півроку тому подавав до податкової інспекції;

ґ) на пропозицію друзів, піти на кладовище і трохи там "порозважатися", Вадим відповів відмовою і їм не радив цього робити;

д) на початку святкової педагогічної ради з вручення атестатів про отримання повної загальної середньої освіти під час звучання перших нот Державного гімну України всі присутні у залі встали і припинили розмови;

е) на знак протесту проти дій уряду України прихильники приєднання Криму до Росії у центрі Севастополя спалили Державний прапор України;

е) громадянина С. (19 років) було виявлено працівниками міліції в селі за 90 км від місця проживання, переховуючись від призову до Збройних сил України;

ж) юнаки, яким виповнилося 16 років, проходять приписку до призовної дільниці у військкоматі;

з) троє підлітків побили перехожого, якого із чисельними синяками та двома зламаними ребрами було доставлено у лікарню.

Ситуаційне завдання № 3

Особа без громадянства, що проживає в Україні протягом останніх чотирьох років, має власну квартиру, отримує пенсію, вивчила українську мову, не притягувалася до юридичної відповідальності, подала заяву про прийняття до громадянства України.

Яку відповідь вона отримає?

Обґрунтуйте свою відповідь з посиланням на чинне законодавство України.

Ситуаційне завдання № 4

Громадянин України В. звернувся до Конституційного Суду України з конституційним поданням про порушення його конституційних прав, зокрема ст. 36 Конституції України, яке знайшло свій вияв у неправомірності його звільнення з військової служби на підставі членства у партії «Національної Злагоди».

Дайте обґрунтовану відповідь на заяву громадянина Кононенка С. В. від імені Конституційного Суду України.

Ситуаційне завдання № 5

Верховна Рада України внесла зміни до ст. 93 Конституції України, змінивши її текст словами: «... Законопроекти, визначені Президентом України як невідкладні, розглядаються Верховною Радою України протягом 15 днів з моменту надання їм статусу невідкладних». Президент України звернувся з конституційним поданням до Конституційного Суду України про неконституційність прийнятого рішення Верховною Радою України.

Від імені Конституційного Суду України винесіть обґрунтоване рішення.

Розкрийте механізм внесення змін до Конституції України.

Джерела і література:

№№ 1, 50, 69 – 70, 71– 74, 80, 83, 86, 89, 90, 94, 107, 115, 117– 120.

Тема 9. Психологічна, етична та естетична культура юриста.

Методичні рекомендації до вивчення теми

Студенти у вивченні теми мають бути спрямовані насамперед на засвоєння базових понять, які характеризують психологічну, етичну та естетичну культуру юриста, що дозволить підготуватися до опрацювання навчального матеріалу щодо змісту, структури та функції психологічної, етичної та естетичної культури у сфері юридичної діяльності.

Складовими професійної культури юриста, серед інших, є психологічна, етична та естетична культура.

Опрацьовуючи дану тему, студентам необхідно засвоїти опорні категорії, що мають важливе логічне і методологічне значення для правильного сприйняття і розуміння навчального матеріалу. Такими основними поняттями, зокрема, є:

Правова психологія — наука, що узагальнює засоби формування спрямування психічної діяльності усіх учасників юридичної практики, вивчає психічні закономірності для їх найбільш успішного використання у мистецтві спілкування і прийнятті правильного рішення.

Психологічна культура юриста — це органічна єдність психологічної освіченості (знань, навичок, прийомів автотренінгу, саморегуляції тощо), волі, відповідних професійно-психологічних якостей, які чинять ефективний вплив на розв'язання правових ситуацій.

Етична культура юриста — це знання юристом його моральних прав і обов'язків та використання їх у професійній діяльності.

Мораль — це норми поведінки, які базуються на поняттях про добро і зло, честь і обов'язок, правду і справедливість.

Етика — сукупність елементарних правил поведінки, особливих навичок у реалізації яких не потрібно. Тому етична культура юриста включає два аспекти:

визнання існуючих моральних норм як необхідних регуляторів поведінки;

дотримання цих норм у професійній діяльності.

Основні принципи етичної культури юриста:

гуманне ставлення до людини;

чесність і правдивість (справедливості не можна досягти нечесним шляхом);

доброзичливість і чуйність (юристам часто доводиться спілкуватись з людьми, які потрапили у складні життєві ситуації, однак ці риси не можна ототожнювати з всепрощенням);

простота і скромність (потрібні юристу для того, щоб не бути егоїстом і користолобним);

дотримання професійної таємниці (об'єктивне і повне розслідування кримінальної справи без демонстрації інтимного життя учасників юридичного процесу).

Естетична культура юриста — це розуміння юристом правил зовнішньої гармонії своєї професійної діяльності та реалізація їх на практиці з метою ефективного розв'язання юридичних завдань.

Культура мови — це літературна мова, вільне володіння юридичною термінологією, відсутність слів-паразитів, уміння вибрати правильний тон у розмові.

Культура зовнішнього вигляду — це вміння добирати одяг, зачіску відповідно до віку, посади, часу. Для юристів характерні офіційність і стриманість в одязі, відсутність екстравагантності, тому що посада має державно-офіційний характер.

Культура організації робочого місця — це створення естетичної обстановки діяльності юриста, комфортності. Однак юрист повинен орієнтуватись на відвідувачів, тому його робоче місце не повинно відволікати увагу відвідувачів.

Культура підготовки юридичних документів — відсутність технічних, структурних порушень, організаційних і пунктуаційних помилок, нерозбірливого рукописного тексту тощо.

Вивчаючи тему, студентам потрібно взяти до уваги, що доцільно розглянути *особливості видів психологічної культури* за такою ознакою, як темперамент особистості юриста, який характеризує його відносно стабільно з погляду динамічності, тону, врівноваженості психічної діяльності. Мова йде про відомі типи темпераментів (типи нервових систем): сангвінічний, холеричний, флегматичний, меланхолічний. У зв'язку з цим можна говорити про психологічну культуру юриста-сангвініка, психологічну культуру юриста-холерика, психологічну культуру юриста-флегматика, психологічну культуру юриста-меланхоліка.

На думку професора Сливки С.С., психологічна культура для юриста має велике практичне значення. Передусім вона впорядковує його мислення та ділове мовлення, що дає змогу зрозуміти своє місце в суспільстві та серед колег, де можливі зверхність, формальне ставлення до справи. Крім цього, психологічна культура активізує свідомість, розвиває почуття, забезпечує юристові розумну (обґрунтовану, виважену) дію його волі.

Студентам слід взяти до уваги, що, на думку професора Скакун О.Ф., *етична культура* — це природне ядро професійної культури юриста як особи, категоричне веління морально діяти під час виконання службових обов'язків. Вона не терпить неморальну діяльність, погрози, психологічний тиск, різні види насильства, інші негуманні засоби вирішення юридичних питань. Якщо професійно-правова етика — це живе функціонування моралі в процесі юридичної діяльності, то етична культура юриста, будучи основою правової етики, являє собою внутрішнє (природне) веління дотримуватися моральних принципів і норм, що сформувалися в суспільстві.

Не можна говорити про будь-які особливі моральні принципи і норми суддів, прокурорів, слідчих, адвокатів, нотаріусів, юрисконсультів, тобто про такі норми, які були б притаманні тільки одній професії або спеціальності. Коли розробляються і затверджуються в державі етичні кодекси, що містять правила поведінки адвокатів, суддів, слідчих, нотаріусів, то в їх зміст вкладаються узагальнені спеціально-фахові нормативи (регулятиви) їх етичної культури. Ці нормативи відповідають міжнародним деонтологічним стандартам. Проте, будучи складеними з урахуванням культури конкретного суспільства і для певного національного ґрунту, вони є узагальненими, єдиними й обов'язковими для кожної юридичної професії в масштабі даної країни.

Майбутнім фахівцям також потрібно взяти до уваги, що складовими *структури естетичної культури юриста-практика* є:

наявність естетичних знань, естетичної інформованості: про прекрасне у природі, літературі, театрі, музиці, поезії, живопису й інших видів мистецтва; про красу явищ життя і професійної діяльності;

перетворення накопиченої інформації і естетичних знань у естетичне переконання, в уміння естетично сприймати й оцінювати як твори мистецтва, так і професійний обов'язок, усвідомлювати цінність і необхідність його «красивого» виконання;

готовність брати участь у створенні прекрасного, використовувати в професійно-правовій діяльності; вміти «красиво» говорити, організувати роботу, спілкуватися з колегами і клієнтами відповідно до естетичних знань і переконань (естетика поведінки, мови, одягу, робочої кімнати, документів, що оформлюються, та ін.).

Естетична культура юриста — це результат його морально-естетичного виховання, покликаною забезпечити всебічне збагачення духовного світу, свідомого ставлення до громадянського обов'язку і

службового етикету, розвиненого почуття прекрасного, що допомагає сприйняттю і виконанню норм і правил правової етики і юридичної деонтології. Естетична культура юриста розкривається через аналіз специфічного прояву ціннісного ставлення юриста до себе, своєї професії, колег, клієнтів.

Лекційне заняття

План

1. Поняття та зміст психологічної культури юриста.
2. Поняття та зміст етичної культури юриста.
3. Поняття та зміст естетичної культури юриста.

Семінарське заняття

Питання для обговорення

1. Поняття та зміст психологічної культури юриста.
2. Поняття та зміст етичної культури юриста.
3. Поняття та зміст естетичної культури юриста.

Самостійна робота

Питання для самостійного опрацювання

1. Рівні психологічної культури юриста. Психічний склад особи юриста. Система психічних властивостей особи юриста.
2. Психологія ділового спілкування юриста. Види конфлікту. Стили вирішення конфлікту.
3. Структура етичної культури юриста. Рівні етичної культури юриста.
4. Професійна етика юриста. Професійний обов'язок юриста. Присяга у сфері юридичної діяльності. Деформації етичної культури юриста та шляхи їх подолання.
5. Структура естетичної культури юриста. Рівні естетичної культури юриста.
6. Службовий етикет юриста. Традиції і ритуали у сфері юридичної діяльності.

Основні терміни та поняття: психологічна культура юриста, структура психологічної культури юриста, рівні психологічної культури юриста, стилі вирішення конфлікту, етична культура юриста, структура етичної культури юриста, рівні етичної культури юриста, професійна етика юриста, естетична культура юриста, структура естетичної культури юриста, рівні естетичної культури юриста,

службовий етикет юриста, державна символіка, професійно– правова символіка.

Завдання для самостійної роботи та самоконтролю знань:

1. Ознайомитися з рекомендованими джерелами і літературою та підготувати опорний конспект питань теми для обговорення на семінарському занятті..

2. Скласти термінологічний словник до теми.

3. Розробити структурно-логічну схему «Структура психологічної, етичної та естетичної культури юриста».

4. Виконати тестові завдання:

1. Вчення про систему морально-правових випереджувальних принципів професійної поведінки юриста, які відображають фактичні знання про людину, мораль, правові явища і суспільні закони з метою їх подальшого втілення у правову діяльність – це:

- а) правнича етика;
- б) правнича естетика;
- в) юридична деонтологія;
- г) юридична психологія.

2. Складний духовний феномен, який поєднує у собі гармонійність духовних структур людини (красу мислення), досконалість речей і явищ, котрі постають предметом мислення, і досконалість способів втілення в образах (знаках) прекрасно мислимих предметів – це:

- а) етика;
- б) естетика;
- в) правнича етика;
- г) юридична психологія.

3. Етичні вимоги, що містяться в правових нормах, невиконання яких може мати негативні наслідки – це:

- а) корпоративна естетика;
- б) державна естетика;
- в) напрям етики;
- г) офіційна етика.

4. «Присяга працівника органів внутрішніх справ України» була затверджена Постановою Кабінету Міністрів України у:

- а) 1995 р.;
- б) 2001 р.;
- в) 1991 р.;
- г) 2010 р.

5. Громадяни України, які вперше зараховуються на службу до

податкової міліції на посади начальницького складу:

- а) складають присягу;
- б) не складають присягу;
- в) складають присягу після двох років служби;
- г) складають присягу після трьох років служби.

6. Наука, що узагальнює засоби формування спрямування психічної діяльності усіх учасників юридичної практики, вивчає психічні закономірності для їх найбільш успішного використання у мистецтві спілкування і прийнятті правильного рішення – це:

- а) правова психологія;
- б) правова естетика;
- в) напрям етики;
- г) юридична естетика.

7. Органічна єдність психологічної освіченості (знань, навичок, прийомів автотренінгу, саморегуляції тощо), волі, відповідних професійно-психологічних якостей, які чинять ефективний вплив на розв'язання правових ситуацій – це:

- а) корпоративна культура юриста;
- б) естетична культура юриста;
- в) етична культура юриста;
- г) психологічна культура юриста.

8. Закон України «Про нотаріат» було прийнято у:

- а) 1998 р.;
- б) 2007 р.;
- в) 1993 р.;
- г) 2010 р.

9. Розуміння юристом правил зовнішньої гармонії своєї професійної діяльності та реалізація їх на практиці з метою ефективного розв'язання юридичних завдань – це:

- а) корпоративна культура юриста;
- б) естетична культура юриста;
- в) етична культура юриста;
- г) психологічна культура юриста.

10. Указ Президента України «Про офіційні символи глави держави» було прийнято у:

- а) 1998 р.;
- б) 2005 р.;
- в) 1999 р.;
- г) 2007 р.

5. Вирішити ситуаційні завдання:

Ситуаційне завдання № 1

Працівник органів внутрішніх справ Василенко стверджує, що ніякі етичні норми щодо юридичних професій законодавством не встановлено.

Дайте правову оцінку висловлюванню Василенка.

Обґрунтуйте свою відповідь, посилаючись на відповідні положення чинного законодавства України.

Джерела і література:

№№ 50, 69 – 70, 74, 81, 83, 88– 89, 91, 95– 101, 112– 114, 107, 115, 117– 121.

Тема 10. Інформаційна, економічна та екологічна культура юриста.

Методичні рекомендації до вивчення теми

Вивчення теми має бути спрямоване насамперед на засвоєння базових понять, які характеризують інформаційну, економічну та екологічну культуру юриста, що дозволить підготуватися до опрацювання навчального матеріалу щодо змісту, структури та функцій інформаційної, економічної та екологічної культури у сфері юридичної діяльності.

Складовими професійної культури юриста, серед інших, є інформаційна, економічна та екологічна культура.

Студентам слід взяти до уваги, що згідно закону України «Про інформацію», *інформація* – це документальні або публічно оголошені відомості про події та явища, які відбуваються у суспільстві, державі та навколишньому природному середовищі. Звідси випливають певні властивості інформації – корисність, повнота, достовірність, новизна, цінність – які підкреслюють особливе ставлення до будь-яких відомостей чи повідомлень. Як вважає професор Сливка С.С., для юриста особливе значення має така властивість інформації, як *достовірність*. У юридичній практиці трапляються випадки, коли під виглядом подачі достовірних фактів через ті чи інші причини насаджується дезінформація. Тоді юрист повинен вдатися до реінформації, тобто відновити природну достовірність фактів.

Юрист повинен володіти певною інформаційною культурою, що впливає на його професійну діяльність.

Інформаційна культура юриста — це ступінь володіння належним обсягом інформації для забезпечення прав і свобод громадян, вміння одержати й ефективно реалізувати її у юридичній діяльності.

Інформаційна культура юриста певною мірою пов'язана з іншими видами культур — правовою, національною, духовною, політичною, моральною, інтелектуальною, психологічною, педагогічною, естетичною, логічною, технічною тощо.

Функціонування інформаційної культури юриста доцільно розглядати за основними видами інформаційної діяльності: одержання, використання, поширення та зберігання. Відповідно до цього функціонування інформаційної культури юриста визначають принципи одержання інформації: права на інформацію, достовірності, точності, повноти, необхідності, корисності.

Майбутнім фахівцям слід звернути увагу на те, що *інформаційна культура юриста виявляється у відповідних формах*, а саме: повсякденному спілкуванні, ознайомленні з матеріалами засобів масової інформації, отриманні офіційних зведень, інформаційних запитах тощо.

Чинники морально-правової відповідальності стосуються інформації з обмеженим доступом, яка передбачена законом. Низький рівень професійної культури у юриста, допущеного до такої інформації, завдає значної шкоди як правоохоронній діяльності, так і державі загалом.

Аналізуючи сутність економічної культури юриста, студенти мають виходити з того, що *економічна культура юриста* — це система економічних знань, умінь і навичок, що дозволяють реалізовувати економічні права й економічно обґрунтовано виконувати професійні обов'язки.

На думку професора Скакун О.Ф., *формування економічної культури юриста* продиктовано економічною політикою держави, спрямованою на мобілізацію зусиль усіх професіоналів для піднесення української економіки і підтримки вітчизняного товаровиробника. У сучасних умовах, коли всім шарам суспільства необхідний визначений рівень економічних знань, щоб зрозуміти економічний світ, у якому вони живуть, від юриста-професіонала (адвоката, судді, нотаріуса, юрисконсульта, працівника міліції в системі економічної безпеки, працівника податкової міліції, державного виконавця й ін.) потрібні більш глибокі знання в сфері економічних відносин. Юрист повинен уміти розібратися в питаннях економіки при вирішенні справ, тісно з нею зв'язаних, займати активну соціальну позицію.

Внесок юриста-професіонала в реалізацію економічної політики держави полягає в тому, щоб: приймати правові рішення в області економіки на професійному рівні; запобігати правопорушенням в економічній сфері.

Студентам необхідно взяти до уваги, що глибока орієнтація юриста в механізмі реалізації економічних прав громадян неможлива без знання економічного або господарського механізму в широкому змісті слова. Це — закони, норми, правила поведінки, процентна і податкова політика, колективні договори, міжурядові й інші угоди. Усі вони органічно взаємодіють між собою, у тому числі і з механізмом ринкового регулювання економіки. Знання про них можна почерпнути в економічній теорії. Саме економічна теорія служить фундаментом економічної культури юриста: вона забезпечує його професіоналізм при вирішенні юридичних справ, що мають економічний зміст (наприклад при розгляді господарських спорів у господарському суді).

Юрист-професіонал повинен вільно орієнтуватися в економічних поняттях на вид простих, а в дійсності складних: що таке виробництво, споживання, гроші, ціни, доходи, витрати. Він зобов'язаний відрізнити удаване в економіці від дійсного. Наприклад, при розгляді юридичної справи і визначенні рівня добробуту особистості необхідно враховувати не тільки поточний грошовий дохід, але і накопичене майно, грошові заощадження.

Опрацьовуючи питання про сутність екологічної культури юриста, студенти мають виходити з того, що *екологічна культура юриста* — це система екологічних знань, умінь і навичок, що дозволяють реалізувати екологічні права й обов'язки, виступати охоронцем природного навколишнього середовища; *екологічна безпека* — стан захищеності життєво важливих інтересів особи, суспільства, природи і держави від реальних або потенційних загроз, створюваних антропогенним або природним впливом на навколишнє середовище, й ін. Забезпечення екологічної безпеки визнано одним з основних зобов'язань держави і напрямків державної політики України в області екології.

Аналізуючи екологічну культуру юриста, студентам потрібно взяти до уваги, що юрист зобов'язаний охороняти право громадянина на одержання у встановленому порядку повної і достовірної інформації про стан навколишнього природного середовища і його вплив на здоров'я населення. Законом кожному гарантується право вільного доступу до інформації про стан навколишнього середовища, про

якість харчових продуктів і предметів побуту, а також право на її поширення. Така інформація ніким не може бути засекречена.

Формування екологічної культури громадян багато в чому залежить від екологічної культури юриста, його професійної діяльності в сфері екологічних відносин між органами державної влади й органами місцевого самоврядування, підприємцями і громадськими об'єднаннями. Його активна позиція по охороні навколишнього середовища правовими засобами впливає на екологічну освіту громадян, виховує в них культуру поведінки з природою, технікою, стимулює до реалізації ст. 66 Конституції України, що проголошує: *кожний зобов'язаний не заподіювати шкоди природі, культурній спадщині, відшкодовувати заподіяні їм збитки.*

Юрист-працівник екологічних правоохоронних органів, зобов'язаний вимагати від громадян обережності, охороняти і раціонально використовувати природні багатства; дотримуватися вимог екологічної і пожежної безпеки; не порушувати екологічні і законні інтереси інших суб'єктів; охороняти ліс від пожеж і самовільної вирубки; раціонально використовувати й обробляти свої земельні ділянки й ін. Тобто громадянин не може робити нічого такого, що могло б призвести до знищення екологічних зв'язків і середовища проживання людей у цілому.

Екологічні, як і економічні, проблеми неможливо вирішувати виключно за допомогою кримінальної репресії. Для ефективного їхнього вирішення необхідно користуватися сукупністю всіх засобів впливу, серед яких кримінальна репресія є останнім, застосовуваним після вичерпання інших — превентивних. Головне — це невідворотність відповідальності, а не жорстокість покарання. Вона служить застереженням потенційним шкідникам навколишнього середовища. Юрист повинен розуміти, що більш небезпечною для забруднення навколишнього середовища є виробнича діяльність людей, ніж браконьєрські правопорушення громадянина. Важливо вчасно притягати до дисциплінарної відповідальності посадових осіб, що приймають і виконують управлінські рішення, що спричиняють забруднення навколишнього середовища.

Одне із завдань юриста-професіонала — не залишати безкарними позови про відшкодування шкоди навколишньому середовищу. Завжди і скрізь юрист зобов'язаний пам'ятати, що навколишнє середовище є загальнонаціональним благом, що потребує його захисту як виконавця законів держави.

Лекційне заняття

План

1. Поняття та зміст інформаційної культури юриста.
2. Поняття та зміст економічної культури юриста.
3. Поняття та зміст екологічної культури юриста.

Семінарське заняття

Питання для обговорення

1. Поняття та зміст інформаційної культури юриста.
2. Поняття та зміст економічної культури юриста.
3. Поняття та зміст екологічної культури юриста.

Самостійна робота

Питання для самостійного опрацювання

- 1.Правова інформатика. Правова інформатизація суспільства.
- 2.Економічні права у суспільстві. Економічні знання юриста.
- 3.Участь юриста у здійсненні економічної політики держави.
- 4.Екологічна безпека у суспільстві. Нормативи екологічної безпеки.
- 5.Екологічні права та обов'язки у суспільстві.

Основні терміни та поняття: інформаційна культура юриста, структура інформаційної культури юриста, економічна культура юриста, структура економічної культури юриста, екологічна культура юриста, структура екологічної культури юриста, екологічна безпека у суспільстві, нормативи екологічної безпеки.

Завдання для самостійної роботи та самоконтролю знань:

1. Ознайомитися з рекомендованими джерелами і літературою до теми та підготувати опорний конспект питань для обговорення на семінарському занятті.

2. Скласти термінологічний словник до теми і підготуватися до понятійного диктанту.

3. Розробити структурно-логічну схему «Структура інформаційної, економічної та екологічної культури юриста».

4. Виконати тестові завдання:

1. Сукупність правових, адміністративних, організаційних, технічних та інших заходів, що забезпечують збереження, цілісність інформації та належний порядок доступу до неї – це:

- а) захист інформації;
- б) інформація;

- в) правова інформація;
- г) компілювання інформації.

2. Закон України «Про інформацію» було прийнято у:

- а) 1992 р.;
- б) 2001 р.;
- в) 2003 р.;
- г) 1997 р.

3. План формування та використання фінансових ресурсів для забезпечення завдань і функцій, які здійснюються відповідно органами державної влади, органами місцевого самоврядування протягом бюджетного періоду – це:

- а) бюджетна система;
- б) бюджет;
- в) бюджетний дефіцит;
- г) проект бюджету.

4. До місцевих податків належить:

- а) податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки;
- б) податок на додану вартість;
- в) податок на прибуток підприємств;
- г) екологічний податок.

5. Систематичний розподіл вартості основних засобів, інших необоротних та нематеріальних активів, що амортизується, протягом строку їх корисного використання (експлуатації) – це:

- а) активи;
- б) аваль;
- в) основний капітал;
- г) амортизація.

6. Бюджетний кодекс України було прийнято у:

- а) 2010 р.;
- б) 2001 р.;
- в) 2003 р.;
- г) 1997 р.

7. Податковий кодекс України було прийнято у:

- а) 1993 р.;
- б) 2010 р.;
- в) 2003 р.;
- г) 1998 р.

8. Юридична особа, у якої обсяг доходу від усіх видів діяльності за останні чотири послідовні податкові (звітні) квартали перевищує п'ятсот мільйонів гривень або загальна сума сплачених до Державного

бюджету України податків за платежами, контроль за справлянням яких покладено на контролюючі органи, за такий самий період перевищує дванадцять мільйонів гривень – це:

- а) активний платник податків;
- б) великий платник податків;
- в) значний платник податків;
- г) платник податків.

9. Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища» було прийнято у:

- а) 1991 р.;
- б) 2004 р.;
- в) 2003 р.;
- г) 1995 р.

10. Тип природних комплексів, у якому поєднуються переважно деревна та чагарникова рослинність з відповідними ґрунтами, трав'яною рослинністю, тваринним світом, мікроорганізмами та іншими природними компонентами, що взаємопов'язані у своєму розвитку, впливають один на одного і на навколишнє природне середовище – це:

- а) лісова ділянка;
- б) ліс;
- в) лісова земельна ділянка;
- г) лісові відносини.

5. Вирішити ситуаційні завдання:

Ситуаційне завдання № 1

Громадянка Н., знаючи про те, що анакаптіс пірамідальний був занесений до Червоної книги України і є видом, що зникає, вирішила особисто зайнятися розведенням цієї рослини з метою подальшого її продажу і отримання прибутку. Під час реалізації її було попереджено про незаконність операцій із даною рослиною. Н. заперечила, оскільки ця рослина була вирощена особисто нею у домашніх умовах, а отже, ніякої шкоди природі вона не завдала.

Визначте, яким нормативно-правовим актом регламентуються дані відносини.

Дайте правову оцінку ситуації, що виникла у громадянки Н, посилаючись на чинне законодавство України.

Ситуаційне завдання № 2

До місцевої Ради народних депутатів звернулася група громадян з проханням створити парк місцевого значення на території пустиря, що

знаходиться за територією жилої забудівлі. Створення парку, враховуючи наявність занедбаної водойми на території пустиря, не тільки допоможе відновити її, але й поліпшить загальну екологічну обстановку цієї місцевості. Місцева Рада відмовила у розгляді заяви, посилаючись на те, що організація подібних територій – у компетенції Міністерства охорони навколишнього природного середовища України, куди й порекомендувала звернутися представникам громади.

Чи повинна була місцева Рада народних депутатів прийняти до розгляду заяву громадян?

Які органи влади здійснюють державне управління в галузі охорони навколишнього природного середовища?

Ситуаційне завдання № 3

Група громадян звернулася до адміністрації цегляного заводу із проханням надати інформацію про кількість викидів забруднюючих речовин. Велика кількість пилу, що була у повітрі, турбувала мешканців цього району, і вони хотіли пересвідчитися у тому, що наявність забрудників не перевищує допустимих лімітів і не впливає на здоров'я жителів району. Надані документи засвідчили, що підприємство дійсно дотримується лімітів і викиди не перевищують встановлену норму. Однак громадяни не були остаточно впевнені у цьому і вирішили ініціювати проведення громадської екологічної експертизи. Результати експертизи показали велике перевищення завислих часток та інших забруднюючих речовин у викидах. Громадяни подали скаргу до суду про порушення їхніх прав на екологічно безпечний стан атмосферного повітря. Директор заводу заперечив свою провину, посилаючись на неякісність очисних споруд, які були придбані за кордоном і не відповідають стандартам щодо охорони атмосферного повітря, що виявилось після вводу обладнання в експлуатацію. А отже, колектив підприємства і він особисто не несуть юридичної відповідальності за дії, в яких немає ознак правопорушення.

На підставі яких нормативних актів буде вирішуватись дана ситуація?

Хто зобов'язаний відшкодувати збитки, заподіяні порушенням законодавства про охорону атмосферного повітря?

Чи можна вважати дії директора заводу правомірними?

Ситуаційне завдання № 4

У місті Микулинці відкрився магазин з продажу грибів. Через деякий час у місті було виявлено захворювання, пов'язане із радіаційним забрудненням, що вкрай занепокоїло місцевих жителів.

Ініціативна група громадян на чолі з Васильчуком К. організувала громадську екологічну експертизу, висновки якої показали, що гриби були завезені до Микулинців із радіоактивної зони, де спостерігався підвищений рівень радіації. Громадяни звернулися до місцевих органів міліції із вимогою закрити магазин та притягнути його власника до відповідальності на основі висновків екологічної експертизи. Однак їм було відмовлено на підставі некомпетентної відповіді органів внутрішніх справ у даній справі.

Визначте, яким нормативним актом передбачено юридичну відповідальність за дане правопорушення.

Чи була відмова органів міліції правомірною?

Хто у даному випадку має розглядати цю справу?

Джерела і література:

№№ 1, 22– 25, 27– 29, 69 – 70, 74, 83, 87, 89, 107, 115, 117– 120.

ЗАВДАННЯ

для самостійної роботи та методичні рекомендації до їх виконання

Самостійна робота студентів з навчальної дисципліни «Юридична деонтологія» є основним засобом оволодіння навчальним матеріалом навчальної дисципліни, засвоєння знань, надбання вмій та навичок у вільний від аудиторних навчальних занять час. Самостійна робота студента складається із підготовки до семінарських та інших видів занять шляхом виконання усного та письмового домашнього завдання.

У процесі самостійної роботи студенти повторюють й закріплюють той матеріал, що був розібраний з науково-педагогічним працівником на лекційних заняттях, а також опановують окремі програмні питання, що передбачені для самостійного вивчення.

Самостійна робота з підготовки до семінарських занять здійснюється за відповідним планом, що містить до кожної теми перелік програмних питань, які виносяться на обговорення на семінарське заняття згідно *Навчально-методичного посібника для самостійного вивчення навчальної дисципліни «Юридична деонтологія» для студентів спеціальності 081 «Право» (НМП).*

Спираючись на прослуханий лекційний матеріал, опрацювавши основну і додаткову літературу, ознайомившись із законодавчими і нормативними документами, студенти готують тези своїх виступів, а також, за власним бажанням, можуть обирати тему доповіді, погодивши її з викладачем, для презентації її на семінарі-дискусії. Дана доповідь повинна містити, крім висвітлення самої сутності виявленої студентами проблеми, обґрунтування її актуальності та власні пропозиції щодо її вирішення. Обов'язково доповідь повинна стосуватися теми семінарського заняття, проте вона може охоплювати більш широке коло питань, ніж передбачаються навчальною програмою дисципліни.

Також студенти самостійно виконують *письмові домашні завдання* (вирішують практичні задачі, використовуючи НМП з навчальної дисципліни та керуючись методичними вказівками щодо їх розв'язання), здійснюють самоконтроль своїх знань за допомогою складання навчальних тестів, розв'язування кросвордів тощо.

З навчальної дисципліни «Юридична деонтологія» студенти виконують (письмово, з поданням викладачу для перевірки), керуючись НМП, *такі види самостійної роботи:*

1. Ознайомлення з рекомендованими джерелами і літературою до теми з підготовкою опорного конспекту питань для обговорення на семінарському занятті (*студенти мають ґрунтовно опрацювати всі рекомендовані джерела і літературу до теми, письмово скласти опорний конспект питань згідно НМП для обговорення на семінарському занятті*).

2. Складання термінологічного словника до теми і та підготовка до понятійного диктанту (*термінологічний словник оформлюється рукописно чи у друкованому вигляді за термінами, що зазначені до кожної теми у НМП*).

3. Розроблення структурно-логічних схем за темами (*структурно-логічні схеми за темами згідно НМП оформлюються рукописно чи у друкованому вигляді*).

4. Виконання тестових завдань (*студентам слід взяти до уваги, що тести поділяються на прості, підвищеної складності та складні*).

Прості та підвищеної складності тести передбачають одну правильну відповідь із чотирьох запропонованих, складні – дві або три правильні відповіді).

5. Вирішення ситуаційних завдань (*відповіді на питання ситуаційного завдання оформлюються рукописно чи у друкованому вигляді з посиланням на відповідні нормативно-правові акти*).

6. Ознайомлення з рекомендованими джерелами і літературою до теми з підготовкою опорного конспекту питань, що передбачені для самостійного опрацювання за темою (*студенти мають ґрунтовно опрацювати всі рекомендовані джерела і літературу до теми, письмово скласти опорний конспект питань згідно НМП, що передбачені для самостійного опрацювання за темою*).

Есе (франц. *essai* – спроба, нарис, від лат. *exagium* – зважування) – це прозаїчний твір невеликого обсягу та вільної композиції, який виражає індивідуальні враження та міркування з конкретного приводу чи питання, не претендує на визначальне чи вичерпне трактування предмета. Як правило, есе пропонує новий, суб'єктивно забарвлений погляд на проблему, може мати філософський, науково-популярний чи суто белетристичний характер.

Написання студентом таких робіт (не більше однієї-двох з навчальної дисципліни) має сприяти виявленню його наукового, творчого підходу до розуміння найважливіших питань теми, запропонованої викладачем або обраної самостійно за погодженням з останнім. Кожне есе, що відповідає вимогам до написання наукових робіт, дає змогу отримати позитивну оцінку. Студенту надається

можливість виконати презентацію відповідної теми в аудиторії (не більше двох з навчальної дисципліни).

У процесі індивідуальної роботи студенти під керівництвом викладача повинні навчитись аналізувати деякі правові документи, нормативні акти, вміти оцінювати певні правові ситуації, правильно кваліфікувати окремі протиправні прояви та складати відповідні документи. Такі документи складаються з урахуванням вимог законодавства та повинні мати самостійний характер.

У разі, якщо студент працює над масштабнішою конкурсною науковою роботою, за погодженням із викладачем вона може бути зарахована замість есе та презентацій (якщо студент не потребує додаткових балів). Крім того, студент запрошується зі своїми роботами з господарського права на конкурси наукових праць, конференції. Здобуття призових місць є підставою для нарахування додаткових балів відповідно до наведеної шкали розподілу балів.

Однією з форм самостійної роботи є **написання та захист реферату**.

Робота над рефератом складається із наступних етапів: вибір теми на основі тематики, затвердженої кафедрою; накопичення інформаційного матеріалу; підготовка та написання реферату; захист реферату.

Реферат повинен мати наступну структуру:

- план;
- короткий вступ;
- виклад основного змісту теми;
- висновки;
- список використаної літератури.

План – це логічна основа реферату, від нього залежить структура, зміст, логічний зв'язок частин реферату. Розробка плану розпочинається з ознайомлення з відповідною літературою, на основі якої складається попередній план з двох-трьох пунктів. План не слід занадто деталізувати – в ньому даються основні, центральні питання теми в логічній послідовності. Доцільно попередньо складений план реферату узгодити на консультації з викладачем.

Маючи попередній план, необхідно звернутися до бібліографії. Суттєву допомогу в ознайомленні з бібліографією можуть надати бібліотечні каталоги (алфавітний, предметний), довідкова література (енциклопедії, словники, статистичні збірники), наукова та періодична література (монографії, журнали, газети).

Основному тексту в рефераті передують вступ. У ньому необхідно показати значення, актуальність проблеми, яка розглядається,

обґрунтувати вибір теми, сформулювати основну мету, яка буде розкрита в рефераті.

В основній частині роботи велику увагу слід приділити глибокому теоретичному аналізу як теми в цілому, так і окремих її питань, правильно ув'язати теоретичні положення з практикою, розкрити матеріал відповідно до складеного плану.

Виклад основних питань завершується короткими висновками, де узагальнюються найважливіші положення, розглянуті в рефераті.

Реферат повинен бути написаний грамотно, без помилок, повторів, скорочень.

Важливе значення має правильне оформлення реферату. На титульному аркуші необхідно вказати назву вищого навчального закладу, факультету, реферату, групу, своє прізвище та ініціали, прізвище наукового керівника. На наступному аркуші наводиться план реферату з вказаними сторінками відповідних розділів.

Зазначені у тексті цитати повинні відповідати посиланням на джерела, з яких вони наведені, та оформлені таким чином: [1, с. 25], де перша цифра – номер джерела за списком використаної літератури, а друга – номер сторінки. Текст реферату повинен бути набраним на комп'ютері з одного боку аркуша формату А4, шрифт – Times New Roman, розмір – 14, поля: верхнє та нижнє – 20 мм, ліве – 30 мм, праве – 10 мм, інтервал – 1,5. Кожен розділ плану починається з нової сторінки. Сторінки повинні бути пронумеровані у правому верхньому куті. Обсяг реферату – 12–15 сторінок.

У кінці реферату наводиться список використаної літератури (8–10 джерел), поданої в алфавітному порядку за прізвищем автора, з наведенням назви праці (статті), видавництва, року видання та загальної кількості сторінок з кожного літературного джерела.

Підготовлений реферат захищається на семінарському або індивідуальному занятті. Аргументом для підготовки до захисту реферату є позитивна рецензія наукового керівника, в іншому випадку його необхідно доопрацювати відповідно до даних у ній рекомендацій. Реферат не допускається до захисту, якщо: текст реферату є компіляцією тексту підручника; основні питання не розкрито або викладено фрагментарно; текст містить помилки; реферат оформлено неправильно.

Підготовка до захисту реферату включає усунення недоліків і помилок, указаних у рецензії, та складання короткого резюме реферату (визначення важливих понять, фактів, формулювання висновків), що буде сприяти закріпленню матеріалу в пам'яті і

вільному його викладу під час захисту .

Рекомендована тематика для письмової доповіді (есе), реферату

Модуль І. Науково-методологічні засади юридичної діяльності

Підготувати письмову доповідь (есе), реферат на одну із поданих тем:

Тема 1. Поняття, предмет та метод юридичної деонтології

1. Основні етапи становлення і розвитку юридичної деонтології як складової частини юридичної науки.
2. Провідні сучасні українські дослідники юридичної деонтології.

Тема 2. Загальна характеристика юридичної діяльності

3. Місце і соціальне призначення юридичної професії у суспільстві та державі: проблеми та перспективи.

Тема 3. Освітня юридична діяльність

4. Державна політика у сфері правової освіти: сучасні тенденції.
5. Проблеми та перспективи розвитку юридичної освіти.
6. Учасники навчально-виховного процесу вищих навчальних закладів юридичної освіти.

Тема 4. Наукова юридична діяльність

7. Конкретно-наукові та спеціально-наукові методи юридичної науки.
8. Проблеми та перспективи розвитку юридичної освіти.
9. Наукові юридичні установи в Україні.

Тема 5. Практична юридична діяльність

10. Професіоналізм, незалежність, компетентність практичної юридичної діяльності.
11. Повага та не порушення прав, свобод і законних інтересів суб'єктів суспільних відносин у практичній юридичній діяльності.
12. Конфліктність, інформативність, гласність і конфіденційність практичної юридичної діяльності.

Тема 6. Суб'єкти практичної юридичної діяльності

13. Вища рада юстиції України як контрольно-наглядовий орган у сфері дисциплінарної відповідальності суб'єктів практичної юридичної діяльності.
14. Гарантії забезпечення статусу суб'єктів практичної юридичної діяльності.

Тема 7. Види практичної юридичної діяльності: загальна характеристика

15. Підготувати професіограму у формі доповіді, реферата:

- а) Судді суду загальної юрисдикції.
- б) Судді господарського суду.
- в) Працівника прокуратури.
- г) Адвоката.
- д) Нотаріуса.
- е) Юрисконсульта.
- ж) Державного виконавця.
- з) Слідчого.
- и) Дізнавача.
- к) Експерта– криміналіста.
- л) Дільничого інспектора міліції.
- м) Інспектора ДАІ.

Модуль II. Культурологічні компоненти у сфері юридичної діяльності

Підготувати письмову доповідь (есе), реферат на одну із поданих тем:

Тема 8. Правова та політична культура юриста

1. Співвідношення правової культури юриста та правової культури суспільства.
2. Принцип політичного нейтралітету як складова політичної культури юриста.

Тема 9. Психологічна, етична та естетична культура юриста

3. Система психічних властивостей особи юриста.
4. Деформації етичної культури юриста та шляхи їх подолання.
5. Деформації естетичної культури юриста та шляхи їх подолання.

Тема 10. Інформаційна, економічна та екологічна культура юриста

6. Проблеми формування економічної культури юриста.
7. Проблеми формування екологічної культури юриста.

Поширеною формою самостійної роботи є ***участь у роботі правознавчого дискусійного клубу «Феміда»*** (підготовка доповіді, участь у дебатах, оформлення стінгазети).

Підготовку доповіді рекомендується здійснювати за такими етапами:

- вибір теми доповіді;
- підбір літератури та інших джерел;
- визначення форми і структури доповіді;
- підготовка тексту доповіді.

Обрати тему доповіді можна самостійно або із запропонованого кафедрою правознавства переліку і повідомити про це викладача, обраного в якості консультанта (керівника). Тема роботи визначається в межах загальної проблеми дискусії, запропонованої Радою клубу «Феміда» і затвердженою кафедрою правознавства. Тема доповіді не обов'язково повинна бути суто юридичною за змістом, а може містити певні правові аспекти питань, що пропонуються до розгляду. Важливо, щоб тема була актуальною, цікавою під кутом зору ситуації в українському суспільстві та світі та, безперечно, цікавою для самого доповідача. Також при визначенні теми слід враховувати доступність необхідних для розгляду відповідної теми правових і літературних джерел (насамперед, наявність їх у бібліотеці). Отже, остаточний варіант теми доповіді доцільно формулювати разом з викладачем-консультантом.

Роботу над темою слід почати з підбору літератури – ознайомлення з підручниками, навчальними посібниками, науковими монографіями, статтями у збірниках і періодичних виданнях, нормативно-правовими актами, міжнародними договорами, матеріалами юридичної практики тощо. У разі потреби варто звернутися за рекомендаціями до викладача (щодо кількості та якості джерел, необхідних для належного розкриття відповідної теми). У процесі вивчення літератури доцільно робити виписки і записи, поступово формуючи матеріал з окремих питань доповіді. Оскільки доповідь призначена для обговорення під час дискусії, для її підготовки рекомендується широко використовувати публіцистичні матеріали, особливо ті, що написані «живою» мовою.

При оформленні матеріалів доповіді необхідно дотримуватись певних правил оформлення. Текст доповіді повинен включати титульну сторінку, план та інші структурні частини, передбачені планом. План подається на другій сторінці роботи і повинен включати: вступ (у ньому визначаються актуальність обраної теми, її взаємозв'язок із загальною проблемою дискусії та мета, якої студент намагатиметься досягти, розглядаючи цю тему); основну частину роботи, що складається з декількох розміщених у певній логічній послідовності питань

відповідно до змісту теми; висновок (у ньому підводиться підсумок досягнення визначеної у вступі роботи мети, чітко окреслюється власне ставлення до проблеми, що є предметом дискусії, розкриваються практичні способи вирішення цієї проблеми); список літератури.

Робота повинна бути написана грамотно, розбірливим почерком або надрукована. Відповіді подаються відповідно до нумерації питань плану роботи і починаються із заголовків. Сторінки необхідно пронумерувати і скріпити. Обсяг тексту доповіді – 10–12 сторінок на папері формату А4 (210 x 297). При цьому обсяг вступу повинен складати не більше 1–ї сторінки, а висновок – 2–х сторінок. На титульній сторінці необхідно вказати: назву навчального закладу, тему роботи, прізвище, ім'я, по батькові студента, номер групи, прізвище та ініціали викладача-консультанта, рік і місце написання роботи.

Текст доповіді повинен містити посилання на використані літературні джерела. Цитати з використаних джерел необхідно брати в лапки і давати точні та повні посилання на ці джерела. Посилання робляться у вигляді зносок (у нижній частині сторінки). Зноски подаються за існуючими бібліографічними правилами (автор, назва роботи, місце і рік видання, номер сторінки). Посилання повинні бути пронумеровані. У кінці роботи з дотриманням бібліографічних правил подається список використаних правових джерел та літератури у такій послідовності: 1) нормативно-правові акти та інші правові документи (подаються за юридичною силою і датою прийняття); 2) література (подається в алфавітному порядку); 3) інші матеріали.

ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДО ПОТОЧНОГО МОДУЛЬНОГО КОНТРОЛЮ

Модуль I. Науково-методологічні засади юридичної діяльності

1. Виникнення деонтології як науки. Передумови виникнення юридичної деонтології.
2. Етапи розвитку юридичної деонтології.
3. Поняття та загальна характеристика юридичної деонтології як науки.
4. Предмет юридичної деонтології. Метод юридичної деонтології.
5. Функції та принципи юридичної деонтології.
6. Юридична деонтологія як навчальна дисципліна. Мета та завдання юридичної деонтології як навчальної дисципліни.
7. Структура та джерела курсу «Юридична деонтологія».
8. Поняття та зміст юридичної діяльності. Види юридичної діяльності.
9. Система юридичної діяльності. Суб'єкти, об'єкти та засоби юридичної діяльності. Форми юридичної діяльності.
10. Освітня, наукова та практична юридична діяльність.
11. Методи здійснення юридичної діяльності. Функції юридичної діяльності.
12. Поняття та ознаки професії «юрист».
13. Місце і соціальне призначення юридичної професії у суспільстві та державі.
14. Сфери професійної діяльності юриста.
15. Кадрова політика держави щодо професійної діяльності юриста.
16. Загальні засади освіти в Україні.
17. Поняття, види і форми юридичної освіти.
18. Шляхи удосконалення юридичної освіти. Правова освіта населення.
19. Стандарти освітньої діяльності та вищої освіти.
20. Галузевий державний стандарт вищої юридичної освіти.
21. Засоби діагностики якості вищої освіти.
22. Завдання, права та обов'язки вищих навчальних закладів юридичної освіти в Україні.
23. Порядок створення, реорганізації та ліквідації вищих навчальних закладів юридичної освіти.
24. Ліцензування вищих навчальних закладів юридичної освіти.
25. Правовий статус вищого навчального закладу Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі».

26. Структура вищого навчального закладу юридичної освіти. Управління вищим навчальним закладом юридичної освіти.
27. Учасники навчально-виховного процесу вищих навчальних закладів юридичної освіти. Права та обов'язки педагогічних та науково-педагогічних працівників.
28. Права та обов'язки студентів. Студентське самоврядування.
29. Поняття, предмет та функції юридичної науки.
30. Методологія юридичної науки.
31. Види та зміст методів юридичної науки.
32. Види наукових юридичних дисциплін.
33. Теоретичні та історичні юридичні науки.
34. Галузеві юридичні науки.
35. Спеціальні юридичні науки.
36. Проблеми та перспективи розвитку юридичної науки.
37. Науково-дослідна діяльність у сфері юридичної науки. Наукові юридичні спеціальності.
38. Наукові юридичні установи в Україні.
39. Поняття, функції та принципи практичної юридичної діяльності.
40. Поняття та ознаки юридичної практики.
41. Види юридичної практики.
42. Зміст, структура і функції юридичної практики.
43. Поняття та види юридичного процесу.
44. Юридична справа і її вирішення. Види процесуальних актів.
45. Основні вимоги та умови набуття права на здійснення практичної юридичної діяльності.
46. Права та обов'язки суб'єктів практичної юридичної діяльності.
47. Дисциплінарна відповідальність суб'єктів практичної юридичної діяльності.
48. Вища рада юстиції України як контрольно-наглядний орган у сфері дисциплінарної відповідальності суб'єктів практичної юридичної діяльності.
49. Гарантії забезпечення статусу суб'єктів практичної юридичної діяльності.
50. Основні види юридичної практики.
51. Судова практика.
52. Прокурорська практика.
53. Адвокатська практика. Нотаріальна практика.
54. Слідча практика. Оперативно-розшукова практика.
55. Практика органів дізнання.
56. Практика державної кримінально-виконавчої служби.

57. Практика державної виконавчої служби.
58. Практика органів реєстрації актів цивільного стану.
59. Практика юридичної служби органів державної влади та місцевого самоврядування, державних підприємств, установ, організацій.
60. Приватна юридична практика.

Модуль II. Культурологічні компоненти у сфері юридичної діяльності

61. Поняття та зміст правової культури юриста.
62. Структура та функції правової культури юриста.
63. Співвідношення правової культури юриста та правової культури суспільства.
64. Правове мислення юриста. Форми правового мислення юриста.
65. Правове судження.
66. Правовий умовивід.
67. Правове поняття.
68. Якості правового мислення юриста.
69. Деформації правової культури юриста та шляхи їх подолання.
70. Поняття та зміст політичної культури юриста.
71. Структура та функції політичної культури юриста.
72. Рівні політичної культури юриста.
73. Принцип політичного нейтралітету як складова політичної культури юриста.
74. Поняття та зміст психологічної культури юриста.
75. Структура психологічної культури юриста.
76. Рівні психологічної культури юриста.
77. Психічний склад особи юриста. Система психічних властивостей особи юриста.
78. Психологія ділового спілкування юриста. Види конфлікту. Стили вирішення конфлікту.
79. Поняття та зміст етичної культури юриста.
80. Структура етичної культури юриста.
81. Рівні етичної культури юриста.
82. Професійна етика юриста.
83. Професійний обов'язок юриста. Присяга у сфері юридичної діяльності.
84. Деформації етичної культури юриста та шляхи їх подолання.
85. Поняття та зміст естетичної культури юриста.
86. Структура естетичної культури юриста.

- 87.Рівні естетичної культури юриста.
- 88.Службовий етикет юриста.
- 89.Традиції і ритуали у сфері юридичної діяльності.
- 90.Державна і професійно-правова символіка. Естетичні засади оформлення юридичних документів.
- 91.Поняття та зміст інформаційної культури юриста.
- 92.Структура інформаційної культури юриста.
- 93.Правова інформатика. Правова інформатизація суспільства.
- 94.Поняття та зміст економічної культури юриста.
- 95.Структура економічної культури юриста. Економічні права у суспільстві.
- 96.Економічні знання юриста. Участь юриста у здійсненні економічної політики держави.
- 97.Поняття та зміст екологічної культури юриста.
- 98.Структура екологічної культури юриста.
- 99.Екологічна безпека у суспільстві. Нормативи екологічної безпеки.
- 100.Екологічні права та обов'язки у суспільстві.

ПОРЯДОК І КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАТЬ СТУДЕНТІВ ПОТОЧНЕ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАТЬ СТУДЕНТІВ

Рейтингове оцінювання знань студента – це система, яка передбачає перехід від констатуючого до накопичувального статусу балів. Необхідною умовою рейтингової системи є її багатобальність.

Студентом накопичуються бали за різні форми і види роботи:

- 0,5 б. – за кожне відвідане лекційне заняття (за наявності конспекту),
- до 3 б. – усна відповідь на конкретне запитання (не репродуктивного характеру) на семінарському (практичному) занятті,
- до 1,5 б. – змістовне доповнення (мінімально – 3 хвилини),
- до 1,5 б. – тест (10 питань – 0,3 балів, 20 питань – 0,5 балів),
- до 0,5 б. – формулювання змістовних запитань до доповідача,
- до 1 б. – складання словника основних понять і термінів (глосарію) до теми на занятті біля дошки,
- до 2 б. – виконання практичного завдання (доповнення таблиці (схеми), розробка структурно– логічної схеми), розв'язання ситуаційного завдання),
- до 3 б. – творче завдання на картці не тестового характеру (залежно від рівня складності),
- до 5 б. – виготовлення наочності з глибоким смисловим навантаженням до теми лекційного чи семінарського (практичного) заняття (за погодженням з викладачем),
- до 10 б. – підготовка реферату за тематикою ІРС (вимоги: повинен мати науковий характер, написаний з використанням не тільки підручників, але й наукових статей, монографій тощо, максимальна оцінка залежить від складності теми),
- до 20 б. – участь у конкурсах наукових робіт, наукових конференціях, публікація тез та статей (залежно від досягнень, зайняття призових місць, рівня конкурсу тощо).

Максимальна оцінка за семінарське / практичне заняття – 4,5 бали. Вона може не обмежуватися у разі виконання студентом творчих додаткових завдань. Обмеження вводяться з метою рівномірного розподілу балів між усіма студентами, які прагнуть отримати максимальний бал. Обов'язком викладача є забезпечення дидактичними завданнями усіх студентів, які бажають і можуть набрати максимальний бал. Викладач рівномірно розподіляє завдання між студентами.

Приклад: відповідь – 1,5 б. (усна відповідь на конкретне питання на семінарському / практичному занятті) + 0,5 б. (складання словника основних термінів і понять до теми практичного заняття) + 0,5

б. (виконання практичного завдання) + 0,5 б. (розв'язання тестового завдання) = 3 бали.

Перелік завдань для самоконтролю знань наведено після кожної теми семінарського / практичного заняття, а їх виконання є частиною оцінки з навчальної дисципліни.

Критерії оцінювання усної відповіді студента на семінарському (практичному) занятті:

2,5– 3 б. – вичерпна і глибока відповідь на питання семінарського / практичного заняття. Студент виявив всебічне, систематичне й глибоке знання матеріалу, глибоко засвоїв основну й додаткову літературу з теми, рекомендовану планом. Доповідає активно й упевнено, не прив'язаний до конспекту. Відповідь вирізняється багатством і точністю використаних термінів. Матеріал викладається послідовно й логічно. У розумінні та викладі навчального матеріалу студент виявляє науковий підхід і творчі здібності. Після завершення доповіді відповідає на всі питання викладача та товаришів. (При цьому викладач має право поставити до трьох коротких питань за темою заняття загалом, а не лише з питання, яке висвітлював студент).

1,5– 2,5 б. – студент виявляє достатньо повне знання матеріалу, не припускається у відповіді суттєвих неточностей, засвоїв основну літературу, рекомендовану викладачем у плані семінарського (практичного) заняття. Дає відповіді на запитання викладача та одногрупників. Часто звертається до конспекту.

1– 1,5 б. – студент виявляє знання матеріалу в обсязі, достатньому для подальшого навчання і роботи за спеціальністю. Доповідач прикутий до конспекту, припускається помилок. Матеріал частково розкриває проблему. Відповідає на поставлені запитання з помилками, однак спроможний зі сторонньою допомогою виправити їх.

0,5– 1 б. – студент відповідає, читаючи з конспекту («ксерокопії»), без допомоги якого у матеріалом володіє не достатньо, допускає принципові помилки. Матеріал не розкриває проблему. Відповідає на поставлені запитання тільки зі сторонньою допомогою.

0,5 б. – студент читає з конспекту. Матеріал розкриває проблему поверхово чи фрагментарно. На запитання викладачів та студентів відповісти не може.

0 б. – відповіді немає або вона абсолютно не розкриває сутності питання.

Завдання для самостійної роботи розподілені за рівнями професійної компетентності у три групи: достатній, елементарний і

високий рівень підготовки, кожному з яких відповідають завдання відповідного ступеня складності.

Перша група завдань носить відтворювально– репродуктивний характер, орієнтує на опанування базового рівня навчальної програми, передбачає опанування понять і термінів, основних категорій, забезпечує базу для подальшої роботи над матеріалом. У виконанні завдань цієї групи рекомендується складання опорних конспектів та ведення словника правничої термінології, систематична робота на заняттях.

Друга група завдань носить аналітично– пошуковий характер, вимагає самостійного пошуку знань з питань і тем, віднесених програмою до самостійного опрацювання, аналізу інформації та здатності представити матеріал належним чином, вміння застосовувати набуті знання у вирішенні типових практичних ситуацій. У виконанні завдань цієї групи студент вільний у виборі видів і типів завдань, але вони є обов'язковою частиною модуля, оскільки забезпечують більш ґрунтовну підготовку.

Третя група завдань носить науково– дослідницький характер, спонукає до якнайповнішої реалізації творчих можливостей студентів, рекомендована тим з них, хто опанував базовий зміст навчальної програми і має здібності та інтерес до такої роботи. Ці завдання складають варіативну частину модуля і їх виконання заохочується додатковою сумою балів.

Оцінювання самостійної роботи студента здійснюється шляхом перевірки його робочого зошита, де виконуються завдання, передбачені планом самостійної роботи, а також під час поточного тестування чи співбесіди, у ході яких викладач визначає загальний рівень засвоєння студентом вузлових питань кожної з тем, винесених на самостійне опрацювання (до 3 балів за кожну з 6 тем). Використання тестів для поточного контролю дозволяє раціонально використовувати навчальний час і виключити суб'єктивний підхід до оцінки навчальних досягнень студента.

Водночас, у рамках навчального навантаження студента може бути передбачено виконання обов'язкового *індивідуального навчально–дослідного завдання*, тобто написання есе, реферату чи підготовку презентації в аудиторії. Індивідуальна робота студента може не дробитися на змістові модулі, а виконуватися упродовж усього часу вивчення дисципліни, що сприяє її інтегральному характеру, дозволяє студентам глибше зосередитися на проблемі, що їх цікавить.

Для ґрунтового вивчення навчальної дисципліни «Юридична деонтологія» слід самостійно виконати всі дидактичні завдання, передбачені її програмою та відповідним методичним забезпеченням (підготовка словника основних понять і термінів, тезовий виклад відповідей на теоретичні питання, письмове виконання практичних завдань для самостійної роботи). У додатковому контролі засвоєння студентом кожної з тем, винесених на самостійне опрацювання, потреби не має, оскільки цю функцію виконує рубіжний контроль (модульна контрольна робота). У ній рівномірно представлений увесь навчальний матеріал змістового модуля.

Поточна модульна робота (ПМР) складається із різнорівневих завдань, серед яких основну масу складають тестові. Тестові завдання з навчальної дисципліни «Юридична деонтологія», орієнтовані на системну контекстну інтерпретацію тієї чи іншої правової норми або конструкції, функціонально спрямовані на розвиток професійного мислення. Засвоєні студентом знання, якими він оперує, шукаючи правильну відповідь на питання тестового завдання, є необхідною передумовою виконання останнього, а не самоціллю тестування.

ЗРАЗОК МОДУЛЬНОГО ЗАВДАННЯ

ВНЗ УКООПСПІЛКИ «ПОЛТАВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЕКОНОМІКИ І ТОРГІВЛІ»
Поточна модульна робота з навчальної дисципліни «Юридична деонтологія» для студентів
спеціальності 081 «Право»

Модуль 1. Науково-методологічні засади юридичної діяльності

ВАРІАНТ № 4

Тестові завдання

1. Система правових норм, що регулюють своїм особливим методом певну сферу якісно однорідних суспільних відносин – це:
 - а) інститут права;
 - б) галузь права;
 - в) система права;
 - г) правова система.
2. Частиною національного законодавства України стають:
 - а) всі міжнародні договори України;
 - б) чинні міжнародні договори, ратифіковані Верховною Радою України;
 - в) міжнародні договори, підписані Президентом України;
 - г) міжнародні договори, укладені Кабінетом Міністрів України.
3. Принцип "дозволено все, що не заборонено законом" застосовується щодо:
 - а) державних органів;
 - б) суб'єктів підприємництва;
 - в) органів місцевого самоврядування;
 - г) всіх юридичних осіб.
4. Конституцію України було прийнято в:
 - а) 1992 р.;
 - б) 1999 р.;
 - в) 1996 р.;
 - г) 1998 р.
5. Справи щодо офіційного тлумачення Конституції та законів України розглядаються:
 - а) Верховним Судом України;
 - б) Конституційним Судом України;
 - в) Міністерством юстиції України;
 - г) Президентом України.

Теоретичні питання:

1. Система стандартів вищої освіти. Державний стандарт вищої освіти. Галузевий державний стандарт вищої юридичної освіти.
2. Державна і професійно– правова символіка. Естетичні засади оформлення юридичних документів.

Провідний викладач _____ доц. Сокіл А.О.

ПІДСУМКОВЕ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАТЬ СТУДЕНТІВ

Підсумкове оцінювання знань студентів (ПМК) з навчальної дисципліни «Юридична деонтологія» проводиться за результатами поточного модульного контролю і оформлюється під час залікового тижня. До підсумкового балу зараховуються також додаткові бали, які студент отримав за виконання додаткових завдань або за участь у позанавчальній науковій роботі (див. табл.).

ПОРЯДОК ВИЗНАЧЕННЯ ПІДСУМКОВОЇ ОЦІНКИ

Шкала оцінювання знань студентів за результатами підсумкового контролю з навчальної дисципліни «Юридична деонтологія»

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка за шкалою СКТС	Оцінка за національною шкалою
90– 100	A	відмінно
82– 89	B	добре
74– 81	C	
64– 73	D	задовільно
60– 63	E	
35– 59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
0– 34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Об'єктом оцінювання знань студентів при цьому є програмний матеріал дисципліни різного характеру і рівня складності, засвоєння якого перевіряється під час поточного (зокрема модульного) контролю. Завдання поточного контролю оцінюються у діапазоні від 0 до 100 балів (включно).

Якщо студент набрав за результатами поточного модульного контролю (ПМК) від 0 до 59 балів, йому необхідно виконати отримані у викладача додаткові індивідуальні завдання і захистити їх у терміни, визначені деканатом. У разі невиконання певних завдань поточного контролю з об'єктивних причин, студент має право, за дозволом декана, скласти їх до останнього семінарського (практичного) заняття. Час та порядок складання визначає викладач.

Підсумковий бал за результатами поточного модульного контролю виставляється під час під час залікового тижня.

**СИСТЕМА НАРАХУВАННЯ БАЛІВ ЗА ВИДАМИ
НАВЧАЛЬНОЇ РОБОТИ
для студентів спеціальності 081 «Право»**

Форма навчальної роботи	Вид навчальної роботи	Бали
1. Аудиторна		
1.1. Лекція	1. Відвідування	0,25
1.2. Семінарське заняття	1. Відвідування	
	2. захист виконаного домашнього завдання	0– 3
	3. Обговорення теоретичного та практичного матеріалу	0– 3
	4. Постановка та розкриття проблемного питання	0– 3
	5. Виконання навчальних завдань	0– 3
	6. Доповіді з рефератами, есе та їх обговорення	0– 3
	7. Тестування	1,5
	8. Контрольна робота на занятті	0– 3
2. Самостійна та індивідуально– консультативна робота	Виконання та захист індивідуальних навчально– дослідних завдань:	
	– підготовка розширеного термінологічного словника до теми	0– 3
	– вирішення (аналіз) конкретної юридичної ситуації з підготовкою аналітичної записки	0– 3
	– вирішення і письмове оформлення задач, схем, діаграм, інших робіт графічного характеру (залежно від рівня складності)	0– 3
	– відпрацювання тренінгових програм (завдань) з навчальних дисциплін	0– 3
	– написання реферату, підготовка критичного есе на статті зарубіжних і вітчизняних авторів за визначеною тематикою	0– 3
	– пошук (підбір) та огляд літературних джерел за заданою проблематикою	0– 3
3. Поточний модульний контроль	Модульна контрольна робота	20
4. Підсумковий контроль	Підсумковий модульний контроль (залік)	За результатами поточного контролю

**СИСТЕМА НАРАХУВАННЯ ДОДАТКОВИХ БАЛІВ
ЗА ВИДАМИ РОБІТ
для студентів спеціальності 081 «Право»**

Форма роботи	Вид роботи	Бали
1. Навчальна	1. Участь у предметних олімпіадах: університетських, міжвузівських, всеукраїнських, міжнародних	0– 30
	2. Участь у конкурсах на кращого знавця дисципліни: університетських, міжвузівських, всеукраїнських, міжнародних	0– 30
	3. Виконання індивідуальних навчально–дослідних завдань підвищеної складності	0– 15
	4. Написання і захист наукового реферату з визначеної проблеми	0– 5
2. Науково–дослідна	1. Участь в наукових гуртках («Ін– Юре»)	0– 20
	2. Участь в наукових студентських клубах («Феміда»)	0– 20
	3. Участь в конкурсах студентських робіт: університетських, міжвузівських, всеукраїнських, міжнародних	0– 15
	4. Участь в наукових студентських конференціях: університетських, міжвузівських, всеукраїнських, міжнародних	0– 15
	5. Підготовка публікації в наукових виданнях.	0– 20
	6. Оформлення сценарного плану дидактичної гри	0– 20
Разом		*

* Максимальна кількість додаткових балів для студента – 30.

**РОЗПОДІЛ БАЛІВ, ЩО ОТРИМУЮТЬ СТУДЕНТИ ЗА
РЕЗУЛЬТАТАМИ ВИВЧЕННЯ
НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ЮРИДИЧНА ДЕОНТОЛОГІЯ»
Спеціальність: 081 «Право»**

Назва теми	Вид навчальної роботи	Бали
1	2	3
Модуль I. Науково– методологічні засади юридичної діяльності		
1. Поняття, предмет та метод юридичної деонтології.	1. Відвідування лекції та семінарського заняття	0,5
	2. Обговорення теоретичних питань на семінарському занятті, підготовка питань для самостійного опрацювання, виконання завдань для самостійної роботи та самоконтролю знань	3
	3. Тестування	1,5
	Разом:	5
2. Загальна характеристика юридичної діяльності.	1. Відвідування лекції	0,25
	2. Підготовка питань для самостійного опрацювання, виконання завдань для самостійної роботи та самоконтролю знань	3,25
	Разом:	3,5
3. Освітня юридична діяльність.	1. Відвідування лекції та семінарського заняття	0,5
	2. Обговорення теоретичних питань на семінарському занятті, підготовка питань для самостійного опрацювання, виконання завдань для самостійної роботи та самоконтролю знань	3
	3. Тестування	1,5
	Разом:	5
4. Наукова юридична діяльність.	1. Відвідування лекції	0,25
	2. Підготовка питань для самостійного опрацювання, виконання завдань для самостійної роботи та самоконтролю знань	3,25
	Разом:	3,5
5. Практична юридична діяльність.	1. Відвідування лекції та семінарського заняття	0,5
	2. Обговорення теоретичних питань на семінарському занятті, підготовка питань для самостійного опрацювання, виконання завдань для самостійної роботи та самоконтролю знань	3
	3. Тестування	1,5
	Разом:	5
6. Суб'єкти практичної юридичної діяльності.	1. Відвідування лекції	0,25
	2. Підготовка питань для самостійного опрацювання, виконання завдань для самостійної роботи та самоконтролю знань	2,75
	3. Тестування	1,5
	Разом:	4,5

Продовж. табл.

1	2	3
7. Види практичної юридичної діяльності: загальна характеристика.	1. Відвідування семінарського заняття	0,25
	2. Обговорення теоретичних питань на семінарському занятті, підготовка питань для самостійного опрацювання, виконання завдань для самостійної роботи та самоконтролю знань	3,25
	3. Тестування	1,5
	Разом:	5
Модульна контрольна робота I		20
ІНДЗ		11
Модуль II. Культурологічні компоненти у сфері юридичної діяльності		
8. Правова та політична культура юриста.	1. Відвідування лекції та семінарського заняття	0,5
	2. Обговорення теоретичних питань на семінарському занятті, підготовка питань для самостійного опрацювання, виконання завдань для самостійної роботи та самоконтролю знань	3
	Разом:	3,5
9. Психологічна, етична та естетична культура юриста.	1. Відвідування лекції та семінарського заняття	0,5
	2. Обговорення теоретичних питань на семінарському занятті, підготовка питань для самостійного опрацювання, виконання завдань для самостійної роботи та самоконтролю знань	3
	Разом	3,5
10. Інформаційна, економічна та екологічна культура юриста.	1. Відвідування лекції та семінарського заняття	0,5
	2. Обговорення теоретичних питань на семінарському занятті, підготовка питань для самостійного опрацювання, виконання завдань для самостійної роботи та самоконтролю знань	3
	3. Тестування	1,5
	Разом:	5
Модульна контрольна робота II		20
ІНДЗ		5,5
Разом за семестр		100

ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ СЛОВНИК

Адвокат – фізична особа, яка здійснює адвокатську діяльність на підставах та в порядку, що передбачені законом.

Адвокатська діяльність – незалежна професійна діяльність адвоката щодо здійснення захисту, представництва та надання інших видів правової допомоги клієнту.

Адвокатське самоврядування – гарантоване державою право адвокатів самостійно вирішувати питання організації та діяльності адвокатури в порядку, встановленому законом.

Акредитація напрямів (спеціальностей) навчальних закладів – це підтвердження здатності вищих навчальних закладів (ВНЗ) здійснювати підготовку фахівців на рівні державних вимог з певного напрямку (спеціальності).

Акредитація – процедура надання вищому навчальному закладу певного типу права провадити освітню діяльність, пов'язану із здобуттям вищої освіти та кваліфікації, відповідно до вимог стандартів вищої освіти, а також до державних вимог щодо кадрового, науково– методичного та матеріально– технічного забезпечення.

Акредитована спеціальність – спеціальність відповідного освітньо– кваліфікаційного рівня, за якою вищий навчальний заклад певного типу отримав право провадити освітню діяльність, пов'язану із здобуттям вищої освіти та кваліфікації.

Акредитований вищий навчальний заклад – вищий навчальний заклад, що визнаний спроможним провадити освітню діяльність, пов'язану із здобуттям вищої освіти та кваліфікації, за напрямами і спеціальностями відповідних освітньо– кваліфікаційних рівнів, не менше двох третин з яких є акредитованими.

Акредитований напрям – напрям, за яким вищий навчальний заклад певного типу отримав право провадити освітню діяльність, пов'язану із здобуттям вищої освіти та кваліфікації.

Актовий запис цивільного стану – це документ органу державної реєстрації актів цивільного стану, який містить персональні відомості про особу та підтверджує факт проведення державної реєстрації акта цивільного стану.

Аспірант – особа, яка має повну вищу освіту і освітньо– кваліфікаційний рівень магістра або спеціаліста, навчається в аспірантурі (ад'юнктурі) вищого навчального закладу або наукової установи для підготовки дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата наук.

Атестація педагогічних працівників – це визначення їх відповідності зайнятій посаді, рівню кваліфікації, залежно від якого та стажу педагогічної роботи їм встановлюється кваліфікаційна категорія, та відповідний посадовий оклад (ставка заробітної плати) в межах схеми посадових окладів.

Бакалавр – освітньо– кваліфікаційний рівень вищої освіти особи, яка на основі повної загальної середньої освіти здобула базову вищу освіту, фундаментальні і спеціальні уміння та знання щодо узагальненого об'єкта праці (діяльності), достатні для виконання завдань та обов'язків (робіт) певного рівня професійної діяльності, що передбачені для первинних посад у певному виді економічної діяльності.

Болонський процес – процес структурного реформування національних систем вищої освіти країн Європи, зміни освітніх програм і потрібних інституційних перетворень у вищих навчальних закладах Європи. Його метою було створення до 2010 року європейського наукового та освітнього простору задля підвищення спроможності випускників вищих навчальних закладів до працевлаштування, поліпшення мобільності громадян на європейському ринку праці, підняття конкурентоспроможності європейської вищої школи.

Бюджетні установи – державні або комунальні підприємства, установи та організації, видатки яких повністю фінансуються з бюджету.

Вища освіта – рівень освіти, який здобувається особою у вищому навчальному закладі в результаті послідовного, системного та цілеспрямованого процесу засвоєння змісту навчання, який ґрунтується на повній загальній середній освіті й завершується здобуттям певної кваліфікації за підсумками державної атестації.

Вища рада юстиції – колегіальний, незалежний органом, відповідальний за формування високопрофесійного суддівського корпусу, здатного кваліфіковано, сумлінно та неупереджено здійснювати правосуддя на професійній основі, а також за прийняття рішень стосовно порушень суддями і прокурорами вимог щодо несумісності та у межах своєї компетенції про їх дисциплінарну відповідальність.

Вищий навчальний заклад II рівня акредитації – вищий навчальний заклад, у якому здійснюється підготовка фахівців за спеціальностями освітньо– кваліфікаційного рівня молодшого

спеціаліста та за напрямками підготовки освітньо– кваліфікаційного рівня бакалавра.

Вищий навчальний заклад державної форми власності – вищий навчальний заклад, заснований державою, що фінансується з державного бюджету і підпорядковується відповідному центральному органу виконавчої влади.

Вищий навчальний заклад комунальної форми власності – вищий навчальний заклад, заснований місцевими органами влади, що фінансується з місцевого бюджету і підпорядкований місцевим органам влади.

Вищий навчальний заклад приватної форми власності – вищий навчальний заклад, заснований на приватній власності і підпорядкований власнику (власникам).

Вищий навчальний заклад – освітній, освітньо– науковий заклад, який заснований і діє відповідно до законодавства про освіту, реалізує відповідно до наданої ліцензії освітньо– професійні програми вищої освіти за певними освітніми та освітньо– кваліфікаційними рівнями, забезпечує навчання, виховання та професійну підготовку осіб відповідно до їх покликання, інтересів, здібностей та нормативних вимог у галузі вищої освіти, а також здійснює наукову та науково– технічну діяльність.

Внутрішній трудовий розпорядок – система відносин, яка регулюється нормами трудового права і яка складається всередині трудового колективу підприємства, установи, організації, незалежно від форм власності, при виконанні виробничих завдань і яка забезпечує здійснення суб'єктивних прав та виконання обов'язків усіма учасниками трудового процесу.

Вступне випробування – перевірка рівня знань, умінь та навичок особи з конкурсного предмета, з навчальної дисципліни за програмою вищого навчального закладу, рівня здібностей до певного виду діяльності, що проводиться з метою оцінювання зазначеного рівня для конкурсного відбору до вищого навчального закладу у формі зовнішнього незалежного оцінювання, вступного екзамену або творчого конкурсу, фахового випробування.

Вчений – фізична особа (громадянин України, іноземець або особа без громадянства), яка має повну вищу освіту та проводить фундаментальні та (або) прикладні наукові дослідження і отримує наукові та (або) науково– технічні результати. Вчений є основним суб'єктом наукової і науково– технічної діяльності.

Деонтологія – вчення про проблеми моралі і моральності, розділ етики.

Державна акредитаційна комісія (ДАК) – це постійно діючий орган, який забезпечує додержання вимог до ліцензування, атестації та акредитації вищих, професійно–технічних навчальних закладів і закладів післядипломної освіти, підприємств, установ та організацій за напрямками (спеціальностями) та професіями підготовки і перепідготовки фахівців післядипломної освіти.

Державна атестація осіб, які закінчують вищі навчальні заклади – встановлення відповідності рівня якості отриманої ними вищої освіти вимогам стандартів вищої освіти по закінченню навчання за напрямом, спеціальністю.

Державна політика у галузі освіти (державна освітня політика) – це діяльність держави щодо забезпечення функціонування та розвитку системи освіти.

Державний реєстр актів цивільного стану громадян – це державна електронна інформаційна система, яка містить відомості про акти цивільного стану, зміни, що вносяться до актових записів цивільного стану, їх поновлення та анулювання та відомості про видачу свідоцтв про державну реєстрацію актів цивільного стану і про видачу витягів з нього.

Державний реєстр вищих навчальних закладів – це система збирання, накопичення, оброблення, аналізу та використання інформації про вищі навчальні заклади усіх типів і форм власності, їх відокремлені структурні підрозділи (філії, представництва тощо), створені на території України та за її межами, інших юридичних осіб, що надають освітні послуги у галузі вищої освіти на підставі ліцензії, виданої Міністерством освіти і науки, молоді та спорту України.

Державний реєстр наукових установ, яким надається підтримка держави – перелік науково–дослідних, науково–технічних установ усіх форм власності та вищих навчальних закладів III–IV рівнів акредитації усіх форм власності, діяльність яких має важливе значення для розвитку науки, економіки і виробництва.

Державний стандарт вищої освіти – це сукупність норм, які визначають зміст вищої освіти, зміст навчання, засіб діагностики якості вищої освіти та нормативний термін навчання.

Державні стандарти освіти – це сукупність норм, що визначають вимоги до змісту, обсягу і рівня освітньої та фахової підготовки в Україні.

Дистанційне навчання – індивідуалізований процес передавання і засвоєння знань, умінь, навичок і способів пізнавальної діяльності людини, який відбувається за опосередкованої взаємодії віддалених один від одного учасників навчання у спеціалізованому середовищі, що створене на основі сучасних психолого– педагогічних та інформаційно– комунікаційних технологій. У процесі дистанційного навчання використовуються дистанційні курси – інформаційні продукти, які є достатніми для навчання за окремими навчальними дисциплінами.

Дисципліна праці – сукупність нормативно– правових приписів, які регулюють обов’язки сторін трудових правовідносин, спрямованих на забезпечення належного процесу праці.

Дисциплінарна відповідальність – обов’язок порушника трудової дисципліни притерпіти негативні наслідки правового, організаційного чи матеріального характеру.

Договір про надання правової допомоги – домовленість, за якою одна сторона (адвокат, адвокатське бюро, адвокатське об’єднання) зобов’язується здійснити захист, представництво або надати інші види правової допомоги другій стороні (клієнту) на умовах і в порядку, що визначені договором, а клієнт зобов’язується оплатити надання правової допомоги та фактичні витрати, необхідні для виконання договору.

Договір – домовленість двох або більше сторін, спрямована на встановлення, зміну або припинення цивільних прав та обов’язків.

Доктор наук – наукова ступінь, що присуджується спеціалізованими вченими радами вищих навчальних закладів, наукових установ та організацій у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України.

Докторант – особа, яка має науковий ступінь кандидата наук і зарахована до докторантури для підготовки дисертації на здобуття наукового ступеня доктора наук.

Доцент – вчене звання, яке на основі рішення Вченої (наукової, науково– технічної, технічної) ради, яка діє в системі міністерства, іншого центрального органу виконавчої влади або установи, присвоює спеціально уповноважений центральний орган виконавчої влади у галузі освіти і науки у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України.

Загальні методи юридичної деонтології – це методи загальнофілософського світосприйняття, що базуються на цінностях і явищах, які сформовані людством протягом свого розвитку, основу яких

становить філософська діалектика. Зміст цих методів опосередковує загальні принципи пізнання (об'єктивність, пізнаваність, динаміка, детермінізм, історизм, єдність теорії і практики, науковість і конкретність істини).

Заробітна плата – винагорода за працю залежно від кваліфікації працівника, складності, кількості, якості та умов виконаної роботи, а також виплати компенсаційного та стимулюючого характеру.

Захист – вид адвокатської діяльності, що полягає в забезпеченні захисту прав, свобод і законних інтересів підозрюваного, обвинуваченого, підсудного, засудженого, виправданого, особи, стосовно якої передбачається застосування примусових заходів медичного чи виховного характеру або вирішується питання про їх застосування у кримінальному провадженні, особи, стосовно якої розглядається питання про видачу іноземній державі (екстрадицію), а також особи, яка притягається до адміністративної відповідальності під час розгляду справи про адміністративне правопорушення.

Заява (клопотання) – звернення громадян із проханням про сприяння реалізації закріплених Конституцією та чинним законодавством їх прав та інтересів або повідомлення про порушення чинного законодавства чи недоліки в діяльності підприємств, установ, організацій незалежно від форм власності, народних депутатів України, депутатів місцевих рад, посадових осіб, а також висловлення думки щодо поліпшення їх діяльності. Клопотання – письмове звернення з проханням про визнання за особою відповідного статусу, прав чи свобод тощо.

Здобувач – особа, яка прикріплена до аспірантури або докторантури вищого навчального закладу або наукової установи і готує дисертацію на здобуття наукового ступеня кандидата наук без навчання в аспірантурі, або особа, яка має науковий ступінь кандидата наук і готує дисертацію на здобуття наукового ступеня доктора наук без перебування в докторантурі.

Зміст вищої освіти – обумовлена цілями та потребами суспільства система знань, умінь і навичок, професійних, світоглядних і громадянських якостей, що має бути сформована в процесі навчання з урахуванням перспектив розвитку суспільства, науки, техніки, технологій, культури та мистецтва.

Зміст договору – умови (пункти), визначені на розсуд сторін і погоджені ними, та умови, які є обов'язковими відповідно до актів цивільного законодавства.

Зміст навчання – структура, зміст і обсяг навчальної інформації, засвоєння якої забезпечує особі можливість здобуття вищої освіти і певної кваліфікації.

Зміст освіти – це обумовлені цілями та потребами суспільства вимоги до системи знань, умінь та навичок, світогляду та громадських і професійних якостей майбутнього фахівця, що формуються у процесі навчання з урахуванням перспектив розвитку науки, техніки, технологій та культури. Зміст освіти встановлюється в освітньо–кваліфікаційних характеристиках та інших актах органів управління освітою і змінюється відповідно до рівня розвитку науки, культури, виробництва, суспільства.

Зміст трудових правовідносин – обсяг взаємних суб'єктивних трудових прав та обов'язків учасників трудових правовідносин.

Інноваційна діяльність – діяльність, що спрямована на використання і комерціалізацію результатів наукових досліджень та розробок і зумовлює випуск на ринок нових конкурентоздатних товарів і послуг.

Інноваційна освітня діяльність – розробка, розповсюдження та застосування освітніх інновацій.

Інновації – новостворені (застосовані) і (або) вдосконалені конкурентоздатні технології, продукція або послуги, а також організаційно–технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, що істотно поліпшують структуру та якість виробництва і (або) соціальної сфери.

Кафедра – базовий структурний підрозділ вищого навчального закладу (його філій, інститутів, факультетів), що проводить навчально–виховну і методичну діяльність з однієї або кількох споріднених спеціальностей, спеціалізацій чи навчальних дисциплін і здійснює наукову, науково–дослідну та науково–технічну діяльність за певним напрямом.

Кваліфікація – ступінь та вид професійної підготовки, які необхідні для виконання певного роду роботи.

Колегіум – загальноосвітній навчальний заклад III ступеня філологічно–філософського та (або) культурно–естетичного профілів.

Контракт – особливий вид трудового договору, в якому строк його дії, права, обов'язки і відповідальність сторін (зокрема матеріальна), умови матеріального забезпечення і організації праці працівника, умови розірвання договору можуть встановлюватися за угодою сторін.

Ліцензійні умови – установлений з урахуванням вимог законів вичерпний перелік організаційних, кваліфікаційних та інших спеціальних вимог, обов'язкових для виконання при провадженні видів господарської діяльності, що підлягають ліцензуванню.

Ліцензована спеціальність – спеціальність відповідного освітньо–кваліфікаційного рівня, за якою вищий навчальний заклад певного типу визнаний спроможним провадити освітню діяльність, пов'язану із здобуттям вищої освіти та кваліфікації.

Ліцензований напрям – напрям, за яким вищий навчальний заклад певного типу визнаний спроможним провадити освітню діяльність, пов'язану із здобуттям вищої освіти та кваліфікації.

Ліцензований обсяг навчального закладу – максимальна кількість осіб, яким навчальний заклад спроможний одночасно надавати освітні послуги на наявній матеріально–технічній базі та за умови його кадрового забезпечення відповідно до нормативів.

Ліцензований обсяг освітньої послуги – максимальна кількість осіб на кожному курсі навчання, яким може надаватися освітня послуга виходячи з можливостей навчального закладу відповідно до встановлених нормативів. Якщо строк надання освітньої послуги менше року, ліцензований обсяг визначається максимальною кількістю осіб, що навчаються одночасно.

Ліцензування навчальних закладів – це система державного визнання спроможності навчального закладу здійснювати освітню діяльність за заявленими обсягами підготовки відповідно до державних вимог щодо кадрового, навчально–методичного та матеріально–технічного забезпечення.

Ліцензування – процедура визнання спроможності вищого навчального закладу певного типу розпочати освітню діяльність, пов'язану із здобуттям вищої освіти та кваліфікації, відповідно до вимог стандартів вищої освіти, а також до державних вимог щодо кадрового, науково–методичного та матеріально–технічного забезпечення.

Магістр – освітньо–кваліфікаційний рівень вищої освіти особи, яка на основі освітньо–кваліфікаційного рівня бакалавра здобула повну вищу освіту, спеціальні уміння та знання, достатні для виконання професійних завдань та обов'язків (робіт) інноваційного характеру певного рівня професійної діяльності, що передбачені для первинних посад у певному виді економічної діяльності.

Матеріально–технічна база навчального закладу – включає будівлі, споруди, землю, комунікації, обладнання, транспортні засоби,

службове житло та інші цінності, що використовуються навчальним закладом у процесі вчинення певних дій щодо надання освітніх послуг.

Метод юридичної деонтології – це сукупність логічних прийомів і конкретних способів обґрунтування системи знань про теоретичне осмислення і практичне застосування деонтологічних нормативів (стандартів) культури поведінки юриста.

Метод юридичної деонтології – спосіб, прийом, за допомогою якого здійснюється процес одержання об'єктивних знань про предмет дослідження юридичної деонтології.

Методики юридичної деонтології – способи, засоби пошуку, обробки, систематизації і використання юридично– деонтологічної інформації.

Методологія юридичної деонтології – це навчання про принципи, форми і методи наукового пізнання юридично– деонтологічної матерії, теоретичне обґрунтування прийомів і способів дослідження, які використовуються у даній науці.

Міжнародно– освітнє право – новітня підгалузь міжнародного публічного права, що регулює міжнародні відносини у сфері надання освітніх послуг згідно чинної міжнародно– правової бази.

Міліція в Україні – державний озброєний орган виконавчої влади, який захищає життя, здоров'я, права і свободи громадян, власність, природне середовище, інтереси суспільства і держави від протиправних посягань.

Міністерство освіти і науки України– це головний орган у системі центральних органів виконавчої влади із забезпечення реалізації державної політики у сфері освіти, науково– педагогічної діяльності, наукової діяльності у системі вищої освіти та інтелектуальної власності.

Модуль [кредитно– модульної системи організації навчального процесу]– це задокументована завершена частина освітньо– професійної програми (навчальної дисципліни, практики, державної атестації), що реалізується відповідними формами навчального процесу.

Молодий вчений – вчений віком до 35 років.

Молодший спеціаліст – освітньо– кваліфікаційний рівень вищої освіти особи, яка на основі повної загальної середньої освіти здобула неповну вищу освіту, спеціальні уміння та знання, достатні для здійснення виробничих функцій певного рівня професійної діяльності,

що передбачені для первинних посад у певному виді економічної діяльності.

Навчальний день – складова частина навчального часу студента тривалістю не більше 9 академічних годин.

Навчальний курс – завершений період навчання студента протягом навчального року. Тривалість перебування студента на навчальному курсі включає час навчальних семестрів, підсумкового контролю та канікул.

Навчальний семестр – складова частина навчального часу студента, що закінчується підсумковим семестровим контролем. Тривалість семестру визначається навчальним планом.

Навчальний тиждень – складова частина навчального часу студента тривалістю не більше 54 академічних годин (18 кредитів).

Наукова діяльність – інтелектуальна творча діяльність, спрямована на одержання; і використання нових знань. Основними її формами є фундаментальні та прикладні наукові дослідження.

Наукова робота – дослідження з метою одержання наукового результату.

Науковий працівник – вчений, який за основним місцем роботи та відповідно до трудового договору (контракту) професійно займається науковою, науково-технічною, науково-організаційною або науково-педагогічною діяльністю та має відповідну кваліфікацію незалежно від наявності наукового ступеня або вченого звання, підтверджену результатами атестації.

Науково-дослідна (науково-технічна) установа – юридична особа незалежно від форми власності, що створена в установленому законодавством порядку, для якої наукова або науково-технічна діяльність є основною і становить понад 70 відсотків загального річного обсягу виконаних робіт.

Науково-організаційна діяльність – діяльність, що спрямована на методичне, організаційне забезпечення та координацію наукової, науково-технічної та науково-педагогічної діяльності.

Науково-педагогічна діяльність – педагогічна діяльність у вищих навчальних закладах та закладах післядипломної освіти III– IV рівнів акредитації, пов'язана з науковою та (або) науково-технічною діяльністю.

Науково-педагогічні працівники – особи, які за основним місцем роботи у вищих навчальних закладах третього і четвертого рівнів акредитації професійно займаються педагогічною діяльністю у поєднанні з науковою та науково-технічною діяльністю.

Науково-технічна діяльність – інтелектуальна творча діяльність, спрямована на одержання і використання нових знань у всіх галузях техніки і технологій. Її основними формами (видами) є науково-дослідні, дослідно-конструкторські, проектно-конструкторські, технологічні, пошукові та проектно-пошукові роботи, виготовлення дослідних зразків або партій науково-технічної продукції, а також інші роботи, пов'язані з доведенням наукових і науково-технічних знань до стадії практичного їх використання.

Національна академія наук України – вища наукова організація України, яка організує і здійснює фундаментальні та прикладні дослідження з найважливіших проблем природничих, технічних і гуманітарних наук, а також координує здійснення фундаментальних досліджень в наукових установах та організаціях незалежно від форм власності.

Ненормований робочий день – особливий режим робочого часу, який встановлюється для певної категорії працівників у випадках неможливості нормування трудового процесу.

Нотаріальна таємниця – сукупність відомостей, отриманих під час вчинення нотаріальної дії або звернення до нотаріуса заінтересованої особи, в тому числі про особу, її майно, особисті майнові та немайнові права і обов'язки тощо.

Нотаріат в Україні – це система органів і посадових осіб, на які покладено обов'язок посвідчувати права, а також факти, що мають юридичне значення, та вчиняти інші нотаріальні дії, передбачені цим Законом, з метою надання їм юридичної вірогідності.

Нотаріус – це уповноважена державою фізична особа, яка здійснює нотаріальну діяльність у державній нотаріальній конторі, державному нотаріальному архіві або незалежну професійну нотаріальну діяльність, зокрема посвідчує права, а також факти, що мають юридичне значення, та вчиняє інші нотаріальні дії, передбачені законом, з метою надання їм юридичної вірогідності.

Об'єкти права інтелектуальної власності – винаходи, корисні моделі, промислові зразки; раціоналізаторські пропозиції; сорти рослин, породи тварин; комп'ютерні програми; компонування (топографії) інтегральних мікросхем.

Оперативно-розшукова діяльність – це система гласних і негласних пошукових, розвідувальних та контррозвідувальних заходів, що здійснюються із застосуванням оперативних та оперативно-технічних засобів.

Органи прокуратури України – становлять єдину централізовану систему, яку очолює Генеральний прокурор України, з підпорядкуванням нижчестоящих прокурорів вищестоящим; здійснюють свої повноваження на підставі додержання Конституції України та чинних на території республіки законів, незалежно від будь-яких органів державної влади, посадових осіб, а також рішень громадських об'єднань чи їх органів; захищають у межах своєї компетенції права і свободи громадян на засадах їх рівності перед законом, незалежно від національного чи соціального походження, мови, освіти, ставлення до релігії, політичних переконань, службового чи майнового стану та інших ознак; вживають заходів до усунення порушень закону, від кого б вони не виходили, поновлення порушених прав і притягнення у встановленому законом порядку до відповідальності осіб, які допустили ці порушення.

Організаційно-правова форма – форма здійснювання господарської (зокрема підприємницької) діяльності з відповідною правовою основою, яка визначає характер відносин між засновниками (учасниками), режим майнової відповідальності по зобов'язаннях підприємства (організації), порядок створення, реорганізації, ліквідації, управління, розподілу одержаних прибутків, можливі джерела фінансування діяльності тощо.

Освіта – це основа розвитку особистості, суспільства, нації та держави, запорука майбутнього України, відтворює і нарощує інтелектуальний, духовний та економічний потенціал суспільства.

Освітній рівень вищої освіти – характеристика вищої освіти за ознаками ступеня сформованості інтелектуальних якостей особи, достатніх для здобуття кваліфікації, яка відповідає певному освітньо-кваліфікаційному рівню.

Освітня послуга – здійснення освітнім закладом навчання, підготовки, перепідготовки, підвищення кваліфікації кадрів або надання додаткової освітньої послуги.

Освітня характеристика – це основні вимоги до якостей і знань особи, яка здобула певний освітній рівень.

Освітньо-професійна програма підготовки – це перелік нормативних та вибіркових навчальних дисциплін із зазначенням обсягу годин, відведених для їх вивчення, форм підсумкового контролю.

Педагогічні працівники – особи, які за основним місцем роботи у вищих навчальних закладах першого і другого рівнів акредитації професійно займаються педагогічною діяльністю.

Підприємницька діяльність – самостійна ініціативна, систематична, на власний ризик господарська діяльність, здійснювана суб'єктами господарювання (підприємцями) з метою досягнення економічних і соціальних результатів та одержання прибутку.

Підстави виникнення трудових правовідносин – передбачені нормами права юридичні факти: правомірні, узгоджені, усвідомлені дії роботодавця і фізичної особи, яка влаштовується на роботу, що виражають їх вільне волевиявлення та спрямовані на встановлення трудових правовідносин між ними.

Післядипломна освіта – спеціалізоване вдосконалення освіти та професійної підготовки особи шляхом поглиблення, розширення і оновлення її професійних знань, умінь і навичок або отримання іншої спеціальності на основі здобутого раніше освітнього рівня та практичного досвіду.

Правові категорії – це фундаментальні наукові поняття теорії правознавства, які виражають найбільш загальні властивості і відносини явищ правової дійсності в їх взаємозв'язках, змінах і розвитку.

Принципи юридичної деонтології – ідеї і положення, які повинні бути основними соціальними орієнтирами поведінки юриста в різних ситуаціях при здійсненні професійної діяльності. Основними принципами юридичної деонтології є принципи гуманності, законності, справедливості, істинності, толерантності, професійної сміливості.

Пропозиція (зауваження) – звернення громадян, де висловлюються порада, рекомендація щодо діяльності органів державної влади і місцевого самоврядування, депутатів усіх рівнів, посадових осіб, а також висловлюються думки щодо врегулювання суспільних відносин та умов життя громадян, вдосконалення правової основи державного і громадського життя, соціально-культурної та інших сфер діяльності держави і суспільства.

Професійна підготовка – здобуття кваліфікації за відповідним напрямом підготовки або спеціальністю.

Професія «юрист» – рід трудової діяльності в правовій сфері суспільства, що потребує юридичних знань, умінь і навичок, необхідних для професійного виконання прав й обов'язків.

Професія (для цілей класифікації професій) – здатність виконувати подібні роботи, які вимагають від особи певної кваліфікації. Робота є статистичною одиницею, що класифікується відповідно до кваліфікації, необхідної для її виконання.

Професор – вчене звання, яке на основі рішення Вченої (наукової, науково-технічної) ради, яка діє в системі міністерства, іншого центрального органу виконавчої влади або установи, присвоює спеціально уповноважений центральний орган виконавчої влади у галузі освіти і науки у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України.

Процесуальна форма – це сукупність процесуальних, забезпечених системою юридичних гарантій вимог до дій учасників процесу, спрямованих на досягнення конкретного правового результату та ін.

Реєстр докторів наук та професорів – це система збирання, накопичення, оброблення, аналізу та використання інформації про науково– педагогічних та педагогічних працівників вищих навчальних закладів незалежно від форми власності та підпорядкування, які мають науковий ступінь доктора наук та/або вчене звання професора.

Рівень акредитації – рівень спроможності вищого навчального закладу певного типу провадити освітню діяльність, пов'язану із здобуттям вищої освіти та кваліфікації.

Робочий час – час, протягом якого працівник згідно з правилами внутрішнього трудового розпорядку зобов'язаний виконувати свої трудові обов'язки відповідно до законодавства, колективного та трудового договору.

Скарга – звернення з вимогою про поновлення прав і захист законних інтересів громадян, порушених діями (бездіяльністю), рішеннями державних органів, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій, об'єднань громадян, посадових осіб.

Соціальна діяльність — це єдність теоретичного і матеріально-практичного процесів, які здійснюються соціальними суб'єктами з метою цілеспрямованого використання та зміни навколишнього середовища в інтересах людей.

Спеціальні методи юридичної деонтології – це методи, що використовуються безпосередньо даною юридичною наукою, їх вибір залежить від завдань, об'єкта і предмета дослідження. Основними спеціальними методами юридичної деонтології є: історичний, логічний, системний, формально-юридичний, метод аналізу і синтезу, порівняльний, статистичний, соціально-психологічний.

Спеціальність – знання та практичні навички, які необхідні для виконання певної трудової функції в межах даної професії.

Стандарт вищої освіти – сукупність норм, які визначають зміст вищої освіти, зміст навчання, засіб діагностики якості вищої освіти та нормативний термін навчання.

Студент (слухач) – особа, яка в установленому порядку зарахована до вищого навчального закладу і навчається за денною (очною), вечірньою або заочною, дистанційною формами навчання з метою здобуття певних освітнього та освітньо– кваліфікаційного рівнів.

Суддя – громадянин України, який відповідно до Конституції України та закону призначений чи обраний суддею, займає штатну суддівську посаду в одному з судів України і здійснює правосуддя на професійній основі.

Судова система України – її складають суди загальної юрисдикції та суд конституційної юрисдикції. Суди загальної юрисдикції утворюють єдину систему судів. Єдиним органом конституційної юрисдикції в Україні є Конституційний Суд України. Судова система забезпечує доступність правосуддя для кожної особи в порядку, встановленому Конституцією та законами України.

Університет – багатопрофільний вищий навчальний заклад, який провадить освітню діяльність, пов'язану із здобуттям певної вищої освіти та кваліфікації широкого спектра природничих, гуманітарних, технічних, економічних та інших напрямів науки, техніки, культури і мистецтва, проводить фундаментальні та прикладні наукові дослідження, є провідним науково-методичним центром, має розвинуту інфраструктуру навчальних, наукових і науково-виробничих підрозділів, відповідний рівень кадрового і матеріально-технічного забезпечення, сприяє поширенню наукових знань та здійснює культурно-просвітницьку діяльність. Можуть створюватися класичні та профільні (технічні, технологічні, економічні, педагогічні, медичні, аграрні, мистецькі, культурологічні тощо) університети.

Філія вищого навчального закладу – відокремлений структурний підрозділ, що створюється з метою забезпечення потреб у фахівцях місцевого ринку праці та наближення місця навчання студентів до їх місця проживання.

Фундаментальні наукові дослідження – наукова теоретична та (або) експериментальна діяльність, спрямована на одержання нових знань про закономірності розвитку природи, суспільства, людини, їх взаємозв'язку.

Функції юридичної деонтології – основні напрямки її теоретичного і практичного призначення, орієнтовані на якісне виконання юристом свого професійного обов'язку.

Функції юридичної діяльності — це відносно відокремлені, однорідні дії, спрямовані на певні сфери суспільного життя. Розрізняють дві групи функцій: загально соціальні та спеціально юридичні.

Юридична деонтологія – галузь юридичної науки і навчальна дисципліна, яка є системою знань про кодекс професійної поведінки правознавця, тобто про систему правових, політичних, психологічних, етичних, естетичних, інформаційних та інших норм-вимог, що загалом визначає соціально-правовий режим професійного спілкування юриста з колегами і клієнтами, а також про основні види юридичних професій та характер юридичної практики у співвідношенні її з наукою і освітою.

Юридична діяльність — це вид соціальної діяльності, який здійснюють юристи з використанням юридичних засобів, дотримуючись в установлених законом випадках юридичної форми з метою розв'язання різних юридичних проблем.

Юридична наука – це система спеціалізованих наукових знань, виражених у логічно взаємозалежних, формалізованих поняттях, категоріях, наукових конструкціях, концептуально оформлених теоріях про походження та об'єктивні закономірності розвитку держави і права, їх сутність, соціальну значущість, місце і роль в суспільному житті.

Юридична практика – це здійснювана компетентними суб'єктами юридична діяльність щодо прийняття, тлумачення і реалізації правових розпоряджень, узятя в єдності з накопиченим соціально-правовим досвідом.

Юридична справа — це життєвий випадок, який існує у вигляді окремої самостійної ситуації (наприклад, правопорушення, суперечка), яка потребує розгляду і вирішення відповідно до норм права компетентним органом.

Юридичний процес – система послідовних, взаємозалежних, урегульованих правовими (процедурними і процесуальними) нормами процесуальних дій уповноважених і зацікавлених у вирішенні юридичних справ суб'єктів (учасників процесу), спрямованих на досягнення юридичного результату.

Юридичний фах – певний вид професійно-трудової діяльності в межах професії юриста з чітко позначеними повноваженнями, що потребує конкретних правових знань, вмінь і навичок необхідного рівня і напрямку професійно-правового мислення і діяльності.

Юриспруденція – цей термін вживається в двох аспектах: як сукупність юридичних наук і як комплексне поняття, яке охоплює

юридичну практику, юридичну освіту і юридичну науку (теоретична і практична юриспруденція).

Юрист – фахівець, що одержав повний набір юридичних знань, вмінь і навичок відповідно до державних стандартів освіти та володіє правом займати певні посади в різних сферах юридичної практики, тобто займатися визначеною юридичною практичною діяльністю.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ, ОСНОВНОЇ ВИКОРИСТАНОЇ ТА РЕКОМЕНДОВАНОЇ ДЛЯ ПОГЛИБЛЕНОГО ВИВЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ ЛІТЕРАТУРИ

Нормативно-правові акти:

1. Конституція України: Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року // Офіційний вісник України. – 2010. – № 72/1. – Ст. 2589.
2. Господарський кодекс України: Закон України від 16 січня 2003 р. // Офіційний вісник України. – 2003. – № 11 (28.03.2003). – Ст. 462.
3. Господарський процесуальний кодекс України від 6 листопада 1991 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – 11 лютого. – № 6. – Ст. 56.
4. Кодекс адміністративного судочинства України від 6 липня 2005 р. // Урядовий кур'єр. – 2005. – 17 серпня. – № 153–154.
5. Кодекс законів про працю України: Закон УРСР від 10.12.1971 р. // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1971. – № 50 (додаток). – Ст. 375.
6. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон України від 12 липня 1984 р. // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1984. – № 51 (додаток). – Ст. 1122.
7. Кримінальний кодекс України: Закон України від 5 квітня 2001 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 25–26 (29.06.2001). – Ст. 131.
8. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 р. // Голос України. – 2012. – 19 травня. – № 90–91.
9. Цивільний кодекс України: Закон України від 16 січня 2003 р. // Офіційний вісник України. – 2003. – № 11 (28.03.2003). – Ст. 461.
10. Цивільний процесуальний кодекс України від 18 березня 2004 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 40–42. – Ст. 492.
11. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 5 липня 2012 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2012. – № 27 – Ст. 282.
12. Про виконавче провадження: Закон України від 21 квітня 1999 р. в редакції від 4 листопада 2010 р. // Урядовий кур'єр. – 2010. – 21 грудня. – № 239.
13. Про вищу освіту: Закон України від 1 липня 2014 р. // Голос України. – 2014. – 7 серпня. – № 148.
14. Про Вищу раду юстиції України: Закон України від 15 січня 1998 р. // Відомості Верховної Ради. – 1998. – N 25. – Ст. 146.

15. Про гарантії держави щодо виконання судових рішень: Закон України від 27 червня 2012 р. // *Голос України*. – 2012. – 27 червня. – № 117.
16. Про громадські об'єднання: Закон України від 22 квітня 2012 року // *Відомості Верховної Ради України*. – 2013. – № 1. – Ст. 1.
17. Про громадянство України: Закон України від 18 січня 2001 року // *Відомості Верховної Ради України*. – 2001. – № 13. – Ст. 65.
18. Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів: Закон України від 23 грудня 1993 року // *Відомості Верховної Ради*. – 1994. – N 11. – Ст. 50.
19. Про державну виконавчу службу: Закон України від 24 березня 1998 р. // *Відомості Верховної Ради України*. — 1998. — № 36–37. — Ст. 243.
20. Про державну податкову службу в Україні : Закон України від 4 грудня 1990 р. в редакції від 24 грудня 1993 р. // *Відомості Верховної Ради України*. – 1994. – № 15. – Ст. 84.
21. Про державну службу: Закон України від 10 грудня 2015 р. // *Відомості Верховної Ради України*. - 2016. - № 4. - Ст. 43.
22. Про доступ до публічної інформації: Закон України від 13 січня 2011 р. // *Відомості Верховної Ради України*. – 2011. – № 32. – Ст. 314.
23. Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні: Закон України від 16 листопада 1992 р. // *Відомості Верховної Ради України*. – 1993. – № 1. – Ст. 1.
24. Про електронний цифровий підпис: Закон України від 22 травня 2003 р. // *Відомості Верховної Ради України*. – 2003. – № 36. – Ст. 276.
25. Про електронні документи та електронний документообіг: Закон України від 22 травня 2003 р. // *Відомості Верховної Ради України*. – 2003. – № 36. – Ст. 275.
26. Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві: Закон України від 23 грудня 1993 року // *Відомості Верховної Ради*. – 1994. – N 11. – Ст. 51.
27. Про звернення громадян: Закон України від 2 жовтня 1996 р. // *Відомості Верховної Ради України*. – 1996. – № 47. – Ст. 256.
28. Про інформацію: Закон України від 2 жовтня 1992 р. // *Відомості Верховної Ради України*. – 1992. – № 48. – Ст. 650.
29. Про Кабінет Міністрів України: Закон України від 7 жовтня 2010 р. // *Відомості Верховної Ради України*. – 2011. – № 9. – Ст. 58.
30. Про Конституційний суд України: Закон України від 16 жовтня 1996 р. // *Відомості Верховної Ради України*. – 1996. – № 49. – Ст. 272.

31. Про міжнародний комерційний арбітраж: Закон України від 24 лютого 1994 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – 21 червня. – № 25. – Ст. 198.
32. Про міліцію: Закон України від 20 грудня 1990 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 4. – Ст. 20 (втратив чинність).
33. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21 травня 1997 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1997. – № 24. – Ст. 170.
34. Про Національну поліцію: Закон України від 2 липня 2015 р. // Урядовий кур'єр. – 2015. – № 146.
35. Про нотаріат: Закон України від 2 вересня 1993 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 39. – Ст. 383.
36. Про оперативну– розшукову діяльність: Закон України від 18 лютого 1992 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 22. – Ст. 303.
37. Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей: Закон України від 24 січня 1995 року // Відомості Верховної Ради. – 1995. – N 6. – Ст. 35.
38. Про органи реєстрації актів громадянського стану: Закон України від 24 грудня 1993 року // Відомості Верховної Ради. – 1994. – N 14. – Ст. 78.
39. Про освіту : Закон України від 23 травня 1991 р. // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1991. – № 34 (20. 08. 1991). – Ст. 451.
40. Про політичні партії в Україні: Закон України від 5 квітня 2001 року № 2365– III (в редакції від 11 червня 2009 року) // Офіційний вісник України. – 2001. – № 17. – Ст. 728.
41. Про попереднє ув'язнення: Закон України від 30 червня 1993 р. // Відомості Верховної Ради України. — 1993. — № 35. — Ст. 360.
42. Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства: Закон України від 4 лютого 1994 року // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 23. – Ст. 161; Право України. – № 2– 3. – С. 83– 84.
43. Про прокуратуру: Закон України від 14 жовтня 2014 р. // Відомості Верховної Ради України. — 2015. — № 2—3. — Ст. 12.
44. Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності : Закон України від 15 вересня 1999 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 45. – Ст. 397.
45. Про Службу безпеки України: Закон України від 25 березня 1992 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 27. – Ст. 382.
46. Про службу в органах місцевого самоврядування: Закон України від 7 червня липня 2001 року // Офіційний вісник України. – 2001. – № 26 – Ст. 1151.

47. Про судоустрій і статус суддів України: Закон України від 7 липня 2010 р. // Офіційний вісник України. – 2010. – 30 липня. – № 55/1. – Ст. 1900.
48. Про третейські суди: Закон України від 11 травня 2004 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 35. – Ст. 412.
49. Про центральні органи виконавчої влади: Закон України від 17 березня 2011 року // Офіційний вісник України. – 2011. – № 27 – Ст. 1123.
50. Загальна декларація прав людини: прийнята і проголошена резолюцією 217 А (III) Генеральної Асамблеї ООН від 10 грудня 1948 року // Офіційний вісник України. – 2008. – № 93 (15. 12. 2008). – Ст. 3103.
51. Національна програма правової освіти населення: затв. Указом Президента України від 18 жовтня 2001 р. № 992 // Офіційний вісник України. – 2001. – № 43. – Ст. 1921.
52. Положення про національний заклад (установу) України: затв. Указом Президента України від 16 червня 1995 року № 451 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/451/95>
53. Положення про акредитацію вищих навчальних закладів і спеціальностей у вищих навчальних закладах та вищих професійних училищах: затв. постановою Кабінету Міністрів України від 9 серпня 2001 р. № 978 // Офіційний вісник України. – 2001. – № 32 (23. 08. 2001). – Ст. 1491.
54. Положення про атестацію наукових працівників: затв. постановою Кабінету Міністрів України від 13 серпня 1999 р. № 1475 // Офіційний вісник України. – 1999. – № 33 (03. 09. 1999). – Ст. 115.
55. Положення про державний вищий навчальний заклад: затв. постановою Кабінету Міністрів України від 5 вересня 1996 р. № 1074 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1074–96–%D0%BF/card6#Public](http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1074-%D0%BF/card6#Public)
56. Положення про Державний реєстр вищих навчальних закладів: затв. постановою Кабінету Міністрів України від 15 жовтня 2006 р. № 329 // Офіційний вісник України. – 2006. – № 11 (29. 03. 2006). – Ст. 754.
57. Положення про освітньо–кваліфікаційні рівні (ступеневу освіту): затв. постановою Кабінету Міністрів України від 20 січня 1998 р. № 65 // Офіційний вісник України. – 1998. – № 3 (05. 02. 1998). – Ст. 108.
58. Положення про підготовку науково–педагогічних і наукових кадрів: затв. постановою Кабінету Міністрів України від 1 березня

- 1999 р. № 309 // Офіційний вісник України. – 1999. – № 9 (19. 03. 1999). – Ст. 71.
59. Про документи про освіту та вчені звання : постанова Кабінету Міністрів України від 12 листопада 1997 р. № 1260 // Офіційний вісник України. – 1997. – № 46. – Ст. 84.
60. Про ліцензування діяльності з надання освітніх послуг : постанова Кабінету Міністрів України від 8 серпня 2007 р. № 1019 // Офіційний вісник України. – 2007. – № 60 (23. 08. 2007). – Ст. 2379.
61. Про ліцензування, атестацію та акредитацію навчальних закладів : постанова Кабінету Міністрів України від 12 лютого 1996 року № 200 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/200-%D0%BF/card6#Public> 96–
62. Деякі питання присудження наукових ступенів і присвоєння вчених звань : наказ Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України від 14 вересня 2011 р. № 1059 // Офіційний вісник України. – 2011. – № 78 (17. 10. 2011). – Ст. 2895.
63. Національний класифікатор України. Класифікатор професій ДК 003:2010 : затв. наказом Держспоживстандарту України від 28 липня 2010 р. № 327 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/vb327609-10/card6#Public>
64. Питання навчання студентів та стажування аспірантів, наукових і науково– педагогічних працівників у провідних вищих навчальних закладах та наукових установах за кордоном : постанова Кабінету Міністрів України від 13 квітня 2011 р. № 411 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/411-2011-%D0%BF>
65. Положення про атестаційну колегію Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України : затв. наказом Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України від 14 вересня 2011 р. № 1059 // Офіційний вісник України. – 2011. – № 78 (17. 10. 2011). – Ст. 2895.
66. Положення про дистанційне навчання : затв. наказом Міністерства освіти і науки України від 21 січня 2004 р. № 40 // Офіційний вісник України. – 2004. – № 15 (30. 04. 2004). – Ст. 1078.
67. Положення про організацію навчального процесу у вищих навчальних закладах: затв. наказом Міністерства освіти і науки України від 2 червня 1993 р. № 161 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.nau.ua/doc/?code=z0173-93>.
68. Положення про порядок затвердження та погодження статутів вищих та професійно– технічних навчальних закладів у Міністерстві освіти України : затв. наказом Міністерства освіти і

науки України від 27 жовтня 1999 р. № 370 //Офіційний вісник України. – 1999. – № 47 (10. 12.1999). – Ст. 274.

Основна використана література:

- 69.Сливка С.С. Юридична деонтологія : підручник. — Вид. 4- те / С.С.Сливка. — Київ.: Атіка, 2013. — 296 с.
- 70.Юридична деонтологія : підручник / С. П. Погребняк, О. О. Уварова, Г. О. Христова та ін.; за заг. ред. О. В. Петришина. – Х.: Право, 2014. – 248 с.

Рекомендована література для поглибленого вивчення навчальної дисципліни:

- 71.Алексеев С. С. Философия права / С.С.Алексеев. — М.: Издательство НОРМА, 1998. – 336с.
- 72.Бігун, В. С. Філософія правосуддя. Ідея та здійснення: монографія / В. С. Бігун. – К. : [б. в.], 2011. – 303 с.
- 73.Бігун, В. С. Юридична професія та освіта. Досвід США у порівняльній перспективі / В. С. Бігун. – К.: Юстініан, 2006. – 272 с.
- 74.Богатирьов І. Г. Юридична деонтологія: навчальн. посібн. / І. Г. Богатирьов, П. В. Макушев, В. М. Торяник. – Х. : Харків юрид., 2009. – 212 с.
- 75.Волосникова, Л. М. Правовой статус университетов: история и современность: учеб. пособие / Л. М. Волосникова. – М.: Норма, 2007. – 208 с.
- 76.Гіда Є. Деонтологічні засади діяльності радянської міліції 60–80– х років ХХ ст.: характеристика нормативних актів // Підприємництво, господарство і право. – 2012. – N 7. – С. 79–82.
- 77.Гіда Є.О. Деонтологічні засади діяльності міліції з забезпечення прав людини / Бюлетень Міністерства юстиції України. – 2008. – №11– 12. – С. 223– 225
- 78.Гіда Є.О. Деонтологічні основи правоохоронної діяльності міліції України: навч. посіб. / Є. О. Гіда ; Національна академія внутрішніх справ. – К. : ФОП Ліпкан О. С., 2011. – 120 с.
- 79.Гіда Є.О. Деонтологічні засади діяльності поліції царської Росії: характеристика джерельної бази //Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ . – 2012. – № 1(3). – С. 145– 152.
- 80.Гомзяк І. А. Деонтологія національного правотворення // Форум права . – 2012. – № 2. – С. 133– 139.
- 81.Гребеньков Г.В. Фіолевський Д.П. Юридична етика: Навч. пос. / Г.В.Гребеньков, Д.П.Фіолевський – К., 2007. – 211 с.

82. Гусарев С.Д. Тези до питання про предмет юридичної деонтології // Науковий вісник Юридичної академії МВС України. – 2004. – № 2. – С. 63–69.
83. Гусарев С.Д. Юридична деонтологія. Основи юридичної діяльності: навч. посібник / С. Д. Гусарев, О. Д. Тихомиров. – 4-те вид., стер. – Київ : Знання, 2010. – 495 с.
84. Гусарев С. Д. Юридична діяльність: методологічні та теоретичні аспекти / С. Д. Гусарев – К. : Знання, 2005. – 375 с.
85. Гусарев С.Д. Юридична професія в контексті правової спадщини Риму // Вісник Київського університету права. – 2006. – № 1. – С. 21–24.
86. Денищик О.І. Управлінська культура державних службовців (деонтологічні аспекти // Вісник Хмельницького інституту регіонального управління і права. – 2003. – № 2. – С. 186–192.
87. Денісова, О. О. Інформаційні системи і технології в юридичній діяльності: навч. посібник / О. О. Денісова. – К. : КНЕУ, 2004. – 307 с.
88. Естетика : навч. посіб. / М. П. Колесніков та ін.; за ред. В. О. Лозового; Нац. юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого. – К. : Юрінком Інтер, 2007. – 204 с.
89. Жалинский, А. Э. Введение в специальность «Юриспруденция». Профессиональная деятельность юриста: учеб. для вузов / А. Э. Жалинский. 2-е изд., перераб. и доп. – М.: Проспект, 2007. – 368 с.
90. Жуковська О. Л. Деонтологія в центрі уваги юридичної громадськості / О. Л. Жуковська // Адвокат. – 1998. – 2. – С. 40–43.
91. Иванов В.М., Иванова О.В., Юридична конфліктологія / В.М.Иванов, О.В. Иванова– К. : МАУП, 2004. – 224 с.
92. Казанцев, С. Я. Твоя профессия – юрист / С. Я. Казанцев. – М.: Академия, 2007. – 160 с.
93. Ківалова, Т. С. Кваліфікаційна робота юриста: методика написання та захисту: навч. посіб. / Т. С. Ківалова, Т. Р. Короткий, М. А. Польовий. – Одеса: Фенікс, 2011. – 362 с.
94. Клименко О. Деонтологія державної служби як наука про обов'язок та гідну поведінку державних службовців // Підприємництво, господарство і право. – 2010. – 6. – С. 119–121.
95. Коновалова В. О. Юридична психологія : підруч. для студ. юрид. вищ. навч. закл. / В. О. Коновалова, В. Ю. Шепітько. – 2-е вид., перероб. і доп. – Х. : Право, 2008. – 240 с.
96. Левківський, Б. К. Юридична етика та деонтологія / Б. К. Левківський. – К. : СПД Юсип'юк В.Д., 2009. – 126 с

- 97.Леко Б. Юридична етика: навч. посібник / Б. Леко. – Чернівці : Книги – ХХІ, 2008. – 280 с.
- 98.Лозовой, В. О. Професійна етика юриста / В. О. Лозовой, О. В. Петришин . – Х.: Право, 2004. – 176 с.
- 99.Максимов С.І. Філософія права: сучасні інтерпретації: вибрані праці: статті, аналіт. огляди, переклади (2003– 2010) / С. І. Максимов. – Х. : Право, 2010. – 332 с.
- 100.Нерсесянц В.С. Философия права: Учебник для вузов / Нерсесянц В.С.. — М.: Норма, 2005. — 656 с.
- 101.Орбан– Лембрик Л.Е. Юридична психологія : навч. посібник для студ. вищих навч. закл. / Л. Е. Орбан– Лембрик, В. В. Кошинець. – Чернівці : Книги – ХХІ, 2007. – 448 с.
- 102.Організація професійної діяльності юриста: теорія і практика: пер. з 2– го англ. вид. / Ф. Бойл, Д. Каппс, Ф. Плауден, К. Сендфорд; наук. ред., пер. В. І. Андрейцев. – К.: Знання, 2006. – 478 с.
- 103.Осауленко, О. І. Юридична деонтологія: навч. посіб. / О. І. Осауленко. – К.: Істина, 2008. – 224 с.
- 104.Поleshко А. Методологічні проблеми юридичної науки в Україні //Право України. – 2004 – № 7. – С. 145– 146.
- 105.Прокопов Д. Деонтологічні системи природного права у європейській правовій думці XVII – середини XVIII століть // Юридична Україна. – 2010. – 3. – С. 17– 24.
- 106.Проневич О. С. Деонтологічні стандарти професійної діяльності поліцейських службовців Федеративної Республіки Німеччина // Проблеми правознавства та правоохоронної діяльності. 2002 р.– №2. – С. 56– 68.
- 107.Свиридюк Н. П. Юридична деонтологія: навч.– метод. посіб. / Н. П. Свиридюк. – К. : Хай– Тек Прес, 2012. – 336 с.
- 108.Святоцька М. Адвокатура в Україні за магдебурьським правом // Право України. – 2006.– №7.– С.125– 126.
- 109.Селіванов А. Публічна влада і громадянин в умовах застосування судової адміністративної юрисдикції (проблеми теорії і практики) // Право України – 2006. – №19. – С.28– 33.
- 110.Скакун О. Ф. Юридична деонтологія: підруч. / О. Ф. Скакун. – Х.: Еспада, 2008. – 400 с.
- 111.Сливка, С. С. Юридична деонтологія: підручник / С. С. Сливка. – Вид. 3– те, перероб. і доп.– К.: Атіка, 2008. – 296 с.
- 112.Сливка С.С. Філософія права : навч. посіб. / С. С. Сливка. – Л. : ЛьвДУВС, 2010. – 263 с.
- 113.Токарчик Роман. Юридична етика: монографія: пер. з пол. / Р. Токарчик. – Вид. 3– те, випр. – К. : Таксон, 2009. – 355 с.
- 114.Фіолевський Д. П. Юридична етика : підручник / Д. П. Фіолевський. – К. : Алерта, 2011. – 288 с.

115. Хрестоматия по юридической деонтологии. Сборник нормативных актов / сост. и общ. ред. О. Ф. Скакун. – Х.: ЭСПАДА, 2002. – 448 с.
116. Циппеліус Райнгольд. Філософія права: пер. з нім. / Р. Циппеліус. – К.: Тандем, 2000. – 300 с.
117. Юридична деонтологія: підручник / Ткаченко В. Д., Погребняк С. П., Лук'янов Д. В. та ін. / за ред. В. Д. Ткаченка. Вид. друге. – Х.: Одиссей, 2008. – 256 с.
118. Юридична деонтологія : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Ведерніков Ю. А., Кульбач С. О., Кучук А. М. . – Ун-т сучас. знань. – Д.: Свідлер А. Л., 2011. – 205 с.
119. Юридична деонтологія : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / А. Є. Шевченко та ін. – Донецьк : Юго–Восток, 2013. – 338 с.
120. Юридична деонтологія : навч.– метод. посібник / К. М. Пилипенко, В. В. Соловйова. – Донецьк : Юго–Восток, 2006. – 84 с.
121. Юридична психологія : підручник / Д. О. Александров та ін.; заг. ред. Л. І. Казміренко, Є. М. Моїсеєв. – К.: КНТ, 2007. – 359 с.